

Strigătele animalelor.

(Studiu lexicografic).

Introducere.

La elaborarea acestei teze am întrebuițat în primul rând „Răspunsurile la chestionarul lui Hașdeu.“ Hașdeu, înainte de a începe cu lucrarea Etimologicului său a trimis chestionare prin satele din Regat și Ardeal cu diferite întrebări privitoare la limba și obiceiurile Românilor. La aceste chestionare a primit răspunsuri de la preoții și învățătorii din provincie. Răspunsurile acestea — foarte prețioase — sânt în posesiunea Academiei Române, care le-a legat în manuscris după județe (comunele în ordine alfabetică) în 18 volume. Acest manuscris l-am putut întrebuiță prin mijlocirea D-lui profesor S. Pușcariu. Litera H deci, care se întâlnește des în această lucrare, însemnează manuscrisul, cifra romană de lângă literă volumul iar cifra arabică foaia din manuscris. Lista comunelor se dă la sfârșitul lucrării.

Afară de aceasta am mai întrebuițat „Ornitologia“ și »Insectele« de S. Fl. Marian, apoi operele mai multor scriitori ca: Eminescu, Alecsandri, Ispirescu, Creangă, Pann, Sadoveanu, Sandu-Aldea, Ciocârlan, N. N. Beldiceanu etc., pe care i-am notat totdeauna. La stabilirea etimologiilor am întrebuițat »*Etym. Wörterbuch der rum. Sprache*« de Dr. S. Pușcariu și cele câteva fascicule apărute din »*Dicționarul Academiei*«, apoi »*Dict. d' Etymologie Daco-Romane*« de Cihac și Tiktin (Rum.-deutsches Wrthb.) mai puțin Hiecke (*Die Neubildung der rum. Tiernamen* în Anuarul XII-lea al lui Weigand).

Teza însăși am împărțit-o, după cum eră și natural, mai întâiu în trei părți: 1). *Animalele* în înțelesul restrâns al cuvântului, 2). *Păsările* și 3). *Insectele*. Cele două părți dintâiu le-am

1) Teză de licență prezentată Universității din Cernăuți în Octomvrie 1913.

subîmpărțit în câte două părți: 1. a) *Pasărilor de casă* și b) *Animalele sălbatice*; 2. a) *Pasărilor de casă* și b) *Pasărilor sălbatice și cântătoare*. Imediat după fiecare animal urmează termenii cei mai răspândiți ale strigătelor lui, fără deosebire de sinonimica lor. Am tratat apoi fiecare termen în special și după fiecare urmează exemple din diferiți autori, ca o dovadă despre existența acestor cuvinte în literatură. Am făcut apoi deosebirea între diferitele numiri, după materialul adunat și după datele adunate de mine. Am cercat după aceea, intru cât mi-a fost cu putință, să dau geografia lexicală a acestor termeni. Aceasta nu mi-a izbutit la fiecare cuvânt pe deplin, pentru că mi-au lipsit mai întâiu datele sigure din unele părți, așa bună-oară am trebuit să neglijez aproape cu totul Ardealul și Banatul din cauza puținelor date, și mi-au lipsit cu desăvârșire datele pentru Basarabia. Chiar datele pe care le-am aflat mai ales în „Răspunsurile la chestionarul lui Hașdeu“, nu le-am putut întrebuiți cu siguranță deplină, deoarece preoții și învățătorii care au dat aceste răspunsuri n’au fost totdeauna atât de conștiențioși să comunice adevăratele numiri din satele lor, ci ei, influențați adese de limba literară și de cea pe care au învățat-o în satele lor natale, s’au abătut puțin de la limba poporului din satele pe care le reprezentau. Abaterea aceasta se poate observa mai ales în comunele din care avem răspunsuri și dela preot și dela învățător. Aflăm câte odată divergență mare între răspunsurile lor. Am ales numai aceea ce mi s’a părut de tot sigur. În general, granița cea mare între diferiții termeni o formează, după cum vom vedea, județele Fălciu, Covurluiu, Tutova, Tecuci din Moldova și R.-Sărat din Muntenia. Vedem deci cum câmpul de luptă pentru existență între termenii moldoveni și cei munteni este mutat pe teritoriul moldovean: Dialectul muntean învinge, ajutat de limba literară, și aceasta nu numai în termenii privitori la strigătul animalelor, ci de sigur și în întreg dicționarul limbei. Pe lângă aceste cuvinte, cari sânt un bun comun al unui dialect, am mai tratat și altele regionale, care au o sferă mai mică de întrebuițare în mijlocul unui dialect și aparțin numai unor localități. Totdeauna când am făcut deosebirea între termenii din dialectul moldovean și cei din dialectul muntean, am considerat ca dialect moldovean și limba din Bucovina și din Dobrogea, și ca dialect muntean și limba din județele oltene. Abaterile de la această

regulă le-am remarcat îndeosebi. Se înțelege că fenomenele fonologice dialectale pentru pronunțarea cuvintelor nu încap în această cercetare lexicală și deci nici nu le-am luat în privire, ca d. e.: în loc de *zbieră* — *zghieră* sau în loc de *meună* — *n'eună* sau *mn'eună* etc. O singură observare de felul acesta ar trebui făcută la unele verbe care apar sub două forme. Acestea sânt:

bombăe — bombăne
 boncăe — boncăne
 bumbue — bumbune
 căue — căune
 chercăe — chercăne
 chicrcăe — chiorcăne
 cloncăe — cloncăne
 croncăe — croncăne
 grângăe — grângăne
 grofăe — grofăne
 grohăe — grohăne
 haue — haune
 măcăe — măcăne
 mecăe — mecăne
 miercăe — miercăne
 orăcăe — orăcăne
 păcăe — păcăne
 piue — piune
 tocăe (toacă) — tocăne.

Forma a doua se naște prin substituirea sufixului -ăi prin -ăni. Formele terminate în -ăi se întâlnesc în dialectul moldovean, cele în -ăni în dialectul muntean. Același lucru se observă la *piuî* (Mold.) — *piuni* (Munt.). Din contră, acele verbe, care sânt proprii numai dialectului moldovean, apar numai cu sufixul -ăi, ex.: a *buhăi*, a *hăcăi*, a *hămăi*, a *ocăi*, a *râncăi*. O regulă însă nu se poate stabili, căci avem iarăși alte verbe, care sânt comune celor două dialecte și apar totuși numai cu sufixul -ăi: a *behăi*, a *cârăi*, a *cârcăi*, a *hărăi*, a *mărăi*, a *miorlăi*, a *morăi*, a *tărăi*, a *zbărăi*. Fapt este, că formele cu *Ln* (-ăni) sânt specifice dialectului muntean (Muntenia și Banat), de tot streine însă nu sânt nici pentru Moldoveni. Formele în -ăni s'au generalizat din cazuri ca *croncăi* (= interj. *cronc* + suf. -ăi) și *croncăni* (derivat din *croncan*).

Afară de geografia lexicală a termenilor am căutat să înregistrez substantivele și adjectivele derivate din strigătele ani-

malelor. Acestea se formează aproape la toate verbele cu aceleaşi sufixe. Astfel substantivele cu sufixele:

-et (-ăt): *muget, raget, cloncăt, zbierăt*. Acest sufix derivă din latinescul *-itus* (*mugitus*). Nu trebuie confundat cu celălalt sufix *-et*, care e accentuat şi derivă din latinescul *-etum* (*pometum, pinetum* > *pomăt, pinet*).

-ură: *behăitură, lătrătură, miorlăitură, nechezătură*. Sufixul de origine latină (*-ura: natura, statura*) legându-se de forma participială, are în limba română formele: *-ătură* şi *-itură*.

-ială: *cârâială, grohăială, măcăială, mârâială*. Originea acestuia e slavă, îl aflăm şi în limba bulgară veche (*ěli*); cf. Tiktin, Rum. Elementarbuch. Cu ajutorul acestui sufix se formează substantive de la verbele de conjugarea a patra.

Adjectivele verbale au sufixul **-tor:** *cântător, hârâtor, urlător, zbierător*. Sufixul corespunzător latin e *-torius* (*laudatorius, notatorius*).

Pe lângă acestea există de la fiecare verb participiul substantivat: *cotcodăcit, găgăit, lătrat, urlat* etc. Apoi infinitivele substantivate, pe care nici nu le-am amintit, fiind fiecăruia bine cunoscute. Printre substantive am aflat şi câteva formaţiuni post-verbale: *fluer, şuer, nechez, rânchez*.

Cea mai mare parte din termenii referitori la strigătul animalelor sânt onomatopeici. Ţăranul român are o aplecare către cuvintele onomatopeice, îi plac cuvintele expresive. Ele sânt şi o necesitate a limbei, căci nu s'a putut zice de toate animalele că *strigă, cântă, răcnesc*; eră necesară o diferenţiere, o deosebire între strigătele animalelor, iar calea cea mai uşoară la aflarea cuvintelor trebuincioase eră formarea de onomatopee; astfel s'a zis despre un animal că *găgăe*, despre altul că *măcăe, ocăe* etc. — Onomatopeele sânt de două feluri; unele le-am moştenit din alte limbi (a *baună*, a *urlă*), altele sânt formaţiuni curat româneşti (a *behăi*, a *hămăi*, a *ocăi*). Cuvintele onomatopeice s'au format din onomatopea-interjecţiune, căci cu toate că unele interjecţiuni nu se întrebunţează în limba scrisă şi vorbită, în conştiinţa omului însă interjecţiunea a fost totdeauna sâmburele din care au răsărit celelalte cuvinte, pentru că interjecţiunea e onomatopea adevărată, pe când substantivele, verbele etc. sânt derivaţiuni ale ei. Dovadă despre modul, cum îşi formează limba un cuvânt onomatopeic, o avem de ex. la strigătul porumbului.

Animalul ne dă tulpina cuvântului printr'un strigăt. Dintr'aceasta își formează apoi fiecare om cuvântul, după cum prinde cu urechea strigătul. Unuia i-a sunat ca *grun* și de aici și-a format verbul a *gruni*, altuia ca *grong* și de aici și-a format a *grongoi*, altora altfel (*gugu* > a *gugui*, a *guguli*, a *guguri*; *gungu* > a *gungăi*, a *gungui*, a *gungură*, a *gunguri*; *gurgu* > a *gurguni*; *gurlu* > a *gurlui*; *guru* > a *gurai*). Aceste cuvinte intră după aceea în circulație urmând o luptă între ele. În cursul luptei cade de cele mai multe ori unul câte unul, până ce la urmă rămâne numai unul singur, care a fost mai puternic; se poate să rămâe și două sau trei, neputându-se învinge unul pe altul. Așadară cuvântul care va avea puterea cea mai mare de rezistență va rămâne în limbă. Ce privește cuvintele care exprimă strigătul porumbului, ele trebuie încă să continue lupta.

Cuvintele onomatopeice din alte limbi, care exprimă aceleași noțiuni, vor avea oareșicare asemănare cu cele românești din cauză, că imită aceleași sunete; în cazul nostru, tulpina *gru* (*gro*). Crede că e inadmisibil a deduce, din faptul că o asemenea tulpină se găsește și la Slavi, că *grongăe* sau *gurue* al nostru derivă dintr'un cuvânt slav. Cuvântul român seamănă cu cel slav tocmai pentru că amândouă sânt onomatopee. Imprumutul e sigur numai atuncia, când trecerea cuvântului dintr'o limbă în alta se poate dovedi cu legi fonologice. Astfel putem zice cu siguranță că rom. a *gruni* derivă din lat. *grunnire*, rom. a *urla* din lat. *ululare* (cf. Pușcariu, Etym. Wrtb.). De aceea eu aș pune la îndoială temenicia procedurii lui A. Cihac, de a număra între elementele slave onomatopeele românești, a căror trupină se află și în limbile slavice. Pentru Cihac fiecare cuvânt român își are originea într'o limbă străină. El pare a nu admite că onomatopeele se pot forma într'o limbă independent de a limbă. Această greșală a sa e în unele locuri de tot evidentă. Așa derivă el bună-oară cuvintele a *chilălăi*, a *chelăcăi*, a *schilălăi*, (*schiolălăi*) din slavul *skomlěti*. Sau derivă un grup întreg de cuvinte (a *mârâi*, a *mârânăi*, a *morâi* a *mornâi*, a *mormâi*, a *mormăcă*, a *marmonă*) din limba slavă, pentru că există în limba cehă un cuvânt *mrúati* și altul în polonă *mormotač*; cu același drept ar fi putut spune că și nemțescul *murren* derivă din slavă. Sau pe *hârâi* îl deduce din ungurescul *hörögni* și din alte cuvinte slave, cu toate că în latinește există un cuvânt mai apro-

piat *hirrire* (= a hârâi, a mârâi); pe a *miorlăi* și a *meună* din sârbescul *mirmljati*, cu toate că cuvintele există și în limba italiană (*miaulare*), apoi în cea franceză (*miauler*), în spaniola (*maulare*), în nemțească (*miauen*). De fapt această încercare a lui Cihac nu este atât de condamnilă, căci deși întitulează opul său „Elementele slave... în limba română“, totuși el pare că face numai o comparație între aceste onomatopee și între cele slave. Cu mult mai greșită este însă procedura urmașilor, care le înșiră după dînsul între elementele slave, spunând lămurit: Atâtea cuvinte sânt de origine latină, atâtea de origine slavă, deci elementul slav precumpenește în limbă. Așadară un contingent mare de cuvinte, care sânt formațiuni românești, se numără la elementele slave.

O parte din onomatopee au devenit cuvinte literare. Ele s'au stabilit în urma uzului în limbă, de ex.: a *ciripi*, a *găgăi*, a *hămăi*. Acestea reprezintă stadiul ultim de luptă. Stadiul întâielea de luptă îl reprezintă acele cuvinte, care n'au prins rădăcini în limbă, ele fiind uzitate numai în unele regiuni, chiar numai de unii oameni; foarte des se întâmplă că același om are diferite cuvinte pentru aceeași noțiune; de ex.: același om zice odată „*curca chiorăe*“, altădată „*chiurue*“, „*chiorcăe*“ etc. Astfel de onomatopee întâlnim în terminologia porumbului (*coroe*, *durue*, *gârăe*, *grohoe*, *grongoe*, *grunește* *guguește*, *gugulește*, *gugurește*, *gungănește*, *gungură*, *gurgunește*, *gurluește*, *gurnește*, *îngurne*) a curcei, pichirei, păunului etc.

Avem apoi al treilea fel de onomatopee, care s'au stabilit numai în unele regiuni mai mari de ex. a *măcâi* în Muntenia și Banat, a *ocâi* în Moldova și Bucovina. Acestea sânt încă în stadiul de luptă, fără însă ca această luptă să trebue să se termine cu învingerea deplină, în limba literară, a unui termen față de celalalt.

Ce privește formațiunea onomatopeelor în limba română mai avem de amintit următoarele: Cele mai multe dintre ele sânt de conjugarea a patra, numai foarte puține de conjugarea întâia (a *huhurà*, a *meună*), de care se țin și cele moștenite din limba latină (a *urlà*, a *băună*, a *rânceză*). O parte din onomatopee, și anume cele care exprimă un sunet mai puternic și mai înădușit, se formează cu labiale, cu nazale și cu vocalele *ă* și *â* (a *bornăi*, a *mârâi*), altele, cele care exprimă un sunet deschis

și ascuțit se formează cu consonante sibilante și vocale deschise (a *țifii*, a *piscui*); cf. Hiecke, *Neubildung der rum. Tiernamen* în Anuarul XII-lea al lui Weigand, pag. 134. Nazala *n* redă mai bine sunetul înădușit și de aceea apare acest *n* în unele onomatopee, bună-oară *bârn*, *barn*, *forn*, *morn*, *zbârn*. De la acestea avem apoi forme duble: *bâr* > a *bârăi* — *bârn* > a *bârnăi*, *bor* > a *borăi* — *born* > a *bornăi*, *for* > *forăi* — *forn* > a *fornăi*, *mor* > a *morăi* — *morn* > a *mornăi*, *zbâr* > *zbârăi* — *zbârn* > a *zbârnăi*.

Dacă onomatopea se apropie de un cuvânt din limbă, atunci ea primește forma cuvântului respectiv; astfel avem expresia „pichirea zice *pacat-pacat*”.

Înrudite cu onomatopeele sânt unele verbe, care se formează din substantive, au însă și ceva onomatopeic în sine: *buhă* > a *buhăi*, *buhaiu* > a *buhăi*, *cioară* > a *ciorăi*, *curcă* > a *curcăi* *pichire* > a *pichi*, a *pichiui*, a *pichiri*. Din onomatopee avem apoi derivate câteva nume de pasări: *cucoară*, *cucoveică*, *cuc*, *huhurez*.

Un număr mai mic de termeni nu sânt onomatopeici; acestora le-am arătat etimologia.

Termenii pentru strigătele animalelor îi putem împărți după sfera de sens în patru grupuri:

1. Termeni care aparțin numai unui animal sau unei familii de animale. Ex.: *gâgăi* (gâsca), a *măcăi* (rața), a *necheză* și a *râncheză* (calul), a *grohăi* și a *guiță* (porcul), a *mugi* și a *rage* (boul, vaca, vițelul, buhaiul, bivolul), a *cotcodăci* (găina, cucoșul) etc.

2. Termeni care aparțin mai multor animale. Ex.: a *zbieră* (oaia, capra, boul, vaca etc.), a *behăi* (oaia, capra), a *ciripl* (vrabia, rândunica, pițigoiful etc.), a *piscui* (vrabia, curca, puilul).

3. Termeni care sânt împrumutați din sfera de acțiuni și manifestări ale omului. Ex.: a *strănută* (de la om la cal), a *cântă* (de la om la pasări), a *șueră* și a *flueră* (de la om la pasări și la șarpe), a *toarce* de la om la mătă).

4. Termeni care au trecut de la animale la om. Aceștia nu formează un grup deosebit, ci sânt un fel de figuri poetice, care se întrebuintează mai ales în sens pejorativ. Ex.: a *urlă* (de la câne și lup la om), a *mugi* (de la vite la om), a *zbieră* (de la vite la om). Mai important e termenul a *strigă* (= a face ca striga). E singurul termen despre care s'ar putea zice cu drept

că a trecut de la animal la om, însă trecerea aceasta nu s'a întâmplat în limba română. Sensul figurat al cuvântului nu se mai resimte astăzi în limbă.

Aproape la fiecare animal întâlnim termeni sinonimi, bună-oară la câne: a *lătră*, a *bate*, a *hâmăi*, a *zăpăi*. Cauza principală este că în diferite regiuni avem diferiți termeni pentru aceeași noțiune; d. ex. a *lătră* în Muntenia, în o parte din Ardeal și din Moldova, a *bate* în Moldova nordică și în Bucovina. A doua cauză este aceea, că țăranul iubește cuvintele expresive; el nu s'a mulțumit cu *lătră* sau cu *bate*, ci a voit să illustreze mai mult noțiunea făcând-o expresivă și deci a zis *hămăește*. Tot așa la oae, pe lângă a *zbiară* există al doilea termen a *behăi*. Chiar cuvinte onomatopice care s'au tocit în urma uzului sânt înlocuite cu altele nouă, bună-oară în loc de „vrabia ciripește“ avem „vrabia țărăe“.

Mai rar întâlnim omonime în terminologia animalelor. Un astfel de omonim este a *buhăi* (buha *buhăește* și buhaiul *buhăește*).

Alte observări de mai puțină importanță le-am făcut în temă.

Animalele de casă.

§ 1. *Boul, vaca, bivolul, buhaiul (taurul), vițelul*: mugește, rage, zbiară, boncăe (boncăne, se boncăne), boncăluște, buhăește, buhăluște, râncăește (roncăe), râncăluște, baune, orăcăe, se îmboroșcăe, se borișcăe, borăe, mehăe, behăește, răcnește, murgește (amurgește).

Vom trata în același timp animalele acestea, fiindcă pentru strigătul lor există aceeași termeni. Strigătul acestor vite are numai puține variante, de aceea, mulți din termenii de mai sus vor fi sinonimi.

A *mugi*: văcuțele rupte de osteneală... *mugesc*... jalnic... (Cioc. Pe pl. 29). Dumana (o vacă) întindea gâtul la poartă și *mugea*, eră așa duios *mugetul* ei... (Vlah. Cl. de lin. 77). Boul *mugește* (H. I 35, 99, 120, 137, 188, 206, 237, 286, 297, 328, 347, 366-367, 480; II 80, 117, 167, 207, 273, 281, 311; III 4, 17, 95, 130, 227, 245, 325, 400; IV 10, 28, 55, 85, 117, 139, 154, 196, 223, 251, 276; V 4, 16, 36, 53, 82, 89, 257, 288, 297, 320, 381, 389, 394, 417, 429, 447, 483; VI 44, 74, 133, 143, 215; VII 50, 85, 105, 133, 154, 183, 208, 245, 336, 358, 371. 441, 476, 483, 505; VIII¹ 7, 76, 109, 133, 138, 169, 190, 206. 355; VIII² 61, 160, 220, 251, 259; IX 27, 42, 154, 194, 201, 220, 231, 245, 283, 308,

340, 363, 451, 473, 496; X 31, 45, 85, 152, 188, 208, 277, 310, 316, 356, 368, 413, 423, 478, 499, 507, 509, 511, 538, 583; XI 6, 27, 46, 59, 75, 87, 131, 196, 232, 339, 350, 379, 389, 395, 437, 488, 504; XII 7, 96, 116, 139, 171, 227, 288, 374, 386, 402, 497, 551, 586, 599; XIII 234, 290, 336, 375, 390, 415, 425, 448; XIV 105, 186, 209, 224, 247, 350, 416, 436, 464, 488; XV 4, 148, 192, 278, 329, 369, 408, 425, 458, 517; XVI 30, 132, 217, 237, 259, 281, 288, 310, 329, 383, 395; XVII 16, 36, 120, 255, 310, 349, 367, 391, 413, 444; XVIII 74, 103, 268, 283, 296, 304). *Vaca mugește* (H. I 188, 347, 366; II 273, 281; III 48; VII 245; VIII 7, 21, 76, 133, 169, 190; X 310, 368, 499; XI 85, 196; XII 586; XIII 198; XIV 350, 445, 464; XV 148, 369; XVI 271, 310, 395; XVII 269, 310, 391, 444; XVIII 74, 140), *Bivolul mugește* (H I 22; IV 85; VI 172, 208; XV 148). *Buhaiul (taurul) mugește* (H III 309; XIV 284, 436; XVIII 74) ... *muget* (H III 290, 463; V 188; VII 120; XIV 161; XV 99, 264; *A rage*: De la gură luăm, că ne *rag* vitișoarele de foame. (Sad. Pov. de s. 15).

Rage-un bou într'o grădină („I. Cr.“ III 283).

Boul rage (H I 22, 35, 61, 99, 480; II 289; III 48, 118, 140, 152, 195, 309, 362, 400, 449, 488, 498; VI 3, 8, 30, 50, 82, 125, 143, 154, 171, 177, 200, 208, 215; VIII¹ 7, 76, 98, 120, 127, 156, 169, 190, 206, 275, 283, 298; VIII² 34, 55, 61, 73, 82, 108, 115, 119, 142, 165, 182, 193, 200, 206, 220, 227, 268, 282; IX 114; X 4, 31, 45, 76, 107, 119, 130, 141, 208, 253, 260, 289, 310, 356, 368, 388, 399, 423, 549, 465, 489, 499, 509, 518; XII 301, 315, 326, 342, 366, 386, 416, 430, 442, 476, 517, 551, 570, 586, 599, 608; XIII 67, 82, 99, 116, 198, 218, 258, 290, 347, 362, 375, 481, 508; XIV 340, 397, 421, 488; XV 61, 67, 148, 232, 278, 344, 353, 369, 400, 474, 490; XVI 47, 81, 112, 151, 160, 208, 217, 226, 232, 237, 247, 281, 288, 296, 310, 352, 402, 406, 413, 445; XVII 232, 263, 269, 425; XVIII 248). *Vaca rage* (H I 61, 237; III 4, 17, 87, 101, 108, 144, 170, 227, 245, 309, 325, 362, 429, 498; VI 16, 44, 50, 74, 125, 133, 177; VIII¹ 7, 21, 46, 76, 98, 138, 150, 169, 190, 243, 275, 283, 298, 306, 327; VIII² 16, 34, 73, 98, 142, 153, 160, 182, 193, 206, 220, 251, 259, 282; X 15, 76, 81, 85, 96, 137, 152, 188, 260, 310, 368, 413, 465, 499, 507, 511, 538, 583; XI 6, 75; XII 288, 326, 374, 402, 497, 570, 586; XIII 3, 12, 67, 126, 135, 150, 174, 310, 336, 362, 390, 438, 448, 508; XIV 397, 416, 429, 436; XV 116, 148, 192,

369, 408, 425, 458, 474, 490; XVI 112, 132, 197, 271, 310, 329; XVII 269; XVIII 19, 247). Vițelul *rage* (H VIII¹ 298; VIII² 34; XVI 112, 271; XVII 269; XVIII 19). Bivolul *rage* (H XV 148, 400). Vita *rage* (H XVI 10). Boul *rarge* (H X 277) ... *raget* (H III 290; XV 99) ... *răgit* (H XV 264) ... *ragere* (H XII 194; VIII¹ 169: bivolul).

A *zbieră*: Ici se vede un taur jumătate mâncat

Lângă el un tovarăș, ce *zbieră* și îl plânge.

(Alexandrescu, Drept. leului)

Boul *zbieră* (H I 7, 188, 269, 286, 347, 365-367, 384, 480; II 88, 99, 117, 273; III 362; IV 196; V 4, 122, 159, 293, 303, 394; VII 29, 69, 154, 226, 245, 262, 315, 389, 406, 421, 476; IX 231, 283, 406, 438, 510; X 478; XI 85, 190, 339, 389, 395, 401, 504; XII 28, 227. 261; XIII 99; XIV 59, 86, 186, 224, 235, 284, 445, 451; XVI 47, 395; XVII 65, 263, 413, 425; XVIII 4). Vaca *zbieră* (H I 7, 137, 188, 297, 327, 366; II 61, 99, 273; III 130, 362, 386, 488; IV 55, 117, 154, 196, 223, 251, 276; V 16, 53; VII 50, 85, 245, 262, 358, 389, 406, 421, 441, 505; IX 6, 27, 194, 231, 396, 406, 416, 429, 451, 496; XI 46, 87, 196, 379; XII 7, 28, 116; XIII 425; XIV 105, 235, 284, 445; XVI 372, 383, 395; XVII 250, 255, 367; XVIII 103). Bivolul *zbieră* (H IV 56, 251; XIV 209; XVII 16, 36, 120, 391). Taurul *zbieră* (H IX 451). Vițelul *zbeară* (H III 325; XIII 150; XIV 209) ... *zbieret* (H I 262; II 28; XIV 376) ... *zbierat* (H V 265, 267, 368; XV 264) ... *zbierare* (H XIV 176) ... *zbieră* (H XVII 7). Boul *zberă* (H IV 85). Vita *zbieră* (H II 299; XVI 10).

A *muḡi* este termenul cel mai uzitat; îl aflăm în toate provinciile românești și e uzitat și în literatură. El este termenul general pentru strigătul tuturor vitelor albe. De obicei nu se face nici o deosebire între a *muḡi* și între celelalte două cuvinte, a *rage* și a *zbieră*; ele sânt sinonime. Totuși în unele regiuni și în anumite cazuri se observă oareșicare deosebire. Astfel aflăm bună-oară în Bădeni-Iași: *Rage* e un strigăt mai forte, pe când *mugește* mai lento (H VIII¹ 76). Așadară *raget*ul este un strigăt mai puternic, *muḡet*ul însă unul mai slab. Această deosebire am observat-o și în Bucovina. Ca urmare a acestei deosebiri aflăm, că *rage* și *zbeară* se zice mai ales de vita masculină (bou, taur), *mugește* despre cea feminină, despre vacă: H XIV 445. „Vaca, când are fătul mic, *mugește*, *zbieră* ca și boul, când *răcnește*

tare“. „Boul *rage*, vaca *mugește* (H III 48; XIII 198, 218; XVII 269). Deosebirea aceasta se resimte în unele părți și în alt mod. În județul Muscel (H IX 510) se zice: boul *zbiară* și *murgește*, când *mârâe încet*. Deci spre a se face deosebire între strigătul puternic și cel slab, se numește cel puternic *zbierăt* și cel slab *murget*. *Murgește* pare să fie același termen ca și *mugește*, a primit însă *r* în trupină poate după analogia lui *murg* și *amurg*. Cuvântul l-am auzit și în Bucovina sub forma *amurgește*. Se zice despre vacă că *amurgește*, când își desmeardă sau își cheamă la sine vițelul cu un *muget* slab.

Mai rămân de explicat cuvintele a *rage* și a *zbieră*. Amândouă se întrebuințează în general despre orice strigăt al vitelor. În unele regiuni — și aceasta numai rareori — se înțelege sub aceste expresii strigătul cel puternic al vitelor, după cum am văzut mai sus; deci a *rage* este sinonim cu a *zbieră*. A *rage* este termenul uzitat în Moldova, a *zbieră* e cel uzitat în Muntenia. Cuvintele au început însă a pătrunde unul în teritoriul altuia; în câteva sate din Moldova se întâlnesc amândouă cuvintele, *rage* și *zbiară*. (H III 362; XIII 99); tot așa în câteva sate din Muntenia (H XVI 10, 47). Granița între amândoi termenii o formează județele R.-Sărat, Tecuci, Tutova, Covurlui, Fălciu. Pe tot teritoriul acesta se aude de obicei cuvântul *rage*; în câte o comună apare și cuvântul *zbiară*. Cazuri izolate pentru *rage* în Muntenia sânt: Șișești-Mehedinți (H IX 114), Gogoșiu (H V 257), Scăești (H V 408), amândouă în județul Dolj. În Dobrogea aflăm toți trei termenii (*mugește*, *rage*, *zbiară*), pentru că coloniștii au adus cu sine și dialectele lor; precumpenește însă termenul *rage*, fiindcă cei mai mulți coloniști sânt Moldoveni sau Ardeleni. — Interesant e că forma persoanei a treia din singular e în Muntenia *răgește* și din plural *răgesc*: „Boul, vaca, vițelul *răgește*“ (H XVIII 19; tot așa H V 257, 159, 280, 408; XII 96, 139; XVII 310), pe când în Moldova e *rage* și *rag*; tot așa verbul a *mugi* are mai ales în Moldova foarte des în persoana a treia singular forma *muge* (H II 289; III 38, 87, 101, 108, 140, 144, 170, 290, 386, 409, 417, 429; IV 154; V 10, 103, 280, 460; VI 16, 115; VIII¹ 120, 150, 156, 215, 243, 306, 318, 327; VIII² 16, 153, 165, 206; IX 6, 375; X 15, 137, 384, 423; XI 98, 410, 517; XII 132, 203, 315, 517; XIII 12, 67, 99, 126, 135, 150, 174, 218, 258, 310, 327, 438; XV 67, 116, 336, 353;

XVI 4, 47, 160, 321, 406; XVII 7, 65, 140, 250, 297; XVIII 19, 44, 261), în Muntenia și în literatură însă *mugește*. E evident că Muntenii împrumutând verbul a *rage* de la Moldoveni, l-au conjugat ca și pe a *mugi* după conjugarea a patra *mugește* — *răgește, mugesc* — *răgesc*. Tot aceea au făcut Moldovenii cu a *mugi*. Ei adevărat au conjugat pe a *mugi* ca și pe a *rage* după conjugarea a treia: *rage* — *muge*. Atât Muntenii cât și Moldovenii au adaptat noul cuvânt verbelor existente: Moldovenii luându-se după conjugarea a patra în care se află multe verbe cu persoana a treia din singular în *-e* (fuge, măcăe, sudue), Muntenii trecând acest verb în categoria celor în *-esc* din conjugarea a patra.

A *zbieră* este termenul general pentru strigătul oilor (cf. § 4). În sens pejorativ se întrebuințează toți trei termenii și despre oameni.

Originea e latină: A *mugi* din lat. *mugire*, a *rage* din lat. *ragere*, a *zbieră* din lat. **exverrare*.

De la verbe avem substantivele corespunzătoare: *muget*, *mugit*, *zbiérăt*, *zbierăt*, *zbierătură*. Ex.: Curtea se împlu de zgomote felurite: pocnete de bice, *muget* de buhai.. (Sandu-A. Ape m. 29) . . . *mugit* (H V 368). . . *raget* (H III 290) . . . *zbierat* (H XV 264). Adjectivele verbale de la aceste verbe (*mugitor*, *zbierător*) sânt puțin întrebuințate.

Afară de acești termeni mai avem unii, pe care îi întâlnim mai rar în vorba de toate zilele. Când vițele se bat întreolaltă cu coarnele, sau când zburdă, sau văd sânge, atunci scot un muget înădușit și îngrozitor care se numește *boncă(n)it* sau *boncăluit*: Boii *boncăesc* când zburdă (H XIII 448); tot așa H I 7, 366-367; XII 96, 139. Boul *boncăne* (H IX 123), *boncănește* (H IX 283; XVIII 140). Deasemenea și formele reflexive: Boul *se boncăe* (H XIII 67, 99), *se boncăește* (H VI 16), *se boncăne* (H XVII 94); Boul *boncăluește* (H I 99; VIII¹ 133; VIII² 61, 108, 165, 220; X 356, 368, 499, 509; XII 374, 386, 551), *boncălăește* (H XII 599). Termenii aceștia se aplică mai ales la strigătul buhaiului (taurului): Taurul *boncăe* (H XVII 444), *se boncăește* (H XIII 150, 174), *boncăne* (H XVII 140), *boncănește* (H IX 496), *boncăluește* (H VIII 160), *buncăluește* (H VIII¹ 215, 355; VIII 200, 259); tot așa despre cerb și despre bivoli: Cerbul venea *boncăluind* (Conv. Lit. XI 183; bivoliul *se boncăe* (H XIII 150). — Formele

„boncăe“ și „boncăluște (buncăluște)“ se aud în Moldova și Bucovina, „boncăne“ în Muntenia și Banat. Substantivele derivate sânt: *boncă(n)it*, *boncă(n)ială*, *boncă(n)itură*, *boncăluit*, *boncăluită*, *boncăluitură*. Ex.: De departe de la imașuri veni o clipă în înserarea limpede, un *boncăluit* înnăbușit de taur. (Sad. Pov. 55). — Trupina acestor cuvinte o aflăm și în limbile slavice. (Dicț. Acad. și Cihac).

Sinonimi cu „boncăe“ și „boncăluște“ sânt termenii „râncăește“, „râncăluște“, „buhăește“ și „buhăluște.“ Toți se întâlnesc mai rar, și anume în Moldova și Bucovina. Boul *râncăește* (H X 277), *râncăluște* (H I 99), *râncăluște* (H XVII 269), râncăul *râncăluște* (H XII 288). Boul *buhăește* (H VIII¹ 61; X 518), Taurul *buhăește* (H III 108). Vaca *buhăește* (H XV 425). Și acești termeni se întrebuintează mai ales despre buhaiu (taur): Buhaiul (taurul) *râncăluște* (H X 538; XVII 269), *buhăluște* (H XII 288), *buhăește* (H III 108). În Ardeal se întâlnește expresia „taurul *roncăe*“ (H XVII 444). A *râncăi* și a *râncălui* sânt derivațiuni din *râncău* (*râncăciu*), a *buhăi* și a *buhălui* din *buhăiu* (cf. Introducere). *Rânc* (cu derivatul *râncău*) e de origine latină (v. Pușcariu, Etym. Wrth. și Löwe), *buhăiu* de origine străină; tulpina acestui cuvânt se află și în limbile slavice și în cea turcă (Dicț. Acad.) — În comuna Spineni-Olt (H XI 176) și în Cetățeni din Deal-Muscel (H IX 194; cf. și IX 283) se aude expresia „boul *baune*“ = *baună* (cf. mione = mionă), și anume când boul se luptă cu coarnele (H IX 194). Acest termen îl aflăm și în Banat (H XVIII 74: cănele *baună*). Cuvântul e o onomatopee de origine latină: **baubulare* > *baună*.

În Muntenia aflăm foarte des expresia „boul *orăcăe*“; aceasta atunci când animalul se află în primejdie. „Boul *orăcăe* când îl apucă fiara“ (H IX 194); boul *orăcăe* (H I 188, 347; VII 441), *orăcăe* (H XI 350; XII 28), *orăcăește* (H IV 85; XI 87; VII 227), *orăcăește* (H IX 231, 496), *orăcăește* (H IV 154). A *orăcăi* e onomatopee, o întâlnim des în terminologia broaștei și a raței (cf. §§ 22, 27). — În Adunați de Geormane-Dolj se aude de tot curioasa expresie „boul *se îmboroșcăe*“ (H V 4; tot așa I 7); după sens poate să fie egală cu „boul *boncăluște*.“ — O altă variantă aflăm în Ardeal: «boul *se borișcăe* când vede sânge“ (H XVII 94). — Tot în Banat și Ardeal se întâlnește expresia „boul *borăe*“; de altfel cu totul necunoscută. „Boul

borăște când sonul este mai tare“ (H XVII 268). Boul *borăe* (H XVII 263), bivolul *borăe* (H XVIII 44); vaca *borăe* (H XVIII 103). (Cf. Dicț. Acad.) Și acest cuvânt pare să fie onomatopee. — În unele părți din Muntenia se zice despre bivol că *mehăe* și *răcnește*: Boul *mugește* și *mehăe* (H IV 85', *răcnește* (H V 16; XIV 86, 105); tot așa „boul *răcnește*“ în Ardeal (H XVII 94). În Glâmbocel jud. Muscel se zice „vaca *behăește*“ (H IX 231), de sigur după strigătul oilor și al caprelor.

Ș. 2. *Calul*: *nechează*, *rânchează*, *ninchează*, *mihoe*, *mihohoește*, *mihotește*, *forăește*, *fornăește*, *sforăe*, *hohonește*, *hohotește*, *horcăne*, *huhurează*, *strănută*, etc.

A *necheză* și a *râncheză*: Calul răspunde *nechezând* cu prietenie . . . (Sad. Pov. de s. 24). Iepele cu mânzi, mai sprintene și cu ochi de mamă, *nechează* duios . . . (Ciocârlan, Pe plaiu 15). Când a ieșit calul și-a ridicat capul . . . și a început a *râncheză* încetinel . . . (Sad. Pov. de s. 7). Calul *nechează* (H I 7, 22, 35, 61, 170, 237, 366; II 61, 80, 99, 117, 167, 207; III 4, 17, 38, 48, 87, 95, 101, 108, 118, 140, 170, 195, 227, 245, 309, 400, 429; IV 10, 28, 85, 117, 139, 154, 223, 251, 276; V 4, 10, 16, 53, 82, 89, 103, 122, 257, 274, 280, 288, 293, 297, 381, 389, 394, 408, 417, 429, 447, 483; VI 3, 8, 16, 44, 50, 74, 115, 125, 133, 143, 154, 171, 188, 200, 215; VII 50, 120, 154, 389, 441, 476; VIII¹ 7, 21, 46, 98, 109, 120, 127, 138, 150, 156, 169, 190, 215, 243, 275, 283, 306, 318, 327; VIII² 16, 34, 55, 61, 73, 82, 98, 108, 115, 142, 160, 165, 182, 193, 200, 206, 251, 259, 269, 282; IX 27, 135, 154, 194, 201, 212, 220, 283, 308, 340, 363, 375, 396, 406, 416, 429, 438, 451, 473; X 4, 45, 76, 85, 107, 119, 141, 152, 253, 260, 310, 395, 413, 449, 489, 507, 509, 511; XI 6, 27, 46, 87, 98, 196, 232, 339, 379, 389, 401, 410, 488, 504, 517; XII 7, 116, 139, 171, 203, 219, 227, 261, 374, 416, 497, 551, 570, 599, 608; XIII 3, 12, 25, 67, 82, 99, 116, 126, 135, 174, 198, 234, 258, 290, 310, 327, 336, 362, 375, 415, 509; XIV 65, 247, 416; XV 61, 67, 116, 148, 192, 232, 264, 329, 336, 344, 353, 369, 400, 425, 458, 473, 517; XVI 4, 10, 112, 132, 151, 160, 208, 217, 226, 232, 237, 259, 271, 281, 296, 329, 352, 395, 402, 406, 445; XVII 120, 140, 297, 349, 444'. Calul *nichează* (H I 297; IV 196; VII 183, 421; X 368, 423, 499; XII 301; XIV 59, 209, *necheaze* (H III 290, 325, 449; VIII¹ 206; VIII² 119; X 137, 188, 465, 583; XII 430, 442, 478; XIII 448, 481;

XV 490; XVI 321, 413), *necheză* (H I 347; VII 226; IX 496; X 478; XIII 390; XV 408; XVI 47), *nechze* (H XI 517; XVI 81), *nechiză* (H XVII 367), *necheazie* (?) (H XII 315), *necheață* (H XVI 197), *neghează* (H XVI 310). — Calul *rânchează* (H I 137, 206, 269, 347; II 253, 273, 281; IV 85; V 188; VII 29, 69, 262; VIII 21, 46, 298; IX 114; X 68, 203, 423; XI 59, 437; XII 342, 374, 586; XIV 86, 105, 284; XVII 7, 36, 94, 232, 297, 310, 391, 413, 425, 444; XVIII 4, 44, 140, 261, 268, 283), *rinchează* (H I 188, 286; VII 245, 336, 358, 371, 406, 483; XIV 350, 397, 429; XVIII 296), *rincheză* (H II 88), *râncheză* (H II 299; XVII 263; XVIII 304), *renchează* (H VIII 120; IX 496), *râncheaze* (H IX 42; X 538), *rânchezește* (H IX 194), *rânchează* (H X 21, 388; XIV 417; XVII 65), *ranchează* (H X 96, 356, 388; XVII 16), *râncheazie* (?) (H XII 326), *reînchează* = *renchează* (H XIII 150), *rânchează* = *râncheză* (H XVII 269; XVIII 74), *rânchează* = *râncheză* (H XVIII 19, 247). Așa se numește strigătul calului, când este flămând, când îi e urât etc. Termenii mai obișnuiți sânt a *necheză* și a *râncheză*; la origine aveă numai termenul întâilea sensul de astăzi, pe când *râncheză* însemnă același lucru ca *sforăi*. Astăzi însă sânt amândoi termenii sinonimi și se cunosc în toate provinciile românești; totodată sânt cuvinte literare. O graniță pentru teritoriul de întrebuințare între amândoi termenii nu se poate stabili, căci amândoi apar paralel în fiecare regiune. Atâta doar ar fi de amintit, că „necheză“ e mai uzitat decât „râncheză“. Derivatele lor sânt: *Nechez-rânchez*, *nechezat-rânchezat*, *nechezătură-rânchezătură*, etc. Ex.: *Nechezul încetează* . . . (Ciocârlan, Pe plain 16). . . și apoi un *nechezat* de groază cuprinde tot golul munților. (Ciocârlan, Pe plaiu 16) . . . *nechez* (H VIII 259). — *nechezat* (H II 28; III 463; V 368; XI 40; XIV 161; XV 99). Și veneă hreamăt mare ca de *nechezături* de cai mulți. (Dosoftciu, Oct. la Tiktin, R.-d. Wrtb.). . . *nechezare* (H XII 194). Termenii a *necheză* și a *rânchiză* derivă din latinescul *hinnitare* și din grecescul *ρονχιζειν* (*ronchizare) în urma unor contaminări reciproce. (Cf. Pușcariu, Conv. Lit. 1912 pag. 141 sqn. și Cihac, Dicț. Daco-Rom.).

A *nincheză*; Cum ajunsese iapa la ușa grajdului, unde *nincheză* odată de haui văzduhul. (Isp. Leg.² 77). Calul *nincheză* (H I 480; VII 85, 105, 133, 208, 315, 371, 406, 505; X 31, 425; XIV 224; XVI 383), *nenchează* (H X 406), *nimcheză* (H XIV 488),

nincează (H III 152) . . . *ninchezat* (H I 262). A *nincheză* e sinonim cu a *necheză* și a *râncheză* și pare să fie o contaminație din *necheză* + *râncheză*. Acest termen îl aflăm mai ales în Muntenia, în jud. Ialomița, dar și în Moldova, în jud. Neamț. În comuna Mereni-Olt aflăm expresia „calul *înechează*“ (H XI 85).

A *mihoi* (*mihohoi*, *mihoti*): Căii . . . *necheză* sau *mihotesc* și *râncheză* (Înv. cop. 1893, 20 la Tiktin). Calul *mihoește* (H III 290, 325; VII 371; XI 488), *mihoe* (H I 347; VI 50). Calul *mihohoește* (H VIII² 55; XV 329; XVI 226). Calul *mihotește* (H VIII¹ 120, 169; VIII² 165; X 499; XI 504; XIV 445). Mânzul *mihotește* (H VIII¹ 215). Armăsarul *mihotește* (H X 538). Calul *mihohotește* (H VIII¹ 61). Tot aici aparține și forma *meoește* (H VIII¹ 21). Toți termenii sânt sinonimi cu cei precedenți și aparțin aproape exclusiv dialectului moldovean. Ei sânt onomatopee, după interjecțiunea *mihoho!* (Tiktin, R.-deutsches Wrtb.). — Alte onomatopee sinonime sânt: Calul *hohotește* (H I 35; X 356, 423), *hohănește* sau *hohonește* (H IX 283), *horcăne* (H V 4; XVI 395), *huhurează* (H I 188, 286); cf. § 47 Huhurezul *huhurează*. Aceeași onomatopee există în limba rusească (*hohofati*). — Mai întâlnim apoi expresiile „calul *țipă*“ (H I 366; V 4; XIII 290) și „*geme*“ (H XV 369).

A *forăi* (*fornăi*, *sforăi*, *sforoi*): . . . au început calul a se încordă, a *forăi* din nări și a sări cu picioarele cele dinainte în sus. (Sbiera P. ^{93/20}) . . . începe calul a *fornăi* (Șez. II ^{52/32}). Căii dădeau semne de spaimă, *sforăind* și mușcând țabalele. (Alecs. Pr. 98). Cu capetele la centru și ridicate (iepele), privesc speriate peste trupurile lor îndărăt, *sforăesc*, *necheză* . . . (Ciocârlan, Pe plaiu 16). Calul *forăe* (H XVII 94), *fornăește* (H VIII¹ 215; XII 386), *sforăe* (H I 366-367; XVIII 268), *sforăește* (H XII 599), *sforoe* (H IX 283), *sfârăe* (H V 4). Calul *forăe*, *fornăe*, *sforăe*, *sforoe*, *sfârăe*, când este atacat de o fiară, când se sperie și în semn de bucurie, când omul îi aduce hrana. Deci acești termeni au cu totul alt sens decât cei precedenți. Toți sânt onomatopee sinonime, cunoscute la toți Românii. Substantivele derivate sânt: *sforăială*, *sforăitură* *sforăit*, etc. Nu se mai aud decât *sforăeli*, (Ciocârlan, Pe plaiu 16). Înțepenit (calul) de picioarele lui puternice, scoate un *sforăit* selbatic pe nările lui de foc . . . (Ciocârlan, Pe plaiu 16). Cf. Dicț. Acad.

A *strănută* este a treia nuanță a strigătului calului: (iepele) cele groase se mișcă încet, *strănutând* cu botul vârît în băta-

tura de iarbă mirositoare. (Ciocârlan, Pe plaiu 15). Calul *strănută* (H XII 599). Sunetul pe care îl scot caii pe nări la anumite intervale, când merg pe drum, când pasc pe câmp sau ronțăesc la iesle, se numește *strănutat*. Cuvântul a *strănută* aparține sferei omenești și de aici s'a împrumutat și calului pentru același fenomen. Etimologia e latină: *sternuto* > **stranuto* > *strănut*. (Cf. Pușcariu, Etym. Wrtb).

§ 3. *Măgarul*: zbiară, rage, mugește, orăcăe, nechează, răcnește.

Măgarul, deși se numără la speța cailor, are terminologia vitelor cornute.

Pe unde se zice „boul *zbiară*“, pe acolo se va zice și „măgarul *zbiară*“ și pe unde se zice „boul *rage*“, pe acolo se va zice și „măgarul *rage*“. Deci mai ales în Muntenia se zice „măgarul *zbiară*“ (H I 269, 286, 347; II 273, 299; III 95, 130; IV 85, 251, 276; V 16, 417; VII 50, 154, 209, 226, 245, 262, 336, 371, 389; IX 6, 308, 340, 406; XI 98, 196; XII 171, 219; XIV 8, 105, 209, 284, 488; XV 425; XVII 36, 310, 391; XVIII 296). Măgarul *rage* (H III 87; VIII² 259; IX 123; XV 425; XVIII 44, 261), *răgește* (H V 159, 280), *rage lung* (H XIII 150), *mugește* (H I 347; VIII¹ 327), *orăcăe* (H VII 154), *oracăe* (H I 347); cf. § 1. Măgarul *nechează* (H XV 148); cf. § 2. Măgarul *urlă* (H XVIII 74); cf. § 6. Măgarul *răcnește* (H XIV 235). În general întâlnim termenul a *zbieră* mai des și anume din cauza aceea că Muntenii prăsesc mai mult această rasă de vite: și unde se întâlnește animalul, acolo aflăm și termenul. — Aceiași termeni îi aflăm și în literatură: Un *zbierăt* prelung de măgar, ca o vocaliză de bariton decăzut acopere o clipă tumultul. (Anghel-Ios. Cireșul lui Luc. 120). Măgarul din grajdul d'odată a *răcnit* într'acel ceas. (Pann, Pov. verb. 327).

§ 4. *Oaia*: zbiară, behăește (behăhăește), mehăe, mucucurează, orăcăe, se dăulește, etc.

A *zbieră*: Mumă-sa (oaia) cu durere

Începuse să *zbiere* (Gr. Alexandr. Mielul mur.) Florea nu auzeă nici *zbierătul* oilor speriate din staulul de alătura. (Grigor. Chip. și gr. 62). Turma *zbiară* la pășune. (Alecs. Demineța). Oaia *zbiară* (H I 22, 35, 61, 137, 170, 188, 237, 269, 286, 297, 347, 366-367; II 88, 99, 117, 207, 253, 273, 289; III 4, 17, 48,

101, 140, 144, 152, 170, 195, 227, 245, 290, 309, 488; IV 56, 139, 196, 251, 276; V 4, 10, 53, 82, 103, 122, 288, 293, 389, 394, 417, 429; VI 3, 8, 16, 30, 74, 82, 154, 172, 177, 188, 208, 215; VII 29, 69, 85, 105, 120, 154, 183, 245, 336, 389, 421, 441, 476, 505; VIII¹ 7, 76, 98, 120, 127, 142, 150, 156, 169, 190, 206, 283, 306, 318, 327; VIII² 16, 34, 55, 61, 73, 82, 98, 115, 119, 154, 160, 165, 182, 193, 206, 227, 251, 259, 269, 282; IX 6, 27, 212, 220, 283, 308, 340, 363, 406, 438, 473, 496; X 4, 21, 31, 45, 68, 76, 96, 107, 119, 141, 152, 188, 208, 260, 277, 310, 356, 368, 399, 413, 449, 465, 499, 507, 511, 538, 583; XI 46, 59, 85, 87, 196, 339, 389, 395; XII 28, 96, 132, 171, 203, 301, 309, 315, 326, 402, 416, 430, 442, 478, 497, 517, 552, 570, 586, 599, 608; XIII 25, 82, 116, 126, 135, 174, 198, 218, 234, 258, 290, 327, 336, 362, 438, 448, 481, 509; XIV 65, 86, 105, 186, 224, 235, 247, 350, 397, 429, 464; XV 61, 67, 148, 192, 232, 336, 353, 369, 400, 408, 425, 473; XVI 4, 47, 112, 132, 151, 208, 226, 237, 247, 259, 271, 281, 310, 321, 329, 352, 383, 402, 445; XVII 16, 36, 65, 269, 297, 310, 391, 405, 444; XVIII 44, 268, 296, 304). A *zbiară* este termenul cel mai obicnuit pentru strigătul oilor și cu sensul acesta este cunoscut tuturor Românilor. În Muntenia se zice, după cum am văzut mai sus (cf. § 1), și despre vitele albe că *zbiară*; tot așa despre fiare. *Zbiară* și urlă sălbătăciunile îngropate de vii în culcușuri de foc. (Ciocârlan, Pe plaiu 224). Substantivele derivate sânt: *zbiaret* (*zbiară*), *zbiarat*, *zbiarătură*, *zbiarare*. Ex.: Strigătul oilor (se numește) *zbiaret* (H I 262; II 28; XII 219; XIV 161, 376). Strigătul oilor (se numește) *zbiarat* (H V 265, 267, 368; XV 99). Florea nu auzeă nici *zbiarătură* oilor... (Grigorovița, Chip. și gr. 62). Strigătul oilor se numește *zbiarare* (H XIV 176). Același termen îl avem și pentru berbece: Oaia și berbecul *zbiară* (H XIV 209). — Cuvântul derivă din latinescul (*ex*)*vërro*. Deci este un termen trecut de la vîer la oaie. Cf. § 5.

A *behăi*: Oile pornite în goană din urmă *behăiau* speriate... (Ciocârlan, Pe plaiu 223). Oaia *behăește* (H I 328, 366-367; III 108; IV 10, 28, 85; VI 116, 133; VII 50, 262, 315, 421; VIII¹ 243; VIII² 61; X 85, 478; XI 379; XII 116, 139, 366, 374; XIII 3, 12, 67; XIV 116; XV 517; XVI 160, 406), *behaește* (H III 325; VI 143). Oaia *behăe* (H I 347; IV 85), *behae* (H XVII 140), *behește* (H I 269; V 320; XIII 150, 375), *behee* (H VII 209). Ter-

menul acesta e mai nou și e sinonim cu a *zbiară*; cucerește teren tot mai mult. Onomatopea e *bee* (*behee*, *behehe*); cf. § 5, capra. Ici colo apare și forma a *behăhăi* sau a *behehăi*, cu silaba a doua reduplicată: Oaia *behăhăește* (H IX 437, XV 344), *behăhăe* (H XVII 232), *behehăește* (H IX 396, 416, 429), *behehește* (H XVIII 140); apoi *beește* (H IX 201), *beește* (H V 280, 408), *behohoește* (H XI 97). — Pe lângă a *zbiară* și a *behăi* se mai aude a *mehăi*: oaia *mehăește* (H III 108; VI 44; X 356; XV 264, 458), *mehăe* (H XI 6), *mehehește* (H XVIII 140). Mielul *mehae* (H XVII 140). Și a *mehăi* e onomatopee după interjecțiunea *mee* (*mehe*); cf. § 5. Ca și la vitele albe aflăm și pentru oaie în Muntenia expresia *orăcăe* (H XII 28), când animalul se află în primejdie. — Alți termeni: Oaia *blecăe* (H XVII 7), *boară* (H XVIII 283), *brehăește* (H XVII 349; cf. § 5, *se dăulește* (H X 356), *mucucurează* (H XVIII 103), *mucucurezază* (H XVII 255), cf. § 5; *zmiară* (= *zbeară*) (H VI 50), *rage* (H XII 342).

§ 5. *Capra, țapul, căprioara*: *zbiară*, *behăește*, *mehăește*, *mechecherezază*, *mecăcăește*, *mucucurează*, *becăește*, *orăcăe*, *brehăește*, etc.

Deci aceiași termeni ca și la oaie.

A *zbiară*: Capra *zbiară* (H I 328; II 99, 117, 273; III 87, 152, 429; IV 56, 276; V 82, 89, 103, 293, 429; VI 116; VII 154, 245; VIII¹ 98, 169, 243, 275; IX 6, 212, 220, 231, 308, 340, 406, 438, 473; X 107, 119, 260, 289; XI 339, 395, 437; XII 96, 132, 203; XIII 67, 126, 135, 150, 193, 258, 327, 347, 362, 390; XIV 105, 209, 235, 350; XV 61, 232, 264, 344, 369, 425.; XVI 47, 208, 232, 271, 310, 329, 406, 445; XVII 16, 36, 232, 269, 310, 391; XVIII 44, 140, 261, 296, 304). Căpriorul *zbiară* (H XII 430, 442). Căprioara *zbiară* (H II 299). Capra *zberă* (H IX 154) ... *zberet* (H II 28; XII 219; XIV 376) ... *zbiarat* (H V 265, 267) ... *zbiarare* (H XIV 176). Cf. § 4.

A *behăi*: O capră neagră *behăia* și se da pe lângă boi. (Vlah. Cl. de liniște). *Behăia* (țapul) așa de jalnic, că-ți eră mai mare mila de el. (Sad. Pov. din răs. 195). Capra *behăește* (H I 137, 170, 418; II 88; III 101, 108, 309; IV 10, 28, 85, 117, 251; V 188; VI 16, 30, 44, 74, 82, 172, 177, 188, 208; VII 105, 120, 183, 262, 483; VIII¹ 21, 120; IX 231, 496; X 316, 413, 423, 499, 511, 538, 583; XI 59, 131, 379; XII 28, 430, 442, 586; XIII

116, 234, 448; XIV 247; XV 353, 458; XVI 160, 226), *behăe* (H IV 85; XI 6), *behoeste* (H X 507), *behăeste* (H III 227), *behaeste* (H V 389; XIII 336), *behăeste* (H XI 196), *behae* (H XVII 140) . . . *behăit* (H XV 99). A *behăl* este onomatopee formată din interjecțiunea *bee* (*behee*): Grecul a început să zbiere ca și capra: *behee*, *behee*. (Șez. IV ⁶/₂₅). Țapul răspundeă dulce: *Bee!* . . . iar soldatul se frecă la ochi. (Sad. Pov. din răs. 196). Substantivele cele mai întrebuițate sânt: *behăit*, *behălală*, *behăitură*: *Behăitul* lui (al țapului) îi sună în urechi stâns și plin de jale. (Sad. Pov. din răs. 200). În unele locuri se face deosebire între strigătul oilor și cel al caprelor zicându-se: oaia *zbiară*, capra *behăeste* (H I 61, 170; II 88 etc.) Cf. § 4.

Ca și în terminologia oii întâlnim și aici forma reduplicată a *behăhăi* (*behehi*): Capra *behăhăeste* (H XI 401), *beheheste* (H V 53, 280; IX 363), *beheheste* (H XVI 4), *beeheeste* (H XVI 383); apoi capra *mehăeste* H I 237; III 108; VI 133; X 31, 45; XII 139; XIII 3, 12, 67; XV 400, 408, 517), *mihăeste* (H III 325), *mihăeste* (H XII 608), *mehăeste* (H XIV 186; XV 116), *mehăhăeste* (H X 499; XIII 438); *mucucurează* (H XVIII 103), *mucucurează* (H XVII 255); *orăcăe* (H XII 28), *orăcăeste* (H XII 96); cf. § 4. Capra *zmiară* (H VI 50). Iedul *se meaună* (H XVIII 304).

Afară de acești termeni, care aparțin și oilor, mai întâlnim și alții, care aparțin numai caprei. A *becăi* (*becăcăi*): Capra *becăeste* (H XI 46). *Becăcăeste* tu acuma aci, au zis taurul (cătră țap . (Țichindeal, Fabule). Capra *mecherează* (H X 21, 68), *micăeste* (H VI 143); *mecherezește* (H XII 366), *mecherează* (H XII 309), *michichirează* (H X 368); *brehăeste* (H VIII² 251, 259); *hoheeste* (H IX 194); *țipă* (H VI 215; VIII¹ 21, 76; XII 327); țapul *țipă* (H I 22). În Ardeal și Banat aflăm: Capra *mechecăeste* (H XVIII 268), *mecăcăeste* (H XVII 94), *mecăcăe* (H XVII 444); *mecacaeste* (?) (XI 98), *se smeură* (H XVIII 261, 283; „*prisnește* pe nas când se spărie“ (H XVII 94). Despre căprioară se zice că *zbiară* (H II 299; . . . *zberet*: XV 4), *brăhnește* (H X 21) și *brehnește* (H X 68). Aproape toți termenii care aparțin caprei sânt onomatopee, și anume formațiuni românești; abatere face „*zbiară*“ și „*țipă*“.

§ 6. *Cânele*: latră, bate, hămăeste, zăpăeste, urlă, hârăe, mârăe, schiaună, schiolalăe etc.

A *latră*: Cânele, care *latră*, nu mușcă. (Zanne, Pr. rom. I 372. Nu-ți dau, javră, să mânânci, până când nu-i *latră*. (N. N. Beld. Taina 136). Larmă de câni ciobănești, cari se bucurau, schioniau, *lătrau*, dădeau unii peste alții . . . (S.-Aldea, A. mari 89). Cânele *latră* (H I 7, 61, 99, 120, 137, 170, 237, 269, 297, 286, 347, 366-367, 480; II 61, 88, 117, 167, 207, 273, 281, 289; III 17, 38, 101, 108, 140, 144, 227, 245, 290, 309, 325, 386, 400, 429; IV 10, 56, 85, 144, 154, 196, 251, 276; V 4, 16, 53, 82, 103, 122, 188, 257, 274, 288, 293, 297, 381, 394; VI 3, 16, 30, 44, 74, 116, 133, 177, 182, 188, 215; VII 29, 50, 69, 85, 105, 120, 133, 154, 183, 209, 226, 262, 315, 336, 358, 371, 421, 441, 476, 505; VIII¹ 21, 76, 98, 120, 127, 138, 150, 190, 215, 259, 275, 298, 327; VIII² 98, 160, 165, 200, 227, 282; IX 42, 220, 283, 308, 340, 363, 375, 473, 496, 510; X 31, 45, 81, 85, 119, 141, 253, 260, 310, 326, 345, 396, 406, 465, 489, 499, 538; XI 6, 27, 46, 59, 75, 98, 196, 232, 379, 389, 395, 410, 437, 488, 504, 517; XII 7, 28, 96, 116, 139, 171, 203, 326, 366, 478, 497, 551, 586; XIII 3, 12, 25, 67, 82, 99, 116, 126, 135, 150, 234, 249, 258, 406, 438, 448, 481, 508; XIV 59, 65, 86, 105, 209, 224, 235, 247, 350, 397, 416, 436, 445, 464; XV 4, 61, 67, 116, 148, 232, 264, 329, 336, 344, 353, 369, 400, 408, 425, 451, 458, 473, 490 517; XVI 47, 132, 151, 160, 226, 232, 247, 259, 271, 281, 310, 321, 329, 352, 372, 383, 402, 406, 413; XVII 120, 140, 232, 255, 297, 310, 343, 349, 367, 391, 405, 413, 444; XVIII 44, 74, 140, 247, 261, 268, 304) . . . *lătrat* (H II 28; III 463; V 265, 267; XIV 161; XV 99).

Acesta este termenul cunoscut în toate țările locuite de Români pentru strigătul pe care îl produc câinii când văd un strein sau când sânt întărâtați. E termenul cel mai uzitat atât în literatură cât și în limba de toate zilele. Originea cuvântului e latină: *latro* > *latru* (cf. Pușcariu, Etym. Wrtb). De la el avem derivate substantivele *lătrat* (*latrat*), *lătrătură*: Așa dacă ai o javră, îl auzi *lătrând* și din *latrat*, înțelegi îndatamare . . . (N. N. Beld. Taina 129). Cânele avu și el o *lătrătură* scurtă, mai degrabă un început de *urlet* (Sad. Pov. de s. 42). Într'un timp se aud *lătrături* întărătate. (Ciocârlan, Pe plaiu 222). — O variantă de la „*latră*” e a „*alatră*”. Această formă o aflăm în cinci comune din regiunea Oltului: În Pârlita (H XIV 176: *alătrare*) și Viișoara (H XIV 284) din județul Teleorman, în Braniștea

(H IX 27) din județul Mehedinți, în Seaca de câmp (H V 417; cf. și Hașdeu Dicț. limb. ist. și pop. II 676) și Boureni („I. Cr.“ III 179) din Dolj. Originea cuvântului e latină: *allatro* > *alatra* (Pușcariu, Etym. Wrīb.). Hașdeu crede, că acest *a-* poate să fie și o simplă proteză primită în limba română. Cf. § 9, lupul.

A *bate*: . . și să-i lași (pe câni, să *latre*, cât le place, căci ei *bat* cât *bat* și de la o vreme te părăsesc și se duc. (Cr. Op. compl. 68). Cine trece prin sat și câinii nu *bat*? (Găcit. pop.).

Auzi, mamă, câinii *bat*

Întră peșitorii'n sat; (P. pop.).

Cănele *bate* (H I 22, 35, 61, 99; VI 8; VIII¹ 21, 76, 109, 120, 127, 138, 142, 169, 190, 206, 243, 259, 275, 283, 298; VIII² 98, 108, 115, 142, 154, 182, 193, 220, 251, 259, 269; X 4, 31, 45, 76, 96, 130, 208, 253, 310, 326, 345, 356, 368, 388, 478, 499, 509, 538; XII 374, 386, 416, 430, 442, 551, 570, 586, 608; XVI 288, 329, 352, 402; XVII 269; XVIII 19, 103). A *bate* este sinonim cu a *lătră* și se aude numai în Moldova de Nord (în județele Dorohoi, Botoșani, Iași, Suceava, Neamț), în Bucovina și mai rar în Ardeal și Banat. În această parte din Moldova și în Bucovina e mai uzitat decât a *lătră*, ba chiar în unele comune termenul a *lătră* e cu totul necunoscut. Se pare deci că *latru* a fost termenul comun tuturor Românilor; mai târziu însă, într'o parte, în Nord-Est, s'a introdus expresia figurată *bate*, care s'a răspândit spre Sud și Vest, înlocuind parțial sau de tot vechiul *latru* (Pușcariu). De aici se explică că pe *latru* îl aflăm astăzi și pe unele locuri din Nordul Moldovei (H VI 3 Sârbi-Dorohoi, H VIII¹ 120, Bivolarii-Iași, H XII 326, Dolhasca-Suceava), pe *bate* însă nu-l aflăm nici într'o comună din Muntenia. Verbul a *bate* are în limba română o mulțime de sensuri (Astfel: a *bate* pe cineva, a *bate* un par în pământ, a *bate* din gură etc., cf. Dicț. Acad.). E greu de știut prin ce asociație de idei a ajuns la sensul de a *lătră*. Etimologia lui e latină: *batto* > *bat* (Pușcariu, Etym. Wrīb.). De remarcată e că de la acest verb nu avem nici un substantiv derivat. Totdeauna când e trebuință de substantiv se împrumută un derivat de la a *urlă* (*urlet*, *urlătură*), bine înțeles în regiunile, unde nu se cunoaște verbul a *lătră*. Acolo însă unde se cunoaște și a *lătră*, împrumutul se face de la acesta. Sinonim cu acești doi termeni este:

A *hămăi*: Când se trezeă uneori, noaptea, ascultă să vadă, nu cumva o să-l audă (pe câne) *hămăind*. (N. N. Beld. Taina

135). Cănele *hămăește* (H I 61; VI 182; VIII¹ 21, 142, 243, 259, 318; VIII² 193, 200; X 85, 107, 478; XII 366, 599; XIV 416; XV 67; XVI 217, 271, 281, 288), *hamaește* (H VIII¹ 7), *hămăe* (H IV 85), *hămuește* (H XIV 429). Termenul e uzitat mai ales la Moldoveni, dar nu e străin nici Muntenilor; e mai nou decât ceilalți doi (*lătră*, *bate*) și află primire repede în limbă, pentru că e onomatopee. Ceea ce spune Cihac, că l-am fi primit din limba slavă, îmi pare greșit, deși aflăm o astfel de onomatopee și în limbile slavice. Interjecțiunea e *ham-ham*. Substantivele corespunzătoare sânt: *hămăiit*, *hămăială*, *hămăitură*: Dar Ghiță o imbrânci cât colo... ș'o tulî pe cărare la deal, într'o *hămăială* de câni asurzitoare. (Vlah. Clipe de liniște 81).

A *zăpăi* e al patrulea sinonim: Doi câni mari se repeziră din întuneric la mine, *zăpăind*... (Sad. Pov. 128). Dar zăvozii, jos, începură să *zăpăiască* mânăoși.. (Sad. Pov. 175). Cănele *zăpăește* (H X 356, 538; XII 386). Cuvântul se aude foarte rar și anume numai în Moldova. Etimologia lui nu-mi este cunoscută; poate să fie onomatopee.

A *urlă*: Cănele Bursuc nu mai *urlase* în băătăură și cucuvelele nu-i mai cântaseră pe coș de câteva zile. (Sandu-Ald. Ape m. 149). Câni se împrăștiară *urlând* și dihania (lupul) fu ridicată. (Sad. Pov. 235). Când (cănele) cel mare se repezise și înșfăcase pe fiară de grumaz... apoi dăduse înapci: atunci *urlase*. (Sad. Pov. de s. 42). Cănele *urlă* (H I 99, 286, 347, 366-367, 480; II 80; III 101, 290; IV 85, 144, 154; V 4, 16, 394; VII 336-505; VIII¹ 46, 76, 98, 142, 190, 275; VIII² 259; IX 283; X 356, 368, 478; XI 27, 98, 196, 395, 488, 504; XII 28, 96, 478, 551; XIII 67; XIV 416; XV 344; 353, 425; XVI 47, 232, 271, 329; XVII 120, 140, 405, 413, 444; XVIII 19, 261, 268, 304)... *urlat* (H II 28)... *urlare* (H XIV 176). A *urlă* are cu totul alt sens decât a *lătră*. Cănele *urlă*, când simte o fiară sălbatică, mai ales pe lup, tot așa când e singur și-i este urât. Termenul acesta îl cunosc toți Românii. Formele derivate sânt: *urlat*, *urlet*, *urlătură*, *urlător*: Câni se deșteptaseră și, în întunericul adânc, prin ploaia rece, scoteau *urlete* jalnice. (Sad. Pov. 169). În Muntenia există localități (*Urlați* și *Urlătoare*), care-și deduc numele din cuvântul *urlă*. Toate formele sânt uzitate în mod figurat și despre oameni (cf. § 9 lupul) și obiecte, spre a caracteriza un strigăt sau un sunet sălbatic și îngrozitor: Gloata

scoase un *urlat* sălbatic. (Anghel-Ios. Cir. lui Luc. 37). A *urlă* derivă din latinescul *ululare*. Urlatul cânilor este un strigăt sinistru și melancolic, de aceea îl țin Românii de un semn rău: se zice că moare cineva din casa, la care urlă cănele. Din cauza aceasta „când *urlă* cănele noaptea, *urlă* a pustiu și trebuie să-l omori fie el cât de bun“ („I. Cr.“ III 82). Cf. § 9.

A *hârâi*: Dulăul din fundul curții *hârâe* în lanț. (Sad. Pov. 85). Cănele *hârâe* (H I 99; IX 510; X 356, 499; XII 288, 301, 374; XIII 438; XVI 226, 329). Cănele *hârâe* (H X 15; XVII 343). Cănele *hârâe* (H XII 139). Cănele *hârâe* (H XVII 391). *Hârâitul* este începutul lătratului. Cănele *hârâe* de regulă înainte de ce latră. Aceasta se poate observa mai ales atunci, când adunându-se mai mulți la un loc se iau la ceartă. Cuvântul e uzitat la toți Românii; la origine e onomatopee. Românii l-au moștenit, probabil, din limba latină, (*hirrio* = a hârâi, a mârâi). Cihac îl aduce în legătură cu ungureșul *hörögni* și cu cuvinte slave. Derivatele sânt: *hârâit*, *hârâială*, *hârâitură*, *hârâitor*: *Hârâiturile* (cânilor) celor mai aprigi, cari se sfădeau de la bucățile cele mari... (Gane, Zile trăite, 21). Cf. § 9.

A *mârâi* (*morâi*, *mormâi*): Câinii tăcură și se traseră *mârâind* în umbră. (Sad. Pov. 129). O bătaie de copită și *mormăitul* zăvodului afară... cănele *mârâie* încet, prelung. (Sad. Pov. de s. 41). Cănele *mârâe* (H I 286, 366-367; III 400, 495; IV 56; VII 505; IX 201; X 356; XI 504; XIII 249; XIV 416; XV 148), *mârâe* (H V 4, 394; XVI 47) *mârâe* (H XII 139), *marâe* (H XIII 67), *morâe* (H V 257), *morae* (H XVII 269), *morăește* (H XVII 391). Acești trei termeni sânt aproape sinonimi cu a *hârâi*. Cănele *mârâe*, când intră cineva în curte, sau după ce a lătrat și a ieșit stăpânul casei afară, el se retrage „*mârâind*“. Toți trei sânt onomatopee cunoscute în toate provinciile românești. După Cihac, ele sânt înrudite cu cuvântul ceh *mrněti* și cu polonul *mormotać*. De la toate avem obicinuitele derivate în *-it*, *-ială*, *-itură*. Cf. § 9 lupul: Erau *mârâituri* și urlete, ce-mi vor rămânea în minte cât voi trăi. (Sandu-Ald. Pe drum Bărăg. 178).

A *schelălăi*, a *schiorlăi*, a *scheună*: Câinii *schelălăiau* pe departe... (Ciocârlan, Pe plaiu 223). Fugarii băteau nerăbdători din copite și câinii *schelălăiau* și lătrau. (Sad. Pov. 231). Cănele *schelălăește* (H V 293; VIII² 55, 165, 206; XII 374; XV 148, 369), *schelălăește* (H VIII¹ 7), *schilălăește* (H V 16), *schelăluește* (H I

237), *chilălăește* (H VII 421), *chelălăește* (H XV 264), *schilălăe* (H V 394), *schelăe* (H VIII² 142) *schiolalaește* (H X 356)... *schiolălăit* (H XII 194). Cânele *chelălăe* (H I 347)... *chelălăit* (H XV 99). — Cânele *schiaună* (H I 35, 99; VIII¹ 21, 76, 283; VIII² 165, 251, 259; X 356, 499; XII 301, 374, 586; XIII 448, 481; XV 67; XVI 226). Toți acești termeni sânt onomatopee sinonime și însemnează vaetul pe care îl face cânele, când îl bate cineva. Tot așa se zice, când cânele voește să se lingusească pe lângă stăpânul său: Când auzi cânele acest cuvânt, ... începù să latre, să *scheaune*... (Slavici, Nov. I 37). Griveiu a lătrat de două ori, ș'apoi a început a *schelălăi* încetinel, cum fac câni, când se gudură. (N. N. Beld. Taina 9). Acești termeni se întâlnesc mai ales în Moldova și Bucovina; în Muntenia și Banat au variante: Cânele *chefăe* (H IV 251, Săcueni-Dâmbovița), *chelacăe* (H II 88, 117; XII 96; cf. și H I 347 în Moldova), *chertăe* (H IX 406, Slănic-Muscel), *scălălăește*, (H V 460, Talpașin-Dolj), *schencănește* (H XII 28, Bogza-R. Sarat), *schirlăe* (H V 4, Adunați de Geormane-Dolj); în Banat: *schione* și *schilălăește*, sinonimi cu *vaetă* (H XVIII 268); cf. și în Moldova H I 347: cânele *schionește*; H VIII¹ 21, 142: cânele *schiolălăește*. Toate formele sânt onomatopee. Derivatele sânt: *schelălăit*, *schelălăială*, *schelălăitură*; *schiorlăit*, *schiorlăială*, *schiorlăitură*; *scheunat*, *scheunătură* etc.: Câni, argații, rămaseră în urmă la larma de glasuri și *schelălăituri* (Sad. Pov. 232).

Termeni sporadici.

A *scânci*: Cânele *scâncește* (H VIII¹ 21, 98, 142; XIII 438; XV 148), *scancește* (H VIII¹ 7; VIII² 251), *scăncește* (H VIII² 259), *câncește* (H VIII¹ 275), *schincește* (H V 394; XVI 47), *schințește* (H I 366-367). E sinonim cu a *schelălăi*. (Cf. § 3 Introd.) — Cânele *brehnește* (H I 61) și *brăhnește* (H VI 8); cf. § 5. — Cânele *țehnește* (H VIII¹ 142; X 356); termenul se întrebuintează mai ales despre copou. — Cânele *țipă* (H XIII 249), *se țipă* (H XVIII 19); *țipare* (H XIV 176). — În Ardeal și Banat: Cânele *baună* (H XVIII 74), cf. § 1; *se căulește* (H XVII 349); *căue* (H XVII 343), cf. § 9; *hăulește* (H XVII 232; tot așa în Moldova H VIII¹ 46); *hăule* (H XVII 405), cf. § 9; *hăune* (H XVIII 103) și *hăue* (H XVII 310, 343), cf. § 9. La copou, cânele de vânatoare, se întrebuintează câțiva termeni deosebiți de ai cânelui. Despre el se zice că *făhnește* (H VI 30, 182), *făhnește* (H VIII¹ 169),

țehnește (H VIII¹ 298; XII 551), *chehnește* (H XV 4, 148), *chefnește*: *Chefnitul* (copoilor) e aproape; cât colo frunza sună... (Od. Pseudo-chin. 156). — Copoul *chefăne* (H IV 276), *chefăe* (H IV 250), *schiaună* (H III 325).

§ 7. *Mâța (pisica)*: *miaună*, *miorlăe(ște)*, *morăe*, *toarce*, *sforăe*, *scuipă (stupește)*.

A *mieună*: Duhul... s'a făcut o pisică... și au început a *mieună* (Barac, Hal. V 213 la Tiktin, R.-d. Wörthb.). Motanul scuipă și *mieună*... (Ciocârlan, Pe plaiu 117). *Mâța miaună* (H I 22, 35, 61, 120, 170, 237; II 253; III 101, 309; VI 3, 8, 188; VIII¹ 7, 21, 46, 98, 109, 138, 150, 190, 206, 215, 259, 275, 283, 318, 327; VIII² 55, 154, 165, 182, 193; IX 114; X 4, 31, 45, 76, 81, 141, 253, 277, 310, 356, 368, 499, 538; XII 288, 301, 430, 442, 497, 517, 552, 570, 599; XIII 3, 12, 67, 99, 150, 336, 448; XIV 416, 429, 445; XV 4, 67, 116, 148, 232, 353, 370, 408, 473, 490; XVI 112, 151, 208, 217, 226, 271, 281, 288, 329, 352, 413, 445; XVII 16, 36, 94, 232, 255, 297, 310, 349, 405, 444; XVIII 19, 44, 103, 140, 247, 261, 283), *miaune* (H I 366-367; VII 505; IX 340), *miăone(?)* (H IV 144), *mneonește* (H IX 27), *meună* (H XVI 160), *se meaună* (H XVII 120, 140, 269, 392), *se mieună* (H XVII 367), *ceaună* (H XVIII 74)... *miaunat* (H XV 99).

A *mieună* este onomatopee; însemnează strigătul subțire și jalnic, pe care îl produce mâța, când e flămândă sau când pofteste ceva. Se aude la Moldoveni regulat, mai rar însă la Munteni; la aceștia ia de multe ori alte forme: (Motanul) ori de câte ori îl netezeam, *mârâia* și *mionă* încetișor. (Șez. I 147). Motanul *mione* (H V 4, 429; XI 389), *mionește* (H IX 283, 308), *meune* (H XI 6), *mieone* (H XI 27), *mioune* (H XI 196), *mioe* (H IX 232), *mióne(?)* (H XVIII 268). Onomatopeea care imită strigătul mâței e *miau (meau)*: (Pisica) prin casă începe a alergă. Și *miau! miau!* a țipă și a strigă (Pann, Pov. verb. III 46). Atât interjecțiunea cât și verbul se află și în alte limbi: germ. *miau-miauen*, ital. *miao (miau)-miaulare (miagolo)*, fr. *miauler*, sp. *maullar* (miar), rut. *miaukaty*. Derivate românești: *miăut*, *mieunat*, *mieunătură*, *mieunător*: *Miautele* lurgi și îndoite ale motanului... (Em. Conv. Lit. IV 284). (Strigătul) mâței se numește *meunat* (H XV 99). Cf. § 31 Păunul. În Banat aflăm expresia „mâțu *ceaună*“ (H XVIII 74).

A *miorlăi*: Un cârd de mâțe în podu-i toată noaptea *miorlăise*. (Sper. Anecd. I 62). Și pisica ieșea ca din pământ *miorlăind*... (Bassar. Nov. 123). O mulțime de glasuri... unele *miorlăiau* ca mâța, altele... (Cr. Op. compl. 258). Mâța *miorlăește* (H I 35; II 289; III 38, 140, 245, 362, 386, 429; V 389; VI 16, 116, 133; VIII¹ 21, 98, 259, 275; VIII² 108, 160, 165, 259, 269; IX 283; X 253, 499, 509; XI 517; XII 552, 599; XIII 25, 67, 135, 438, 509; XIV 247, 350, 436; XV 344, 451, 458; XVI 132, 217, 226, 271, 288, 321, 329, 406), *miorlăește* (H VIII² 119), *miorlaește* (H III 144; VIII¹ 142; VIII² 227; X 130, 368; XII 402; XV 67; XVI 310)... *miorlăit* (H V 265). Mâța *miorluește* (H XIV 397), *miorlăe* (H I 269, 286, 366-367; II 117, 273; III 227; IV 10, 28, 85, 117, 154; V 4, 54, 82, 274; VII 29, 154, 184, 209, 389, 421, 441; VIII¹ 120, 127; VIII² 98; IX 496; X 107; XI 131, 379, 395, 437; XII 171, 261, 586; XIII 126, 448, 481; XIV 8, 86, 105, 416, 464; XV 61, 329), *miorlăe* (H I 297; II 207; XI 504; XV 336), *miorlae* (H III 4; VII 120, 133, 271; XI 196; XIV 65, 209, 235), *miorloe* (H XVI 4), *mearlăe* (H XI 488)... *merlait* (H V 276):

Acest termen e uzitat la toți Români; în Muntenia aproape singur, în Moldova paralel cu a *mieună*. În general e sinonim cu a *mieună*, în unele părți însă se face deosebire între amândoi termenii. A *miorlăi* se zice când mâța e voioasă sau când prinde o pradă, căci atunci are un glas ceva mai înădușit, mai profund; apoi mai ales despre motan, al cărui glas e mai puternic și mai trăgănat. Cf. H XVI 406: motanul *miorlăește*. În Muntenia și în Banat se întâlnesc și alte variante: Pisica *mierloe* (H IV 196, 251, 276; V 122), *mirloae* (H I 137; VII 262), *merloe* (H IX 154, 363, 473), *merloește* (H IX 375), *mierlăe* (H XI 27; cf. și V 276: merlait), *mârloae* (H XVII 405). Același termen îl aflăm și în terminologia dihorului și a bursucului; cf. §§ 13, 14. Adese se vorbește și despre oameni cu glas *miorlăitor*, adică plângător. A *miorlăi* e onomatopee ca și a *mieună*; o onomatopee înrudită aflăm în limba sârbească (mirmlyati, cf. Cihac Dict.). Interjecțiunea: *miorlan* (*mârlan*), se aude mai ales în graiul copiilor. Derivate: *miorlăit*, *miorlăitură*, *miorlăială*, *miorlăitor*.

A *moră* (*mornăi*): Mâța *morăește* (H I 366-367; VIII¹ 142; X 356), *morăe* (H IV 144; XVII 194), *mornăe* (H XVII 343). Se zice „mâța morăește“, când prinde un șoarece, sau când apucă

ceva din bucătăria gospodinei și fuge afară miorlăind; deci e sinonim cu a *miorlăi*. Termenul se aude la toți Români; e onomatopee formată din interjecțiunea *morrr!*: Da' diavolul de mâța, cum i-a pușit a carne proaspătă... apucă' n gură coasta și *morrr.. morrr..* se pregăteă să-și șteargă acum dinții cu dânsa. („I. Cr.“ III 206). Cf. §§ 6, 11.

A *toarce*: Un motan ghemuit între ele *torceă* cu zgomot. (Sandu-Aldea, Ape m. 11)... Și pisica ieșeă... *torcând* pe nas drept mulțămire. (Bassarab. Nov. 123). Mâța *toarce* (H II 253; VIII¹ 142; XVII 94, 349, 444; XVIII 268). Când mâța este desmierdată de stăpân, atunci ea stă dârză cu capul și coada în sus și lasă un sfârăit trăgănat și vibrător pe nas; atunci se zice că „mâța *toarce*“ pentru că sunetul acesta seamănă cu sfârăitul fusului la tors. Cuvântul e la origine latin (*torquere* > *toarce*). Sinonim cu a *toarce* este a *sfârâi* și a *sforăi*: PISOIUL *sfârâe*, *sfârâe* cu zor, spulberând cenușa de lângă botul mustăcios. (Cioc. Pe plaiu 39); cf. și H VIII¹ 142: mâța *sfârâe*. — Mâța *sforăe* (H II 253); cf. § 2, calul. Amândouă cuvintele sânt onomatopee. — De amintit ar mai fi aici și termenul a *scuipă* (a *stupi*) împrumutat din sfera omului: Mâța *scuipă* (H XVII 349). Motanul *scuipă* și *miaună*... (Cioc. Pe pl. 117). Cf. § 3 Intr. — Mâța *tipă* (H VIII² 165).

§ 8. *Porcul*: grohăește (grohăe, grofăește) guiță, coviță (covițae), gurlue, gârăe etc.

A *grohăi*: Scroafa, cum vede pe moșneag că vine asupra ei, îndată începe a *grohăi*, o rupe de fugă și purceii după dînsa. (Cr. Op. c. 195). Purcelul se ia după moșneag... *grohăind* și mușluind pe jos, cum e treaba porcului. (Cr. Op. c. 200). Porcul *grohăe* (H I 35; VII 50, 441; VIII¹ 138; VIII² 55; XI 6, 410, 517; XII 552; XIV 86; XVII 36(?), 444); *grohăește* (H I 61, 99, 137, 188(?), 328, 366; II 88, 117, 167, 273; III 17(?), 108, 140, 386; V 293; VI 3, 8, 16(?), 44, 116, 125, 133, 143, 177; VII 154; VIII¹ 109(?), 120, 127, 156(?), 169, 215, 283, 318; VIII² 34, 98, 160, 165, 200, 206, 251(?), 259(?), 282; X 31, 45, 85, 208, 260, 277(?), 310(?), 356, 395, 406, 413, 423, 449, 465, 499, 507, 511, 538; XI 75(?), 379, 437; XII 96, 116, 301, 342, 366, 402, 430(?), 517, 570, 586, 608; XIII 25, 82(?), 99, 116, 126, 198, 234, 336, 375, 406, 438, 448, 481; XIV 105(?), 247, 350; XV 61, 67(?), 192, 232, 264, 344, 353, 370, 458, 517; XVI 132, 208, 226, 237, 259, 271, 310, 321, 329(?), 352, 406, 445).

A *grohăi* însemnează în general orice strigăt al porcului. Câte odată se face însă deosebire între a *grohăi* și între ceilalți termeni. Se zice adecă despre porci că *grohăesc*, când stăpânul se apropie să le dea mâncare (cf. H XVII 95: porcul *grohote* când se bucură), și despre scroafă, când își apără purceii. De regulă însă nu se face această deosebire, încât „grohăește“ este sinonim cu „guiță“, „coviță“ etc. Cuvântul este un bun comun al tuturor Românilor, are însă o mulțime de variante, mai ales în Muntenia, Banat și Ardeal. La origine e onomatopee; după Cihac ar fi cuvânt slav (grohotati). Interjecțiunea e *groh!*; în limbă e puțin întrebuintată. Substantivele derivate sânt: *grohăit*, *grohăială*, *grohăitură*; adjectivul *grohăitor*. Ex.: Strigătul porcului se numește *grohăit* (H II 28; XII 194). --- O variantă foarte răspândită în Muntenia, care-i face concurență acestui cuvânt, este a *grofăi*. Porcul *grofăește* (H V 16, 88; IX 438; XIV 284), *grofăe* (H V 274, 417), *grofăe* și *grofăește* (H IV 85); apoi formele cu *n*: Porcul *grohăne* (H V 188; IX 114, 135; XI 87), *grohănește* (H IV 117(?), 197; IX 363), *grofăne* (H IX 245). A *grofăi* este în fond același cuvânt onomatopeu, are însă la bază interjecțiunea *grof*.

Forme sporadice sânt: *gârtoane* (H XVIII 261), *gorăe* (H XIII 258), *goroește* (H IX 308), *grăone* (H IX 473), *grohăește* (?), (H III 429), *groește* (H V 103; XIII 12), *grohăește* (H III 227), *grohoe* (H I 286, 347; VII 209, 421; XVI 4; XVII 16, 140), *se grohoe* (H XVII 405), *grohoește* (H III 101, 144, 488; V 280; VII 184, 226, 389; X 96; XII 28, 171; XIII 67, 135, 174, 249, 347, 362; XV 329, 425, 473; XVI 151, 160, 413), *grohone* (H XVII 263), *grohonește* (H IV 53; IX 340; XI 98), *grohote* (H XVI 65, 310, 343; XVIII 44), *grohotește* (H XVII 94, 232, 391; XVIII 74, 296, 304), *grohnește* (H XVII 269), *gronește* (H V 10), *gronhănește* (H V 320), *grongănește* (H IX 283), *groocește* (?) (H XVIII 268), *grooe* (H IV 154), *groone* (H V 4; XVI 47), *groonește* (H XI 85), *gruhăe* (H IX 42), *grugune* (H IV 276), *gruhoește* (H VII 69), *gruhue* (H XVII 7), *gruhuește* (H VII 29); *hrohăește* (H VIII¹ 259). Toate se aud în Muntenia, Banat și Ardeal și sânt onomatopee sinonime.

A *guiță*; Godaci negri *guițau* de foame la uși ... (Sad. Pov. 63) ... și mai în același timp purcelul începă a *guiță*. (S. Ald. Pe dr. B. 177). ... îl apucă (pe purcel) de bot ca să nu *guițe*.

(Isp. Leg.² 129). Porcul (purcelul) *guiță* (H I 120, 188, 269, 347, 366; II 61, 88, 117, 207, 273; IV 85, 251; VI 133; VII 85, 105, 120, 133, 226, 262, 358, 389, 421; XI 46, 389, 395; XII 28, 96, 139, 171, 203; XIII 249; XIV 209; XV 353, 408, 425, 458; XVII 65, 94, 232, 255, 263, 310, 343, 349; XVIII 4); *gueți* (?) (H XIII 218); *guițe* (H XV 148); *guițidă* (?) (H XVIII 44, 103), a *guiță* (H XVII 7). A *guiță* se zice despre porci, dar mai ales despre porcei (vezi și Tiktin, Rum.-deutsches Wrtb.), când sânt flămânzi sau când îi bate cineva și țipă. E un strigăt mai deschis decât grohăitul. Acest cuvânt e onomatopeu și e cunoscut tuturor Românilor. Derivatele lui sânt: *guițat* (H I 262), *guițatură*: . . . auziră o *guițatură* de porc. (Isp. Leg.² 140). — O variantă destul de răspândită în Muntenia este a *guici*: Porcul *guice* (H V 54; IX 406, 496; XI 98, 196); *guicește* (H I 7; IV 251; IX 283; XIV 236), *guicee* (H IX 363), *guicie* (H XI 85; XIV 8), *guție* (H XIII 67). Sinonim cu a *guiță* este a *coviță* (*coviți*): . . . altele *covițau* ca porcul . . . (Cr. Op. compl. 258). Porcul *coviță* (H X 4, 76, 356; XII 386, 416, 580), *covițește* (H I 22, 99; VIII¹ 259; X 538; XII 326; XVI 259). Termenul acesta exprimă, ca și a *guiță*, mai ales strigătul animalelor tinere (a porceilor) și se întâlnește numai în dialectul moldovean. Această onomatopee e înrudită cu cuvântul *guiță* (*coviță* — *goviță* — *guviță*) și cu slavul *kvičati* (ceh. kovikati). — Alte variante sânt: Porcul *cuviță* (H I 35; X 31, 45, 423), *cuvițește* (H VI 8), *covițiește* (H VIII¹ 120, 127; VIII² 165; XIII 150, 234; XIV 445; XVI 352), *coviție* (H VIII¹ 190, 243, 298; VIII² 206, 282; XII 315, 608; XV 400), *covițe* (H VIII¹ 283; X 152, 188; XII 430, 442), *covățaește* (H VIII² 160), *covițae* (H XVI 271), *covițaește* (H VIII² 34, 193, 209; XV 67, 370; VIII¹ 259), *covițaește* (H XVI 132), *covițeeste* (H XV 425), *coviței* sau *viței* (H XVI 112), *guviță* (H XIII 464). O formă prescurtată, pe care o aflăm iarăși numai în Moldova, e a *viții* (*vițai*): Porcul *viție* (H I 237; XI 488, 504; XIII 425), *vițae* (H XIII 25), *vițiește* (H XIV 350), *vițue* (H VIII¹ 7). — În Ardeal se aud expresiile: porcul *se scohiță* (H XVII 269), *se uică* (H XVII 232). Ceva asemănător cu „se scohiță“ aflăm și în Bucovina „porcii *scoviță*“. — Paralel cu „coviță“ în Moldova, aflăm în Muntenia și Banat forma *coicăe*, care e același cuvânt (H V 4, 394, 417, 429; IX 6; XVI 47; XVIII 140, 261: se coicăe, 268); *coică* (H XVIII 247, 296); *goică* (H XVIII 304).

A *gurlui*: Porcul *gurlue* (H IV 56; XIV 209; XV 329, 336). Porcul *gurluește* (H X 356). Expresia o au atât Moldovenii cât și Muntenii. În Scăești-Dolj se aude termenul *îngurlue* (H V 408). — Alte expresii: „Porcul *burue* când se spărie“ (H XVII 94, 263), *gârâe* (H VI 30), *gârie* (H VI 50), *gârăe* și *gârăește* (H XVIII 268), *gurne* (H IV 251; IX 155; XI 401), *garnește* (H IV 10, 28), *huește* (H X 356), *se cântă* (H XVIII 304). Când animalul se află în pericol sau când e flămând și strigă, atunci se zice că *țipă* (H III 38; V 4; VIII² 34; X 356; XII 28; XIII 12; XV 148, 451; XVI 47, 271), *țâpă* (H VIII¹ 169; XVIII 261: *se țâpue*).

Animalele sălbatice.

§ 9. *Lupul* urlă, mârâe, hârâe, latră, scheaună, baună, haule, etc.

A *urlă*: Lupii *urlă* împreună (V. Alecsandri, Noaptea sf. Andreiu). Pribeagul venea... și ținea cu dreapta fiara (lupoanca) care se zbătea urlând înspăimântată. (Sad. Pov. 238). *Lupul urlă* (H I 7, 22, 35, 61, 120, 137, 170, 237, 269, 297, 328, 347, 384, 480; II 61, 80, 167, 281, 289; III 4, 17, 38, 48, 87, 95, 108, 118, 130, 140, 170, 227, 245, 290, 309, 325, 362, 386, 400, 429, 488, 498; IV 10, 28, 56, 117, 139, 154, 196, 251, 276; V 4, 53, 103, 188, 293, 381, 417, 447; VI 3, 30, 44, 74, 82, 116, 133, 172, 182, 188, 200, 208, 215; VII 29, 50, 85, 105, 120, 133, 183, 209, 226, 245, 262, 315, 336, 358, 371, 406, 441, 476, 483, 505; VIII¹ 7, 21, 46, 138, 169, 190, 206, 243; VIII² 55, 73, 98, 108, 160, 165, 182, 220, 227, 251, 259, 269, 282; IX 27, 42, 114, 201, 220, 283, 308, 340, 363, 375, 396, 406, 416, 429, 438, 451, 496; X 4, 21, 31, 45, 68, 76, 81, 107, 119, 130, 141, 208, 253, 288, 310, 356, 368, 399, 413, 423, 465, 478, 489, 507, 511, 538; XI 6, 46, 75, 87, 98, 232, 379, 389, 395, 401, 410, 437, 517; XII 7, 28, 96, 132, 139, 171, 203, 227, 261, 288, 301, 309, 326, 366, 374, 416, 430, 442, 478, 497, 517, 551, 570, 586; XIII 3, 12, 67, 116, 126, 135, 151, 198, 234, 258, 290, 347, 375, 390, 405, 438, 448, 481, 509; XIV 8, 59, 65, 86, 105, 176, 186, 209, 247, 284, 350, 397, 436, 464; XV 4, 61, 116, 148, 232, 264, 329, 336, 344, 353, 369, 400, 408, 425, 451, 458, 473, 517; XVI 30, 47, 81, 132, 151, 160, 208, 217, 226, 247, 281, 288, 310, 352, 372, 383, 395, 402, 406, 413, 445; XVII 7, 16, 35, 120, 232, 269, 310, 349, 367, 391, 413, 425, 444; XVIII 44, 74, 140,

247, 304)... *urlet* (H II 28; XIV 161)... *urlat* (H V 265; XV 99). Fiarele *urlă* (H V 10).

A *urlă* este aproape singurul și cel mai uzitat termen pentru strigătul lupului; se cunoaște în toate țările locuite de Români. E un lătrat sinistru și monoton caracteristic lupului, de la care a trecut apoi și în terminologia cânelui. Lupul *urlă* când e flămând sau când se află în pericol. Termenul e de origine latină: ululare > urulare > urlare. Alte derivate de la verb sânt: *urlat*, *urlet*, *urlătură*, *urlător*, etc. Ex.: Și de-odată aud un *urlet* de lup. (Sandu-Aldea, Pe dr. Băr. 177). Toate formele se întrebuițează apoi în sens figurat despre orice sunet monoton, prelung și puternic (cf. § 6): Trăiți! *urlarăm* noi din răspuțeri. (N. N. Beld. Taina 93). Două mașini *urlau* de dimineață până seara (Sandu-Ald. Ape mari 217). — Sinonim cu a *urlă* avem în Banat: a *baună* (cf. § 1 Boul); apoi a *hăuli* (H XVII 444: *hăule*; XVII 391: *se hăule*), a *hăui* (H XVII 310: *hăue*), a *hauni* (H XVII 255; XVIII 103; *haune*), a *căui* (H XVII 444: *căue*). Toate sânt onomatopee, dintre care a *urlă* și a *băună* sânt de origine latină (ululare, *baubulare). — Altă nuanță a strigătului lupului este *mârâitul*, care este aproape sinonim cu *hârâitul* (cf. § 6): Ceilalți lupi se înghesuiau, *mârâiau*... (Sandu-Ald. Ape mari 229). Haiticul de lupi s'a năpustit asupra lupilor căzuți... erau *mârâitui* și urlete, ce-mi vor rămâne în mine cât voiu trăi. (Sandu-Ald. Pe drum. Bărăg. 178). — Ca și despre câne se mai zice apoi că latră (H I 347; XII 28; XV 148), *schiaună* (H XIII 198; XVIII 304), *scheonă* (H VIII² 259), *schencănește* (H XII 28, 96, 139), *scâncește* (H VI 50; VIII² 165), *scancește* (H X 368), *schincește* (H XVIII 304), *schionește* (H I 341), *chelacăe* (H I 347), *țipă* (H XIII 290); tot așa *bate* (în Bucovina).

§ 10. *Vulpea*: latră, bate, hămăește, chilălăește, scâncește, etc., ca și cânele.

Vulpea latră (H I 137, 170; II 61, 273, 289, 299; III 48, 87, 95, 170, 309, 325, 429; IV 56, 85, 196, 251; V 188, 293, 447; VI 208; VII 29, 154; VIII¹ 259, 318; VIII² 165; IX 42, 114, 220, 283, 375, 396, 416, 429; X 21, 68, 538; XI 87, 98, 395, 437, 517; XII 96, 132, 139, 203, 497; XIII 67, 151, 249, 390, 438, 481; XIV 65, 247, 436, 464; XV 148, 264, 278, 329, 336, 344, 369, 408, 517; XVI 47; XVII 16, 36, 310, 444; XVIII 44, 140,

247, 304). Vulpea *latră* ca câinii (H IV 276; VII 483) ... *latrat* (H XV 99). Vulpea *alatră* (H XIV 209); cf. § 6.

Vulpea *bate* (H VIII¹ 259; VIII² 73, 160, 259, 269; X 4, 368, 465, 478; XVII 255; XVIII 103). Vulpea *bate* ca câinii (H VIII¹ 169, 190, 206, 243; X 288); cf. § 6.

Vulpea *hămăește* (H VI 188); cf. § 6.

Vulpea *chilălăește* (H VII 262); cf. § 6.

Vulpea *schelălăește* (H XV 369); cf. § 6.

Deci aceiași termeni sânt uzitați pentru strigătul vulpei ca și pentru cel al cânelui; aceasta se explică din asemănarea cea mare între câne și vulpe pe de o parte, pe de altă parte din asemănarea strigătelor lor. De multe ori întâlnim chiar fraza „vulpea *bate* (*latră*) ca cânele.“ Afară de aceștia mai avem încă o mulțime de alți termeni, care cu greu se vor putea încetățeni în limbă:

V. *scânțește* (H VIII¹ 243; XII 430, 442), *scăințește* (H XIV 397); cf. § 6.

V. *brehăește* (H X 489).

V. *căone* (H V 122).

V. *chenește* (H XIII 198; XV 353); cf. § 6.

V. *chențae* (H VII 358).

V. *chihăește* (H XVI 413).

V. *chihăinește* (H I 137).

V. *hăunește* (H VIII¹ 46), *văunește* (H V 103); cf. §§ 6, 9.

V. *țhăește* (H XII 309), *țehaește* (H XII 326).

V. *țhnește* (H XII 476); cf. § 6.

V. *țipă* (H IV 56; XIV 8); cf. §§ 12, 14, 19, 31, 32. etc.

V. *se vaetă* (H I 418).

§ 11. *Ursul*: morăe, mornăe, mormă(n)e, mormăcă, bombă(n)e, zbiară, răcnește, orăcăe, borăe, bombone, brumăe, etc.

A *morăi*: Ursul *morăe* (H I 237; III 95; IV 85; VI 44, 74, 172, 200; VII 29; VIII¹ 190; VIII² 108, 160; X 253, 423; XII 96; XIII 12, 234, 448, 481; XIV 284; XV 4, 353, 517; XVII 232, 250, 310, 425; XVIII 140), *morăe* (H I 170; X 119; XI 395; XIII 390), *moraе* (H XV 451; XVII 444, XVIII 44), *morăește* (H I 35, 61; III 17, 498; VI 116, 182, 188, 215; VII 226; VIII¹ 21, 120, 127; 138; VIII² 50; X 4; XIII 249; XV 232, 458, 473; XVI 151, 226; 310, 406), *morăește* (H XI 517; XIII 126, 135), *moraеște* (H XV

67, 148), *moroe* (H III 48; VI 82), *moroește* (H XVI 132), *morue* (H XII 139). Cuvântul se aude în toate țările locuite de Români, mai des însă în Moldova și Bucovina; e o onomatopee formată din interjecțiunea *moçrr!* (cf. § 7). O variantă a lui *morăle murăli* (H IX 42: n. *murăle*). Aceiași noțiune o exprimă și verbul:

A *mornăli*: Și mai stă din băut (ursul) și iar începe a *mornăli*; și iar mai bea câte un răstimp și iar *mornăește* (Cr. Op. compl. 301). Ursul *mornăle* (H III 4; VI 298; VIII¹ 46, 98; X 21, 68, 76, 141, 288, 425, 465; XII 478; XVI 217, 281, 288), *mornăle* (H XII 301, 374), *mornoe* (H X 208), *mornăește* (H I 22, 35; III 309; VIII¹ 169, 206, 275, 318; VIII² 259; X 31, 45, 326, 413, 478, 507, 511, 538; XII 288, 309, 366, 442, 551; XIII 375; XIV 436; XV 264; XVI 160), *mornăește* (H III 227; X 130, 345; XII 430), *mornaeste* (H III 108), *mornăște* (H X 356). Acest termen îl întâlnim numai în dialectul moldovean; e format din interjecțiunea *morn!* Nazala *n* exprimă mai bine sonul înăbușit, pe care-l produce ursul. În sens figurat se zice și despre oameni că mornăesc.

A *mormăli* (*mormăni*, *mormăcă*): ... și când prin dreptul podului, numai iacă îi iese și lui ursul înainte *mormăind*. (Cr. Op. comp. 289). Ursul ... ca cum ar citi din gură cântă și *mormăia* ... (Pann, Pov. vorb. II 13). Ursul *mormăle* (H IV 10, 28, 56, 85; V 54; VII 50, 105, 262, 336, 358, 441; IX 154, 220, 406, 438, 510; X 107; XI 401, 410; XVI 395; XVII 413), *mormăle* (H II 80), *mormae* (H IV 139; XVII 140) ... *mormăit* (H II 28). Ursul *mormăește* (H I 137, 418; XII 171; XIII 151; XIV 350), *mormăește* (H VIII¹ 7), *mormăne* (H IV 276). A *mormăli* e uzitat mai ales în dialectul muntean; e onomatopee formată din interjecțiunea *morm!* Alte variante care se întâlnesc numai în Muntenia și Banat sânt: Ursul *mormăcă* (H IV 276), *mormoe* (H VII 371; IX 308, 340, 363, 451; XI 75), *mormoește* (H V 293; IX 283), *murmue* (H IX 396, 416, 429), *marmăește* (H XII 203), *marmone* (H XIV 209) ... *murmăit* (H III 87). Toate aceste variante sânt onomatopee înrudite.

A *bombăli* (*bombăni*) e termenul uzitat de Românii de dincolo de munți; ursul *bombăle* (H XVII 120); *bombae* (H XVII 444), *bombăește* (H XVII 269), *bombăne* (H XVIII 103), *bombănește* (H XVII 269), *bombone* (H XVII 255); cf. § 54. — Alți termeni împrumutați de la celelalte animale sânt: *zbiară* (H III 170; IV 251,

276; V 122; XII 203; XV 148)... *zbierat* (H V 265, 267), cf. §§ 1, 4, 5; *rage* (H X 356), cf. § 1; *miorlăe* (H I 120), cf. § 7. *urlă* (H XII 7), cf. §§ 6, 9; *mârâe* (H XI 437), cf. §§ 6, 9; *orăcăe* (H IX 406) și *orăcăește* (H IX 496), cf. §§ 1, 22; *borăe* (H XVIII 34), cf. § 1; *răcnește* (H VIII¹ 21) și *răcnește* (H IV 276; XIV 8, 105, 186; XV 148; XVI 413), cf. și H XVII 16, 36: *răgnește*; cf. §§ 1, 3 și § 3 Intr. — În Ardeal mai aflăm și expresiile: ursul *brumăe* (H XVII 444), *bornaeste* (H XVIII 74). Termenii ce exprimă strigătul ursului sânt toți sinonimi.

§ 12. *Iepurele*: *mecăește* (*mecănește*), *măcăește*, *miercăește* (*miercănește*), *smercă(n)e*, *miorcăește*, *forcăește*, *zbiară*, *guiță*, *țipă*, *pufnește*.

Un termen stabil pentru strigătul iepurelui lipsește, cei mai cunoscuți sânt: a *mecă(n)i* și a *miercă(n)i*: În Moldova întâlnim forma a *mecăi*, în Muntenia a *mecă(n)l*, a *miercăi* și a *miercănl*. Iepurele *mecăește* (H VIII² 269, 282; XV 264, 278, 517), *mecăește* (H III 227), *mecănește* (H VIII² 259; XIV 105, 209), *mecăne* (H XI 9; XIV 86); *miercăe* (H VII 389, 421; XII 28), *mercăe* (H XII 36, 139, *mercăește* (H I 480)), *miercăne* (H IV 276), *mercănește* (H VII 245. Cuvântul a *mecă(n)i* este onomatopee formată din interjecțiunea *mec* (*meac*) (H VI 208: iepurele face *mec-mec*; H XIII 438, XVI 281: iepurele face *meac-meac*). Deoarece deosebirea fonetică între a *mecăi* și a *măcăi* (cf. § 27) este de tot mică, se confundă câteodată amândouă cuvintele; astfel aflăm în Moldova fraza: iepurele *măcăește* (H VIII¹ 206; XII 608; XVI 226, 352) și *măcăește* (H X 289; XIII 438). — A *miercă(n)i* e de asemenea onomatopee. Alți termeni: *smercăe* (H IX 220), *smercăne* (H V 16), *miorcăește* (H XII 326; XIII 67; XIV 436; XVI 445), *miorcăește* (H XVI 208), *forcăește* (H XIII 249), cf. §§ 13, 20, 21; *zbiară* (H IX 375; XII 497), cf. §§ 1, 4, 5; *guiță* (H XI 395; XVII 310)... *guicit* (H XI 40), cf. § 8; *pufnește* (H VIII² 165), cf. §§ 21 și 3 Intr.; *meaune* (H XIV 176), cf. § 7; *țipă* (H IX 42; X 4; XV 344, 353), cf. § 1 N. I.

§ 13. *Bursucul*: *forcăește*, *forcotește* *grohăește*, etc.

A *forcăi* este termenul cel mai uzitat; bursucul *forcăește* (H XIII 198, 406; XV 4, 264, 344) și *forcoește* (H VIII² 16), cf. §§ 12, 20, 21. Se pare că acest termen își va dobândi încetă-țenire generală. — Bursucul *forcotește* (H VIII¹ 259), cf. § 21;

grohăește (H XII 326), *grofăe* (H IX 220, cf. § 8; *guiță* (H XVII 310), cf. § 8; *guruește* (H XV 408), cf. § 8; *sforăe* (H XI 517, cf. § 2; *urlă* (H VIII¹ 259). — În opera lui Odobescu aflăm și termenii a *chițai* (cf. §§ 14, 18, 19) și a *mierlăi* (cf. § 7): Erau unsprezece bursuci, cari se zvârcoleau, *chițâind* și *mierlâind*, sub ugerul mamei lor. (Od. Op. compl. 43).

§ 14. *Dihorul*:

Chițăe (H VII 29), cf. §§ 13, 18, 19.

Cațăește (H VIII² 282), cf. § 33.

Țipă (H XV 148, 278, 408), cf. § 1 N. I.

Un termen special lipsește.

§ 15. *Nevăstuica* (*helgea*) *latră* (H XV 148, 408), cf. § 6.

§ 16. *Veverița*:

Târăe (H IV 85), cf. § 53.

Miorlăește (H X 21, 66), cf. § 7.

§ 17. *Guzganul*:

Chitcăește (H III 140).

§ 18. *Cârțița*:

Chițăe (H XIV 209), cf. §§ 14, 19.

§ 19. *Șoarecele*: *țiție* (*tâțae*), *chițăe*, *țipă*, etc.

A *țifiil* (*tâțâl*) este singurul termen cunoscut și răspândit în toate țările românești: îl aflăm în Muntenia, Moldova, Bucovina, Ardeal și Banat, de multe ori și în literatură. Șoarecele *țifiie* (H I 22, 61, 237; VIII 448; XV 4; XVI 112; XVII 140, 232, 310; XVIII 304), *tâțae* (H III 140; V 54; IX 363; X 289, 538; XI 401, 488, 504; XII 171, 288; XIII 3, 67; XIV 209; XV 116, 344, 458; XVI 352), *tâție* (H III 429; XIII 12), *tâțae* (H XVIII 140), *tâtae* (?) (H IV 85, *tâtieae* (?) (H XVII 391), *tâtiăe* (?) (H XVII 444), *țifăe* (H XII 301), *țătăe* (H VIII² 259), *țifiiește* (H VI 182; VIII¹ 46; VIII² 165, 282), *tâțiește* (H III 362), *tâțaește* (H VI 8; VIII¹ 21, 138), *țifăește* (H XVII 269). Verbul a *țifiil* e onomatopee formată pe teren românesc. Cihac îl numără, de sigur greșit, între elementele slave. Interjecțiunea e *ți-ți*, deasemenea uzitată în limbă: *Ți-ți!* șoarecele *țipă* (Bumbac, Poezii).

Alte variante sânt: *chițăe* (H VII 371), *chițăe* (H XIV 105, 284), *chităe* (?) (H VII 133, 505), *chiție* (H II 289); toate în

Muntenia. Mai rar uzitați: *chițene* (H III-309), *chițacă* (H IV 276), *țilțăe* (H XVII 65), *guiță* (H IV 85), *piertăne* (?) (H IV 85, 144), *țipă* (H XIV 436).

§ 20. *Șarpele*: șueră, flueră, forcăește, făsăe.

A *șueră*: ... Și răsuflarea îi *șueră* ca un șarpe. (N. N. Beld. Taina 50) ... Răzbubue prin brazii ce *șueră* ca șerpii. (Od. Pseudo-chin. 157). *Șarpele șueră* (H I 22, 61, 120, 137, 315; II 167, 281, 289; III 386, 429; IV 85, 117, 154, 223, 276; V 4, 460; VI 133, 182; VII 29, 69, 209, 289; VIII¹ 138, 169; VIII² 200, 260; IX 308, 340, 451; X 4; XI 401; XII 171, 366; XIII 12, 234, 290; XIV 65, 105, 209, 436, 445; XV 4, 116, 264, 329, 336; XVI 226, 281, 383; XVII 140, 232, 444). Acest termen este uzitat în toate țările locuite de Români. (cf. § 3 Intr.) E de origine latină: *sibilo* > *șuer*. — *Șarpele flueră* (H IV 85; V 4); cf. § 3 Intr. — Și încep șerpii a *sufli* și a *forcăi* unii spre alții ... (Sbiera). — *Șarpele făsăe* (H XVII 413). A *forcăi* și a *făsăi* sânt onomatopee; cuvinte înrudite se află în limbile slavice. Cf. §§ 12, 13, 21.

§ 21. *Ariciul*:

Forcăește (H VI 116; XV 329, 336; XVI 406); cf. §§ 12, 13, 20.

Forcotește (H VIII¹ 259); cf. § 13.

Guiță (H VII 389), *guicie* (H XIV 209); cf. §§ 8, 12, 13.

Gurlue (H XIV 209); cf. § 8.

Pufnește (H X 538; XIV 436); cf. § 12.

Un termen stabil lipsește.

§ 22. *Broasca*: orăcăește (orăcăne), ocăește, ocăcăește, măcăește, rocăcăește, miorcăe, face oacaca, cântă.

A *orăcăi*: Și'ntr'o baltă mii de broaște în lung cor *orocăeșc* (V. Alecs. Noaptea). Dar când să ațipească, deodată se aud prin casă 'o mulțime de glasuri ... unele *orăcăiau* ca broasca, altele mormăiau ... (Cr. Op. compl. 258). Broasca *orăcăește* (H I 61, 120; III 386; V 389; VIII¹ 243; XIII 12, 234; XIV 105, 350, 436; XV 148, 329, 408), *orăcăește* (H VII 389; XII 326; XV 425), *orocăește* (H X 4), *orațăește* (H XIII 67; XIV 209). A *orăcăi* e termenul cel mai răspândit; se aude atât în Moldova cât și în Muntenia și e uzitat și în literatură. Cuvântul e onomatopee; în Muntenia îl întâlnim întrebuițat și despre strigătul vitelor cornute (cf. § 1).

Tot în Muntenia se aude și varianta „broasca *oracâne*“ (H V 4 ; cf. boncă n_e, măcă n_e, etc.

A *ocăi* (*ocăcâi*): Unde călcă

Broasca *ocăiă* (Pluguşorul, p. pop.)

Broasca *ocăește* (H I 22; III 429; VIII¹ 150, 169, 327; XVI 281), *ocăcăește* (H IV 251; VI 182; VIII¹ 46; VIII² 98, 200, 259; IX 330; X 253; XII 28, 171, 374; XVII 232, 367, *ocăcăe* (H VII 209; XVII 349, 444), *ocacaește* (H XVII 391); *ocăcăește* (H XVII 269); broaștele *ococaesc* (H IX 308); broasca *ocăcaește* (H VIII¹ 138). Amândouă cuvintele (a *ocăi* și a *ocăcâi*) sânt onomatopee. A *ocăcâi* s'a format regulat din interjecțiunea *oacaca* (Tiktin, Rum.-deutsches Wrt.: Broasca striga *oacaca*, *oacaca!*), a *ocăi* e însă o formă simplificată sub influența cuvântului din terminologia raței (cf. § 27: Rața *ocăește*). Aceasta se vede și de acolo, că expresia „broasca *ocăește*“ o aflăm numai în Moldova, unde aflăm și cealaltă expresie „rața *ocăește*“; a *ocăcâi* însă e răspândit peste toate provinciile românești. Paralel cu „broasca *ocăește*“ întâlnim regiunile cu „rața *măcăește*“ și expresia „broasca *măcăește*“ (H XIV 445) și „broasca *me âește*“ (H XV 336) sau „macăe“ (H XVII 140). În comuna Pietroasa din județul Buzău se zice „broasca *rocăcăește*“ (H II 167); deasemenea onomatopee. În Ardeal aflăm broasca *miorcăe* (H XVII 444). Câteodată auzim și expresia «broasca *face* (*s'rigă*) *oacaca*» (H VI 8; VII 29). În sens mai general se aude de multe ori fraza «broaștele *cântă*» (H V 4; XVII 269, 444 ; tot așa «buraticul *cân'ă*» (H IV 251; VIII² 259—260); cf. § 3 Intr. și § 2 N. I.

§ 23. Neobicinuit: *Peștele țâțae* (H IV 144) cf. § 19. De obicei se zice: «mut ca peștele».

Pasările de casă.

§ 24. *Găina*: cotcodăcește (câtcârăgește, cutcudățește, căt-cădăcește etc.), cârcăe, cârăe, cloncă n_ește, câtcârăe, chiorăe, cântă etc.

Găina este cea mai cunoscută dintre toate pasările de casă la Români; ea nu lipsește nici la cea de mai pe urmă casă țărănească, de aceea și terminologia găinei va fi foarte dezvoltată, și strigătul ei este foarte bogat în nuanțe și fiecare

nuanță are un nume deosebit. Vom vedea însă mai la vale, că la pasările cântătoare nu stă lucrul tot astfel; acolo este terminologia relativ cu mult mai restrânsă. Vom începe cu termenii cei mai uzitați și vom căuta să facem o deosebire între dânșii.

A *cotcodăci*: Biata găină... se întoarce acasă la babă și începe de pe la poartă: cot, cot, cotcodac!!!... și după vr'un ceas de ședere, sare de pe cuiabar *cotcodăcind*... găina se ouase o mărgică! (Cr. Op. c. 218). Găina *cotcodăcește* (H I 35, 61, 137; III 109, 140, 144, 400; VI 16, 116, 143, 177, 182; VIII¹ 46, 120, 169, 190, 206, 259, 275, 348; VIII² 34, 98, 115, 154, 165, 182, 193, 200, 206; X 21, 31, 45, 85, 253, 465, 509, 538; XII 28, 366, 374, 497, 551, 586, 608; XIII 25, 198, 234, 438; XIV 416, 429; XV 61, 67, 116, 425; XVI 81, 197, 208, 217, 226, 237, 281, 289, 406). Găina deci *cotcodăcește*, după cum se vede și din exemplul de mai sus, înainte de ce ouă și după ce ouă (cf. H XVIII 141: găina *cotcozește*, când ouă). Același strigăt îl fac găinele și când se adună grămadă în jurul cocoșului, speriate de o mătă sau de uliu. Cuvântul e uzitat și în înțelesul acesta. A *cotcodăci* e o onomatopee, a cărei tulpină o aflăm și în limbile slavice; a conchiide însă de aici, că acest cuvânt e un element slav, după cum face Cihac, e absurd (v. Introd.). Interjecțiunea e *cotcodac* (H XVI 217: găina *cotcodăcește cot-co-dac*); se întrebuințează însă foarte rar în limbă. De la verb s'au format și substantivele *cotcod* și *cotcodăcit*: Demineața se trezeă în *cotcodăcitul* asurzitor al găinelor. (N. N. Beld. Taina 59). Cuvântul se întrebuințează supt această formă numai în dialectul moldovean. În Muntenia, Banat și în o parte a Ardealului întâlnim alte variante; și în Moldova avem unele variante. Astfel: Găina *cotcodocește* (H I 315; III 95, 101, 130; VI 82; VIII¹ 7, 142; X 68, 152, 188; *codcodocește* (H I 190; VIII¹ 156; X 107, 260, 356, 583; XI 196; XII 301, 386; XIII 12, 99, 249, 425; XIV 224, 445; XV 4, 148, 344, 353, 400, 407; XVI 112), *codcadăcește* (H VII 207), *cotcodăcește* (H III 325; VIII¹ 215; XI XI 437), *cotcodacește* (H VIII¹ 283; VIII² 61, 73, 251, 282; X 141; XVI 296, 329), *cotcodoce* (H VI 172), *codocește* (H XII 402; XV 264); *cătcădăcește* (H I 188, 347), *cătcădăcește* (H I 328, 384), *cătcădacește* (H IV 85). În Muntenia: Găina *cutcudățește* (H I 366; IV 144), *cutcudețează* (H V 288), *cutcudețește* (H XI 46), *cutcudăcește* (H XII 171), *cutcudacește* (H XIV 209), *cutcudățază* (H XVI 47) ... *căt-*

cârâit (H II 28), care pare a fi un compromis din *câtcâdăcește* și *cârâe*; găina *catcâdătește* (?) (H IX 308), *câtcâdătește* (H IX 340), *câtcârâgește* (H II 80; VII 29, 69, 85, 336, 476; IX 406; XI 339; vezi și H I 262: *câtcârâgit*), *câtcârigește* (H II 117; VII 154, 505; IX 231, 363), *câtcârăgește* (H VII 120). Acești termeni sânt formați din interjecțiunea (*câtcârîga* cf. H VII 389: cucoșul cântă *câtcârîga*). Găina *cutcurugește* (H VII 50; cf. H V 280: cucoșul cântă *cutcurîga*), *curcudătește* (H XVI 4), *cucurezează* (H V 257), *cutcuește* (H VII 183), *câtcâește* (H VIII¹ 142) în Moldova. În Muntenia și Ardeal: Găina *cutcurează* (H V 280, 394, 417, 429; XVI 383; XVII 425; XVIII 60, 261), *cutcureză* (H V 4), *cutcurează* (H V 16), *cutcurezează* (H V 274), În Banat și Ardeal: Găina *cotcorează* (H XVII 65, 413, 444), *cotcorezează* (H XVII 7, 310), *cotcozește* (H XVIII 140, 296), *cotcorozește* (H XVII 36, 48, 94, 140, 232, 269, 297, 349, 367, 391, 405, 444; XVIII 4, 19, 103, 247), *cotcorezeaste* (H XVII 120), *cotcorezește* (H XVII 255). Toate variantele sânt onomatopee; în limba literară a aflat primire numai forma din Moldova a *cotcodăci*.

A *cârcâi*: Găina care *cârcâe* toată ziua, demineața n'are ou. („I Cr.“ III 277). Găina *cârcâe* (H I 35, 61, 137, 286, 297, 367; II 88, 270; III 17, 48, 140, 227, 245, 290, 400, 488; IV 10, 28, 85, 154, 251, 276; V 122, 417; VI 3, 16, 44, 74, 82, 133, 172, 188; VII 105, 209, 226, 245, 315, 358, 371, 389, 406, 421, 441; VIII¹ 98, 138, 169, 259, 306, 318; VIII² 16, 55, 61, 73, 206; IX 375, 396, 416, 429, 473, 496; X 4, 68, 76, 81, 107, 277, 316, 356, 368, 384, 395, 406, 413, 509, 511; XI 196, 232, 339, 379, 401; XII 96, 116, 171, 301, 374, 386, 402, 416, 430, 442, 586; XIII 67, 99, 151, 258, 290, 327, 362, 375, 390, 448, 508; XIV 8, 86, 247, 350, 445; XV 4, 148, 264, 336, 344, 408, 517; XVI 112, 132, 151, 160, 208, 237, 259, 281, 296, 329, 445), *cârcâe* (H III 87, 101, 386; V 280, 297, 394, 408; VIII¹ 275; VIII² 82, 269; XI 389; XII 28, 139; XIII 481; XIV 416; XVI 4, 47, 383), *cârcâe* (H III 144; VI 30; VIII¹ 215, 283; VIII² 165, 260; IX 220; X 15, 21, 538; XI 59; XIII 82, 438; XIV 59, 464; XVI 402), *cârcâește* (H I 7, 22; VI 8; IX 201), *cârcâe* (H XI 6; XIII 116), *cârcâește* (H X 507), *carcâe* (H III 4; VI 215), *cârcâe* (H I 384; V 4 188, 389; XIV 284, 464), *carcae* (H I 347; VIII¹ 156; X 208; XII 315; XVI 310), *gârcâe* (H IX 27).

Când găina e sătulă și îndestulată, umblă prin curte încoace și încolo „cârcâind“. Termenul e cunoscut la toți Românii, căci îl aflăm în Moldova, Muntenia, Bucovina și Ardeal; e format din interjecțiunea *cârc*, care se obicinuește câte odată în limbă: a nu zice nici *cârc* (cf. Cihac). Derivatele lui sânt: *cârcâit*, *cârcâială*, *cârcâitură*, *cârcâitor*: Strigătul găinei se numește *cârcâit* (H V 265. Sinonim cu *cârcâe* e *cântă* (H I 347; IV 154, 223; V 4; VII 154; IX 6, 438; X 119; XII 28. . . . *cântare* (H XIV 176). Acesta e un termen uzitat atât în Moldova cât și în Muntenia (cf. § 3 Introd.). Apoi fără a se face deosebire, ce fel de strigăt e, se zice „găina strigă“, „țipă“, etc.; cf. H XIV 176: Strigătul găinei se numește *țipare* și *cântare*“.

A *cârâi*: Iar jos, cloșca *cârâia*, cu penele zborșite. (N. N. Beld. Taina 26). Găina (cloșca) *cârâe* (H I 188, 367; II 117; III 152; IV 85; VII 262, 406; VIII¹ 142, 206; VIII² 119; IX 406; X 141, 188, 260, 413, 507, 511; XI 336, 395, 437, 517; XII 28, 288, 374, 386; XIII 12, 198, 249; XV 445), *cârâe* (H IX 154; XIII 448; XVII 349; XVIII 4, 44, 261, 268), *cârâește* (H XVIII 140), *cârâește* (H V 53), *cârâe* (H VI 143), *cârâe* (H VIII² 61; XVII 444) *chârâe* (?) (H XVIII 283), *cârâe* (H II 99; XII 301; XII 375), *cârâește* (H XIV 397). Găina *cârâe* când se află în primejdie; când adecă vede uliul, când a prins-o o sălbătăciune sau când o bate cineva. Tot așa se zice despre cioară (§ 33) și în treacăt și despre alte pasări; aceasta mai ales atunci, când pasările se ceartă între oală. Termenul e cunoscut la toți Dacoromânii. E onomatopee formată din interjecțiunea *câr!*, de la care avem mai multe derivate: *câr* — *cârâi* — *cârâit*, *cârâială*, *cârâitură*, *cârâitor*. Cuvinte asemănătoare se află și în limbile slavice (cf. Cihac). În sens figurat se zice și despre oameni că *cârâesc*, când sânt bolnavi: A *cârâit* cât a *cârâit* și apoi a murit. Sinonim cu a *cârâi* e a *chiorâi* (*chiorcăi*, *chiorcăni*), care se întâlnește mai rar. Găina *chiorâe* (H XI 395), *chiorâe* (H V 257), *chiorcănește* (H IX 283). Ce privește alt sens cf. § 25. A *chiorâi* derivă din *chior!* a *chiorcăi* și *chiorcăni* din *chiorc!* Derivate: *chiorâit*, *chiorâială*, *chiorâitură*, *chiorâitor*; aceleași derivate le avem de la a *chiorcăi* și a *chiorcăni*. Numirile acestea le aflăm și în terminologia altor pasări (cf. §§ 28, 30). Se zice și „îmi *chiorâe* mațele de foame“.

Alți termeni: Găina *pionește* (*chionește*) (H IX 283), *țipă* (H X 356); *țipare* (H XIV 176).

A *cloncăi* (*cloncăni*): ... aproape de el o cloşcă cu puişori *cloncăneşte*: *clonc*, *clonc*. (Sad. Pov. 85). Găina cărae, şi *cloncăneşte*, când e cloşcă (H VIII² 61). Găina *cloncăneşte* (H I 347; VIII¹ 76, 190; XI 401; XII 28; XVII 232, 444; XVIII 44, 140), *cloncăne* (H IV 144, 276; V 4, 280, 417; IX 510; XIV 105; XVII 94), *cloncane* (H XVII 140), *cloncăneşte* şi *cloncăne* (H XI 374), *cloncăeşte* (H VIII² 282; XII; 386; XIII 438), *cloncaeşte* (H VIII² 165). Cloşca intră *cloncăind* (N. N. Beld, Taina 25). — Găina deci *cloncă(n)eşte*, când e cloşcă şi are pui. Prin strigătul acesta ea cheamă puii la sine. Se poate deosebi foarte uşor acest strigăt de celelalte ale găinilor. Interjecţiunea e *clonc* (H XVI 310: găina când cloceşte zice *clonc*). Derivate sânt: *cloncăt*, *cloncă(n)it*, *cloncă(n)ieală*, *cloncă(n)itură* etc. În Muntenia se zice şi despre corb că *cloncăneşte* (§ 33). Termenul e cunoscut tuturor Românilor.

§ 25. *Cucoşul*: cântă, cotcodăceşte, câtcârăgeşte, câtcăeşte, cârăe, chiorăe, cârcăe etc.

Pentru cucoş se întebuiţează aceiaşi termeni ca şi la găină.

A *cântă*: Cucoşul însă mergea ţanţoş... şi de pe la poartă începe a *cântă*... (Cr. Op. compl. 192). Cucoşul le *cântă* peste zi şi le sculă dimineaţa; iar peste noapte *cântă* ca oricare cucoş, anunţând ceasurile amintite în evanghelie... (Luceaf. XI 22. pg. 402). Cucoşul *cântă* (H I 22, 35, 61, 137, 297, 347, 384; II 207, 273; III 17, 87, 101, 108, 170, 152, 290, 325, 386; IV 85, 196, 251, 276; V 16, 122, 288, 381, 389, 394, 417; VI 30, 133, 172, 182; VII 154, 183, 226, 336, 358, 476, 505; VIII¹ 21, 76, 98, 109, 138, 142, 169, 206, 259, 275; VIII² 165, 200, 260; IX 4, 27, 220, 363, 438, 473; X 4, 21, 31, 45, 68, 76, 96, 107, 130, 208; XI 46, 85, 196, 379, 437; XII 28, 139, 416, 430, 442, 497, 586; XIII 12, 67, 116, 234, 258, 327, 375, 448, 508; XIV 59, 65, 209, 247, 284, 445, 464; XV 4, 148, 400, 473; XVI 47, 81, 132, 151, 197, 226, 271, 288, 296, 321, 329; XVII 65, 120, 255, 269, 297, 310, 391, 425, 444; XVIII 19). Strigătul cucoşului se numeşte *cântare* (H XIV 176).

A *cântă* este termenul cel mai uzitat şi mai răspândit pentru strigătul cucoşului; este cunoscut la toţi Românii. Acest cuvânt este luat din sfera de manifestări ale omului (cf. § 3 Intr); la origine e latin: *canto* > *cânt*. De aici avem apoi

expresiile „*cântatul cucușului*“ și „*cântători*“: Iar pe la *cântatul* de-al doilea al cucușilor... (Sandu-A. Ape m. 138) În latinește avem aceeași frază „*galli cantus*“ (Hor.). *Cântători* se numește timpul când *cântă* cucușii, aproape de revărsatul zorilor: Când pe la *cântători*, vără herghelia în ocolul de la curtea împăratului... („I, Cr.“ III 266). Spre a se face deosebire între *cântatul cucușului* și al diferitelor pasări sau spre a ilustra mai bine *cântatul* lui, se leagă verbul a *cântă* cu onomatopea *cucurigu* (*câtcâriga*, *câcâriga*, *cucuriga*, *cutcuriga*): Cucușul supărat de asta nu se lasă, ci se ia după trăsură *spunând* ne'ncetat: *Cucurigu!* boeri mari, Dați punguța cu doi bani (Cr. Op. compl. 189). Cucușul *cântă cucurigu* (H V 429; VI 44; X 152, 188, XIV 416; XV 329; XVI 217; XVII 48), *zice cucurigu* (H XVI 310) *cântă câtcâriga* (H VII 389), *face cutcurigu* (H V 280), *face câcârigu* (H XII 116), *cântă cucuriga* (H XVII 367). — Un substantiv format din interjecțiune e *cucurigatul*; îl întâlnim însă rar și numai în limba literară:... Răsună deodată *cucurigatul* unui cucuș. (Sandu A. Ape m. 89). Supt *cântatul* cucușului se înțelege strigătul răsunător ca o trâmbiță, pe care îl produce cucușul la anumite timpuri, ziua bătând totodată din aripi, noaptea însă în liniște. Pentru această noțiune aflăm în literatura mai nouă și termenul *trâmbițatul* cucușului; o metonimie, care este bine aleasă, luând în considerare strigătul puternic și timpul anumit în care *cântă* cucușul.

A *cotcodăci*: *cotcodăcește* (H I 137; VIII¹ 169; VIII² 260; XII 28; XVI 132, 271), *cotcodocește* (H III 227; XV 148), *cotcodacește* (H VIII² 282), *cotcodăcește* (H III 325). Cucușul *cotcodăcește*, când se adună împrejurul lui găinile speriate de ceva, sau când îl sperie cineva pe el însuși. El dă atunci expresie iritației sale prin *cotcodăcit* (cf. § 24). Alte variante ale acestui cuvânt, uzitate mai ales în Muntenia, Banat și Ardeal, după cum am văzut mai sus, sânt: Cucușul *câtcârăgește* (H V 53; IX 201), *câtcârigește* (H IV 85; VII 154), *câtcâește* (H III 325), *cârcârigește* (H IX 194), *cotcorezează* (H XVII 7), *cucurezește* (H XVIII 4).

A *cârâi*: Cucușul *cârâe* (H VIII¹ 142; XII 8; XVI 271), *carae* (H III 101). Cucușul *cârâe*, când îl prinde o sălbătăciune sau omul (cf. § 24). — În comuna Băești-Muscel (H IX 154, aflăm termenul a *se miră*: „Cucușul *se miră*“. Se pare că e

echivalent cu a *cârîl* și a *chiorăi*. — Cucușul *chiorăește* (H VIII¹ 259 ; tot așa în Bucovina. În comuna Sculeni-Iași aflăm expresia „cucușul *cheamă*“ (H VIII² 165, cf. și H I 347). În ce înțeles se întrebuintează acest cuvânt, nu mi-l cunosc. Probabil se referă la strigătul, pe care-l face cucușul, când cheamă găinele la sine.

§ 26. *Gâasca*: *găgăește*, (*găgăește*), *gârâe*, *gârgâe*, *dârlăe*, *fâsăe*, *fifie*, etc.

A *găgăi*: Gâștele s'au trezit acum... se saltă apoi și toate într'un *găgăit* asurzitor... dau asalt căsuței (Anghel-Ios. Cireș. lui Luc. 117). *Gâasca găgăe* (H II 273; III 195; IV 196; V 4, 16, 122, 159, 188, 257, 288, 297, 320, 394, 408, 417, 429, 447, 460; VII 120, 336; VIII² 73; X 130; XI 410; XIII 448, 481; XIV 429; XVI 4, 281; XVII 36, 65, 120, 140, 232, 310, 349, 405; XVIII 44, 296 268), *găgăește* (H III 48; V 293; VIII¹ 355; X 507; XIV 397; XV 116, 408; XVII 269; XVIII 140). Strigătul găștei se numește *găgăit* (H V 265, 267). *Gâasca găgăe* (H VIII² 206; X 152, 449; XI 59; XII 326; XIII 290; XVI 288; XVII 297), *găgăește* (H I 61; II 289; III 38, 108, 290, 409, 417, 429; V 381; VI 8, 30, 44, 116, 125, 133, 172, 182, 200; VIII¹ 21, 46, 98, 127, 206, 259, 275, 306, 318; VIII² 24, 98, 165, 182, 269; X 4, 21, 45, 68, 76, 81, 96, 107, 141, 260, 277, 316, 356, 368, 384, 395, 406, 413, 465, 478, 509, 511, 538; XII 139, 288, 315, 342, 366, 374, 386, 416, 551, 586, 599; XIII 12, 67, 82, 198, 218, 327, 362, 390; XIV 464; XV 4, 148, 192, 264, 329, 336, 344, 353, 370, 400, 473, 517; XVI 112, 132, 160, 208, 226, 271, 406, 413, 445; XVIII 19). Strigătul găștei se numește *găgăit* (H XII 194). *Gâasca găgăește* (H I 22, 35, 170; III 227; VII 69, 183; VIII¹ 7, 76, 298; VIII² 55, 61, 119, 200; IX 201; X 423, 489; XI 46, 437; XII 28, 116, 430, 442; XIII 99, 126, 135, 234; XIV 445; XVI 296), *găgăe* (H I 137, 188, 206, 286, 297, 328, 347, 384; II 88, 99, 117, 207, 311; III 95, 101, 140, 170, 245, 400; IV 154, 276; V 274; VI 3, 215; VII 29, 50, 85 105, 133 154, 209, 226, 245, 262, 315, 371, 389, 406, 421, 441, 505; VIII¹ 169, 190, 327, 348; VIII² 193, 282; IX 114, 135, 154, 406, 473; X 85; XI 6, 395, 401, 504, 517; XII 96, 132, 171; XIII 150; XIV 8, 65, 86, 224, 284, 350, 416; XV 425; XVI 217; XVII 48). Strigătul găștei se numește *găgăit* (H

XI 20; XIV 161; XV 99). Strigătul găștei se numește *gâgăire* (H XIV 176). Gâsca *gagăește* (H III 4, 325, 488; VI 74, 143; VIII¹ 142; VIII² 16, 82, 227; X 208; XII 497, 608; XIII 258; XV 61, 490; XVI 81, 151, 197, 310, 329, 402), *gagae* (H IV 103; X 108; XIV 105), *gagăe* (H III 87), *gagăește* (H X 253; XII 301; XVI 259), *gagăește* (H XIV 209), *gâgăește* (H III 152; VI 82; VIII¹ 283; XVII 361), *gâgăește* (H VIII² 115, 251), *gâgăe* (H XI 488), *gâgoe* (H XII 227; XIV 488; XVI 247; XVII 255, 391; XVIII 103, 304), *gagăește* (H VI 16); *gagatește* (H VIII¹ 156).

A *gâgăi* cu diferitele sale variante e termenul general al strigătului găștei și aparține numai acestei pasări; e uzitat la toți Dacoromânii. Cuvântul e o onomatopee derivată din interjecțiunea *ga! ga! ga!* Această onomatopee o aflăm și în alte limbi: rusește *gagotati*, cehește *gagati* și *gagotati*, ruteneste *gagate*, ung. *gâgogni*, germ. *gackern* (Vezi Dicț. Acad. și Cihac Dict. D'etym. Daco-Rom.). Derivate sânt: *gâgăit*, *gâgăială*, *gâgăitură*, *gâgăit*. Ex.: Gâștele... se saltă toate într'un *gâgăit* asurzitor... (Anghel-Ios. Cir. lui Luc. 117). E un zgomot de aripe, o năvală de *gâgăituri*... (Anghel-Ios. Cir. lui Luc. 119). O variantă întrebuițată des în unele regiuni din Muntenia cu același sens e:

A *gârâi*: Termenul acesta îl întâlnim în județele, Muscel (H V 54; IX 194, 245, 283, 363, 396, 413, 429, 438: *gârâe*, H IX 220: *gârâe* H IX 308: *garaește*), Olt (H XI 85, 87, 196, 339: *gârâe* H XI 232: *gârâește*. H XI 379: *gârâe*). Dâmbovița (H IV 251: *gârâe* și *gârâește*), Teleorman (H XIV 247: *gârâește*), Ialomița (H VII 476: *gârâește*), Vâlcea (H XVI 47: *gârâe*) din Muntenia și odată în Moldova (H I 262: Strigătul găștei se numește *gârâit*). Tot așa în literatură: Par'că *gârâesc* găștele. Și zbârâesc muștele (Pann, Prov.). O găscă ce de mult aveă, li *gârâie* în ușe, strigare făcă (Pann, Pov. verb. 49). Derivate: *gârâit*, *gârâială*, *gârăitură*, *gârăitor*: Se deșteptă auzind o *gârăială* (Isp. Leg. 214). Cf. §§ 8, 29, 33.

Alt termen onomatopeu, care se aude mai rar, este a *gârgâi*. Gâsca *gârgăe* (H IX 375; VIII¹ 150), *gârgăește* (H IX 212, 231, 340), *gârgăește* (H IX 496; X 31; XVI 383). — Termeni sporadici: Gâsca *gorue* (H I 7), *gugăe* (H XVIII 247), *gugăe*

(H XVIII 261), *gugue* (H IX 6), *ogăgăe* (H XVII 413). — Împrumuturi din terminologia altor pasări: Gâsca *măcăește* (H XII 551; XIII 508), *măcănește* (H XII 28); cf. § 27: rața. — Gâsca *grângânește* (H III 498); cf. § 29: porumbul. — Toți termenii înșirați mai sus au același sens.

Pentru *gânsac* mai aflăm doi termeni: Gânsacul *gâsăe* (H IX 6) și *dârlăește* (H III 290; cf. III 17: gâsca *dârlae*).

Un alt strigăt, pe care îl produce atât gânsacul cât și gâsca când au boboci, este *fâsăitul*. Acesta este semnul iritației, cu care pasările acestea apără bobocii, când cineva cearcă să le răpească unul: *fâsăe* (H I 188; VII 483; VIII¹ 142; XIV 284; XVI 271), *fâsie* (H X 356). — Sinonim cu a *fâsâi* e a *sâsâi* (*sâsăe*: H XVII 349). Amândouă sânt onomatopee din interjecțiunile *fâs* și *sâs* (a *fâsâi* cf. Dicț. Acad. și Cihac). — În sens mai general auzim și expresia „Gâsca *strigă* (H VIII² 165; XVI 237).

Pentru bobocul de gâscă există un termen deosebit, e *fifaitul* (*fifiitul*): Bobocii *fifiesc* (H III 325; VIII¹ 76, 142; VIII² 119), *fifăe* (H V 16), *fâfăe* (H V 417). Cuvântul e format din onomatopea *fi-fi* (*fâ-fâ*); v. H VIII¹ 76: când îi strigă la mâncare (pe boboci) le zice *fi-fi-fi-fi*; cf. și Dicț. Acad. — Bobocul *fâlfăe* (H XIII 151).

§ 27. *Rața*: măcăește (măcănește), ocăește (ocăcăește), hăcăește, răcăește, orăcăește, etc.

A *măcâl* (*măcâni*): În trestii *măcâlau* și *băteau* din aripi rațele (Sad. Pov. 192), ... făceam o gălăgie cu alți draci ... de fugiau *măcâind* ca de ullu, toate rățele morariului. (Sadov. La noi în V. 9). Rața *măcăește* (H I 7, 120, 137, 188, 297, 315, 328, 367, 384; II 88, 273, 281, 289, 299, 311; III 48, 290, 386, 400, 409, 417; IV 10, 28, 105, 154, 196; V 54, 293, 429, 483; VI 44, 82, 116, 133, 172, 177, 182, 188, 200; VII 69, 85, 154, 183, 209, 226, 245, 336, 421, 476; VIII¹ 150, 275, 327, 318; VIII² 108, 153-154, 200, 206; IX 201, 220, 283, 308, 340, 496; X 4, 15, 31, 45, 141, 253, 260, 356, 423, 478, 509, 538; XI 59, 232, 410, 437, 504; XII 132, 139, 171, 227, 366, 386, 551; XIII 12, 25, 67, 82, 99, 116, 126, 135, 150, 198, 218, 234, 258, 290, 327, 375, 390, 448, 508; XIV 350, 397, 416, 445; XV 4, 148, 192, 264, 329, 336, 400, 473; XVI 132, 160, 271, 321, 395, 406, 413; XVII

120, 232; XVIII 44). Strigătul raței se numește *măcăit* (H I 262; III 463; XIV 161; XV 99). Rața *măcăește* (H I 170; III 195), *macăește* (H III 4, 101, 140, 325; VI 74; VII 133; VIII¹ 98; X 208, 465; XI 75; XIII 174; XIV 436, 464, 488; XV 425, 490), *macăește* (H III 87; IV 85; VII 50; XIII 425, 481; XV 116), *măcăește* (H VI 215; XVIII 304), *măcăește* (H III 245; X 85; XVI 4, 237; XVII 140), *măchăește* (H III 152), *mecăește* (H III 38, 108; XV 517), *macăe* (H I 286; II 207), *măcăe* și *măcăește* (H IV 251), *macăe* (H I 206; II 80, 99, 117, 167; XIII 347), *măcăe* (H III 130; VII 120, 262, 358, 389, 505; IX 154, 375, 396, 416, 429; XI 339, 379, 395, 401; XII 96; XVII 310; XVIII 261), *măcăe* (H XVII 7, 36), *măcăe* (H XI 517), *macae* (H I 347; XVII 297), *măcăește* (H VII 371, 406; XVI 329; XVIII 4), *măcănește* (H III 498, IV 56, 223; V 16, 103, 280, 320, 381, 460; VI 30; VII 29, 105, 315; VIII¹ 120, 127; IX 27, 42, 135, 231, 283, 438; X 423; XI 131; XII 28, 116; XIV 86), *măcănește* (H XI 46; XVIII 247), *macănește* (H XI 196), *macănește* (H XIV 209, 224), *măcăne* (H IV 144, 276; V 4, 36, 122, 288, 303, 394, 408, 417; IX 114, 363, 406, 473, 510; XI 6; XIV 8, 59, 65, 284; XVII 94), *măcăne* (H V 257), *macăne* (H XI 87), *măcăne mac*, *mac* (H VII 483); ... *măcănit* (H V 265; XI 40) ... *măcănire* (H XIV 176).

Verbul a *măcă(n)i* este cel mai răspândit din terminologia raței; e cunoscut în toată Muntenia, în Banat, în Ardeal și în cea mai mare parte din Moldova. Termenul aparține aproape exclusiv raței și pare să fie înrudit cu grecescul $\mu\eta\kappa\acute{\alpha}\omicron\mu\alpha\iota$ și cu *mekati* din limba cehă (cf. Cihac); mai plauzibil însă este, că e o onomatopee formată în limba română din interjecțiunea *mac-mac* (H VII 483). Substantivele derivate sânt: *măcă(n)it*, *măcă(n)eală*, *măcă(n)itură*: „Strigătul rățelor se cheamă *măcăit*“ (H XIV 161); ... *măcănit* (H XI 40). E un zgomot de aripe ... *măcăeli* și găgăituri. (Anghel-Ios. Cir. lui Luc. 119). — În comuna Sarinasut-Tulcea aflăm expresia rața *măcăcăește* (H XIV 429), cu silaba *-că-* reduplicată, după „rața *ocăcăește*“ (cf. și § 22); tot așa în Ardeal (H XVIII 103; și XVII 255: *macăcăește*). — În Moldova nordică, în județele Dorohoiu, Botoșani, Suceava, Iași, în o parte din județele Neamț și Vaslui, apoi în toată Bucovina este înlocuit termenul *măcă(n)ește* cu *ocăește*, *ocăcăește*, *răcăește*, *hăcăește* și *orăcăește*.

A *ocăi*: Rața *ocăește* (H I 22, 35; III 290; VI 3, 8; VIII¹ 120, 127, 142, 169, 306; VIII² 61, 115, 165, 182, 220, 269, 282;

X 356, 413, 507, 583; XII 288, 342, 374, 497, 570; XVI 208, 217, 247, 288, 445), *ocaește* (H VIII¹ 109, 156; VIII² 227; XII 315, 608; XVI 402), *ocăește* (H VIII¹ 76; VIII² 119). A *ocăi* are locul al doilea după a *măcă(n)*i. În satele din Moldova și Bucovina, pe unde se zice „rața *ocăește*“, cuvântul „*măcăește*“ e cu totul necunoscut; deasemenea în satele din Muntenia și Ardeal nu se cunoaște termenul „*ocăește*“ ci numai „*măcă(n)ește*“. În zona de trecere, la graniță, unde încetează termenul a *măcă(n)*i și apare a *ocăi*, sânt unele sate, în care se întâlnesc amândoi termenii. Astfel aflăm în Malușteni—Covurluiu (H III 290) „rața *măcăește* și *ocăește*“, tot așa în Bivolarii—Iași (H VIII¹ 119). Onomatopea e *oac-oac*. Substantivele sânt: *ocăit*, *ocăitură*, *ocăială*. A *ocăi* e formațiune românească. Cihac numără termenul acesta între elementele slave, dar dezvoltarea lui din limbile slavice nu e plauzibilă: rus. și ceh. *kvákati*, rut. *kvakate*, pol. *kvakač*. Adevărat e că și limbile slavice au ca și cea română o onomatopee pentru exprimarea acestei noțiuni, precum și germ. *quacken*, neogr. *κοάξω*, lat. *coaxare*, cu deosebirea că în aceste limbi termenul aparține mai mult terminologiei broaștei (cf. § 22). — O variantă a lui *ocăi* e *ocăcăi*: Rața *ocăcăește* (H VIII¹ 190, 348; X 316; XVI 259). Forma aceasta s'a împrumutat desigur din terminologia broaștei, precum s'a împrumutat cuvântul *ocăi* din terminologia raței pentru broască (cf. § 22). Despre broască, ce poate zice cu drept că *ocăcăește*, pentru că onomatopea strigătului ei e *oacacá*, *oacacá*; deci cu silaba a doua reduplicată; și de la această onomatopee s'a putut forma un verb *ocăcăesc*; pentru rață însă forma aceasta este inadmisibilă, deoarece onomatopea strigătului ei e *oac*, de la care se poate forma numai un verb *ocăesc*. — O altă variantă e a *vacăi*; H I 35 rața *vacăește* și *ocăește*.

A *hăcăi*: Rața *hăcăește* (H VI 16, 154; VIII¹ 206; VIII² 16, 34, 55, 82, 251; XVI 112, 226, 281, 352), *hăcaește* (H VIII² 142), *hacăește* (H VIII¹ 7), *hacaește* (H XVI 310). A *hăcăi* îl întâlnim mai ales în județele Iași și Vaslui; e onomatopee formată din interjecțiunea *hăc-hăc* (*hăc-hăc*), care se întrebuințează și despre oameni bătrâni; se zice că *hăcâesc* (tușesc) *hăc-hăc*. Poate să fie același cuvânt ca și sârbescul *hakatī* (Cihac), care are sensul de *respir*.

A *răcăi*: Rața *răcăește* (H VI 143, 208; VIII¹ 283; VIII² 98, 206; X 130, 388, 511; XII 416, 442; XV 61; XVI 81), *racăește*

(H X 489), *răcâește* (H XII 430), *râcâește* (H XVI 296), *râcâește* (H XVIII 140), *racăe* (H X 152), *racae* (H X 188), *râcăe* (H XVIII 251), *râchăe* (H XVIII 283). Acest termen se aude ici și colo în Moldova și Banat. Cihac, care-l înșiră între elementele slave, îl confundă cu a *râcâi* (=aruncă, a da la o parte: a râcâi țărna). — În unele părți se aude expresia „rața *găgăește*“ (H I 61; XII 551; XIII 362, 415; XV 370: găgăește. VIII¹ 46; X 449; XVII 269: găgăește. VI 125: gagaește. XII 28: găgăește. XVII 413: găgăe. X 188: gagae). Aici avem a face iarăși cu un schimb de termeni dela găscă la rață și dela rață la găscă, deoarece amândouă pasările se numără la aceeași familie. Unde sânt găște, acolo sânt de obicei și rațe și deci s'a putut schimba ușor; în loc de *găgăiturile* găștelor și *măcăiturile* rațelor, s'a zis *măcăiturile* găștelor și *găgăiturile* rațelor. Schimbul acesta de termeni l-am aflat și la găscă (cf. § 26: *gâsca măcăe*). În literatură și în unele sate din Moldova întâlnim și termenul a *orăcâi* (cf. § 2 în Intr. și § 22 broasca). Rața *orăcâește* (H VIII¹ 138; VIII² 193; XII 301, 586, 599), *orăcâește* (H VIII¹ 298; X 368; XII 326). Ca termeni uzitați mai des se pot privi numai a *măcă(n)i* și a *ocăi*; ceilalți sânt numai forme efemere, care n'au putere de rezistență și sânt meniți să dispară din limbă.

Toți termenii tratați mai sus sânt sinonimi.

§ 28. *Curca*: bolborosește, căune, chiorăe, chiorcăe (chiorcăne, chercăne), cheune, chiue (piue, pione, piune), chiurue, clorăește, curcăește, piscue (chiscue), turne etc.; pentru bărbătuș, pentru curcan, mai aflăm afară de acești termeni încă și următorii: colcuește, huruește, păcâe și pufnește.

Deci după cum se poate vedea din șirul cel mare de cuvinte, un termen pentru această noțiune nu este încă stabilit ca și la multe alte pasări. Nu s'a stabilit nici măcar până întru atâta un termen, încât să existe numai unul într'o localitate; de multe ori se întâmplă chiar că același om întrebuințează în diferite timpuri diferiți termeni, bună-oară odată zice „*curca chiorăe*“, altădată „*chiorcăe*“ etc. Toți termenii sânt onomatopee: Omul caută să exprime cuvântul, după cum aude strigătul curcei; fiecare însă îl prinde altfel cu urechea proprie și de aceea este divergență în exprimare. Nici un termen n'a avut încă puterea

de a pătrunde în toate regiunile locuite de Români sau cel puțin într-o regiune mai mare. Au însă ce-i drept asemănare întreolaltă, pentru că cei mai mulți au aceleași grupe de consonante sau aceleași vocale. Cu timpul se poate ca unul din acești termeni să învingă prin uz pe ceilalți și să se stabilească în limbă. Înșir aici toți termenii referitori la strigătul curce, pe care i-am putut afla, fără să insist mai mult asupra lor:

Curca *bolborosește* (H XIV 176), — *căune* (H V 280; XVI 47), — *chiorăe* (H I 170; VII 50; VIII¹ 120, 127, 306; XI 395; XIII 82, 448), — *chiorăește* (H V 293; VI 215; VIII² 200; X 538; XIII 67, 234; XVI 259, 329), — *chiorăe* (H I 286; III 140), — *chiorăește* (H III 325; VIII¹ 76; XIII 438), — *chioraește* (H VI 143; X 141; XVI 160), — *chiarăe* (H XI 87), — *chioroe* (H I 366-367), — *chioroește* (H VIII¹ 142), — *face chior* (H XVI 296, 310), — *cherăește* (H VI 30), — *chiorcăe* (H VII 226, 315, 389, 421), — *chiorcăeșe* (H I 188; VIII¹ 1; VIII² 34, 98, 165, 282; XII 326, 430, 442; XIII 362; XIV 488; XV 278), — *chiorcăe* (H I 347), — *chiorcăește* (H VIII² 16, 55, 119), — *chiorcăne* (H VII 336), — *chiorcănește* (H II 99, 207, 273; VII 441; XII 171), — *chercăne* (H IX 396, 416, 429), — *chercănește* (H I 328; IV 85; VII 154), — *cheune* (H V 460), — *piue* (H IX 406; X 413, 507; XI 6; XII 386; XIV 86), — *piuește* (H III 386; IV 276; IX 201, 245; XI 196; XIV 247, 416; XVI 383), — *chiue* (H I 61, IV 251; V 447; VII 120; X 511), — *chiuește* (H I 137; IV 85; V 53, 257), — *chiunește* (H VII 245), — *chiurăe* (H XIII 12, 151), — *chiurue* (H III 290; XIII 481), — *ciorăește* (H IV 85), — *cloncănește* (H II 400), — *chioncănește* (H XVIII 140), — *căoește* (H XI 232), *curcăește* (H VIII¹ 169); format sub influența cuvântului „curcă“ (Cf. § 1: Buhaiul buhăește, § 33: Cioara ciorăește, § 30: Pichirea, pichinește și pichirește), — *cârăe* (H XI 395), — *cutcuește* (H I 22); cf. § 25, — *flioncănește* (H XVIII 140), — *păcăe* (H IV 85); cf. § 30, — *pione* (H V 4, 16, 297; IX 154, 375), — *piune* (H IX 194, 363, 473; XIV 8) — *piscue* (H III 101; XII 96), — *chiscue* (H XVII 232); cf. §§ 32, 34, — *pircoe* (H IX 270), — *pircăește* sau *piercăește* (H IX 231), — *turue* (H XV 408); cf. §§ 29, 42.

Curcanul bolborosește (H I 347, 366-367; IV 85; V 4, 16, 280, 429; VI 30; VIII¹ 206; VIII² 260; IX 194; XI 196, 379; XII 171; XIII 448; XIV 176), — *bolborăsește* (H VI 16; VII¹ 215), —

borborosește (H VIII² 142), — *colcuește* (H XVI 397), — *glugăește* (H XVIII 74), *gluglue* (H XVII 232), — *huruește* (H VIII¹ 165), — *pufnește* (H XIII 12); cf. §§ 12, 21.

Cei mai uzitați dintre acești termeni sânt: a *bolborosi*, a *chiorăi*, a *chiorcăi*, și a *piui* (*chiui*); deci au oareșicare sorți de a fi încetățeniți. Singurul termen care a prins rădăcini mai adânci în limbă este a *bolborosi*, și anume numai pentru masculinul curcan. Astfel îl aflăm în 18 sate, dintre care 10 se află în Muntenia și 8 în Moldova. A *bolborosi* e înrudit cu cuvintele ce exprimă aceeași noțiune din limbile slavice, care au aceeași tulpină. (Cf. Dicț. Acad. și Cihac). Despre un om care nu rostește cuvintele bine, se zice că *bolborosește* (cf. § 3 Intr.)

§ 29. *Porumbut* (*hulubul*): *coroește*, *durue*, *grungune*, *gungănește*, *gungură*, *gugue*, *gurgunește*, *gurlue*, *guruește*, *hurue*, *turue*, etc.

Ceea ce am spus despre *curcă*, avem de spus și despre *porumb*: un termen stabil pentru strigătul porumbului lipsește; timpul ni-l va da. Până atunci expresia pentru această noțiune variază și în limba literară. Aflăm feluriti termeni, care seamănă între oalaltă prin aceea că sânt formați din aceleași grupe de consonante sau de vocale, care caracterizează strigătul porumbului. Toți sânt onomatopeici. Urmează lista lor în ordine alfabetică:

Porumbul *brohoe* (H XVI 4); porumbelul sălbatec *cântă gogo* (H IX 123); porombul *cloncăește* (H XVI 259), cf. § 24, *corăește* (H XII 151), *coroe* (H XVII 232), *duruește* (H VII 335), *gărăește* (H XVIII 268), *grohoeste* (H XI 196), *grongoește* (H III 409, 417), *grunește* (H V 53), *grungănește* (H VIII¹ 120, 127), *grungunește* (H I 365; IV 117; VI 215; VII 262; XV 264), *gungură* (H XII 171), *grungurește* (H VIII¹ 21), *gugăe* (H XVIII 140), *gugue* (H VII 441; X 538; XIV 209), *guguește* (H III 223), *gugulește* (H XVII 232), *gugurește* (H VII 183), *gungănește* (H XI 395), *gungură* (H I 347), *gungurește* (H XII 139), *gurgunește* (H VII 133), *cântă gurgunind* (H IV 276), *gurlue* (H V 288), *gurluește* (H XIV 247), *gurue* (H XVII 7; XVIII 44), *guruește* (H VII 209; XII 326), *îngurue* (H XIV 8; cf. §§ 8, 42 *îngurlue*, *înturăe*), *hurue* (H I 35; III 325; VIII¹ 120, 127; VIII² 142, 206, 282), *huruește* (H I 35; VIII¹ 215; VIII² 182; XIII 415), *turue* (H II 88; VIII¹ 21; XVI 112; cf. §§ 28,

42), *turueşte* (H I 61), *înturăe* (H XVI 383; cf. §§ 8, 42), *uneşte* (H XVI 160). Porumbeii *uruesc* (H III 48; cf. mai sus *hurueşte*).

Aceiaşi variaţie o aflăm şi în limba scrisă: (Porumbiţa) *gunguni* galeş în limba ei cea păsărească (Od. Op. compl.) . . . Dimpotrivă mergea vesel, dacă i se arată un porumb *gurluind* (Mar. Nunta 122) . . . Şi în cuibul vecinilor pierduţi se aude iarăşi tremurând veselul *gângurit* (Cioc. Pe pl. 187).

De la toate verbele acestea se formează şi felurite substantive şi adjective, bună-oară de la a *hurui*, *huruit*: La zgomotul uşii un *huruit* de hulubi răspunde din podul casei. (Angh.-Ios. Cir. lui L. 115). Dinire toţi termenii pare a se răspândi mai mult *hurue*, deoarece acest cuvânt e încetăţenit în limbă cu sensul de a face zgomot: Căruţa *hurue* (= durue, durăe), pădurea *hurue* etc.

§ 30. *Pichirea* (*bibilica*, *sichia*):

chercăneşte (H IV 85), cf. §§ 24, 28;

chirăe (H V 280);

chiue (*piueşte*) (H XII 430, 442; XVI 132);

hirăe *hir*, *hir* (H VII 483), cf. *chirăe*;

păcâe (H III 140); cf. § 28;

păcăeşte (H IV 85; V 280);

picheşte (H X 538).

pichineşte (H VIII² 55);

pichireşte (H III 101);

tărărăeşte (H I 61).

Toţi termenii sânt formaţiuni româneşti din onomatopeele-interjecţiuni. *Picheşte*, *pichineşte* şi *pichireşte* par să se fi format supt influenţa cuvântului „pichire“, deoarece le aflăm în Moldova, unde pasărea se numeşte „pichire“, nici odată în Muntenia, unde se numeşte „bibilică“ sau „sichie“. Avem şi termeni compuşii dintr'un verb şi interjecţiune: *Pichirea face cocleant-cocleant* (H V 429). *Pichirea zice păcat-păcat* (H III 498; VII 226; VIII² 182; XII 570; XVI 160, 296, 310). *Pichirea zice păcat* (H II 87; V 280; VIII¹ 259). Din această interjecţiune s'a format verbul a *păcăi* cu concursul celuilalt verb a *păcăi* (*păc-păc*), care-i mai vechiu în limbă (a *păcăi* din pipă). În sens mai neexpresiv se întrebuinţează ca şi la celelalte pasări, cuvintele *strigă* (H I 22) şi *cântă* (H III 498; X 196).

§ 31. *Păunul*:

țipă (H III 17; VI 133; X 538) *țâpă* (H VII¹ 169); cf. § 1 N. I. *meaună* (H VIII¹ 98); cf. § 7.

cântă și *țipă* (H VIII 259); cf. §§ 1, 2 N. I.

Termenul cel mai uzitat e a *țipă*, ca o caracteristică a strigătului său ascuțit și urât.

§ 32. *Puiul*:

Despre puii tuturor pasărilor, atât de casă cât și sălbatice, se zice în general că *piscue* (*chiscue*), *piue* (*chiue*), în Muntenia *pione*, *țipă*:

Puiul *chiscue* (H III 325, 400; VIII² 55, 119; XI 437; XV 148; XVII 413): cf. §§ 28, 34. Puii de curcă *chiscue* (H VIII¹ 142). Puii *chiscuesc* (H XII 374; XIII 508). Puiul *piscue* (H III 386; XIII 151). Strigătul puiului se numește *piscuit* (H III 463). — Când văzû argintarul cloșca cloncâind și puii *piuind*... (Isp. Leg. I 46). Puii *piuesc* (H II 117; III 386; IV 276; V 417, 460; XIV 105). Puiul *chiue* (H XVIII 60). Puiul *piune* (H XVI 47). Puiul *piună* (H XVIII 247). Puii *pionesc* (H IX 438). Cf. §§ 28, 31, 34. — Puiul *țipă* (H XV 148). Cf. §§ 8, 10, 12, 14, 19, 31; 1 N. I.

Substantivele sânt *chiuit*, *piuit*, *chiscuit*, *piscuit*, *chiscuitură*, *piscuitură*, etc.: (Puișorii) cer de mâncare într'un *piuit* plângător. (Ciocârlan, Pe plaiu 80).

Pasările sălbatice.

Notă introductivă. Despre pasările cântătoare și sălbatice se zice în general, că *strigă*, *țipă*, *cântă*, *ciripesc*, *șueră*, *flueră*, *țârâesc*, *turuesc*.

a) A *strigă* și a *țipă* sânt aproape sinonime și aparțin mai ales pasărilor sălbatice, ca uliul, vulturul etc. Deosebirea dintre a *strigă* și a *țipă* e aceea, că țipetul e un sunet mai pătrunzător și mai ascuțit decât strigătul; a *strigă* se întrebuițează apoi câte odată transitiv și are sensul de a *chemă la sine* d. ex.: (Puii) se plimbau prin prejurul mamei lor și când îi *strigă*: pit-palac! repede veneau lângă ea. (Al. Br.-Voinești, Puiul). Aceste două verbe exprimă un sunet urât, monoton, ceva ce e supărăcios pentru urechea omului, de aceea sfera lor de sens e cu mult mai mare. Ele se întrebuițează nu numai despre pasările

sălbatică, al căror strigăt este totdeauna urit și supărăcios, ci și despre celelalte pasări, cântătoare și de casă. Când pasărea se află într'o stare psihică anormală, adică dacă ea va fi speriată, bătută, dacă-i va fi foame sau frig, ea va produce atunci un sunet deosebit, pe care îl numim *strigăt* sau *țipet*; Câteodată pe pustietatea apelor neclintite trece un *țipet* speriat de pasăre. (N. N. Beld. Taina 74). Mai depinde apoi numirea strigătului produs de pasări și de la împrejurarea, cum și când atinge el organul auditiv al omului. Dacă de ex. omul va fi adâncit în citirea unei cărți interesante și va auzi cântarea pasărilor de afară, nu va zice: Ce *cântă* pasările cele? ci va zice totdeauna: Ce *țipă* pasările cele? sau: Ce *strigă* rândunelele? Așadară altfel va numi omul strigătul pasării, când acesta îl va molesta, și altfel, când același strigăt îi va fi binevenit. În aceleași cazuri se mai întrebuințează amândouă numirile și despre celelalte animale și despre oameni. Porcii când vor fi flămânzi vor *guița* sau vor *țipă*. A *țipă* pare să fie onomatopee (*țip-țip*). Originea mai deaproape a cuvântului nu se cunoaște. Afirmăția lui Cihac, că cuvântul se derivă din trupina slavă *pita* (*piti*), cu metateză *țipă*, e cu totul neverosimilă. — A *strigă* e cuvânt grec (στρίξ); noi l-am primit prin mijlocirea limbei latine (*strix* — *strigo — strig).

b) A *cântă*. Se zice că pasărea *cântă*, când glasul ei este plăcut și ea însăși sătulă și indestulată. Se mai zice apoi și despre o pasăre nevinovată, cu toate că glasul ei e monoton și fără întorsături; așa bună-oară strigătul cucului sau cel al pupezei n'are nimic din ceea ce s'ar putea numi cântare, dar fiindcă aceste pasări sânt simpatice omului, pentru că petrec numai timpul cel mai frumos la noi, devin drăgălașe și plăcute și din cauza aceasta se numește și strigătul lor cântec. Exemple:

*Cântă cucul, se rostește,
Ghiță calu-și potcovește* (P. pop.)

sau: *Cucule, vai, nu-mi cântă,
Că mă doare inima* (P. pop.).

A *cântă* derivă din latinescul *cantare*.

c) Al patrulea termen general pentru strigătul pasărilor este a *ciripi* (*ciripă, circăi*). Acest termen eră la început propriu numai unei pasări, numai vrăbiei, cu timpul însă și-a extins sfera sa de sens și cuprinde tot mai mult teren, încât astăzi

se spune și despre rândunele că ciripesc și tot așa despre alte pasări. Ex.: Pasările își *ciripeau* rugăciunea de sară. (Angh.-Ios. Circ. lui Luc. 15). Pasările *ciripesc* (H I 61; V 408; VI 172; VIII¹ 46; VIII² 260; X 25; XI 27; XII 28; XIV 59; XV 148; XVII 310, 367, 425; XVIII 44). Rândunica *ciripește* (H IX 25). Vrabia *ciricăe* (H V 417). Pasărea *ciricăe* (H XVII 7). — Sensul lui *ciripi* se apropie deci de sensul lui *cântă*. De obicei este însă termenul stabil pentru strigătul vrabiei. La Cihac aflăm cuvântul *ciripi* pus între elementele maghiare (ciripelni, csiripelni). Aceasta însă nu se poate spune cu siguranță, căci același cuvânt îl aflăm și în limba germană (zirpeln) și în cea rutenă (circaty). Mai plauzibil este că a *ciripi* e o formațiune onomatopeică românească ca și multe altele.

d) Avem mai departe un grup de pasări, al căror strigăt face impresia unui *flueraț*. Termenul pentru acest strigăt pare să fie împrumutat de la om: a *fluera* sau a *șuera*. La origine există o deosebire între a *fluera* și a *șuera*; și anume a *fluera* înseamnă a produce un sunet pe instrumentul numit *fluer*, a *șuera* însă înseamnă a produce același sunet cu buzele. Astăzi în unele regiuni amândoi termenii sânt sinonimi. Pasările cărora aparțin acești termeni sânt: mierla, gangurul, sturzul, privighitoarea și graurul. Ex.:

Când aud cucul cântând
Și mierlița *șuerând*,
Nu mă simt om pe pământ. (P. pop.).

Gangurul și sturzul *fluera* (H X 107, Buhalnița Neamț). Etimologia verbului a *fluera* nu e cunoscută; același termen se află și în limba albaneză, neogreacă, polonă, etc. (v. S. Pușcariu, Etym. Wrtb. I.). A *șuera* e cuvânt latin: sibilo > șuer (S. Pușcariu, Etym. Wrtb. I.).

e) Alți doi termeni cari aparțin unui grup restrâns de pasări sânt a *țirâl* (*țârâi*) și a *turul*. Amândouă cuvintele sânt sinonime. Noțiunea lor are ceva comun cu cea a verbului *ciripesc* și de aceea se zice și despre vrăbii că *țârâesc*: Vrabiiile *țârâesc* (H X 538, Uscății Neamț). Mai des se întrebuințează despre ciocârlan, presură, cintez și turturică: Ciocârlanul ... ciocnește cu ciocul în pământ și *strigă* sau *țirăe* ne'ncetat: țuiii, țui! țui! (Mar. Orn. I 351). Când îmblă (presurile) cu neastâmpăr încoace și încolo zburând și *țirâind*... (Mar. Orn. I 381). Turturica

turuește (H III 325, Moscu Covurluiu). Afară de pasări se mai zice și despre greer că *țirde*:... *Țirâind* încetișor un greer... (N. N. Beld. Taina 56). Cf. § 53. Tot așa despre picurușii ploii: Aud și *țârâitul* ploii de afară și picuratul apei dintr'un uluc. (N. N. Beld. Taina, 91). De aici se poate vedeă și deosebirea dintre a *țârâi* și a *picură*: *Țârâitul* este un picurat mai des și mai mărunț. A *turui* este o onomatopee formată în limba română (turr). A *țârâi* poate de asemeni să fie onomatopee (țârrr); cf. însă *țără* (o *țără*). Sensul e aproape același (*țără*=puțin, mic; deci a *țârâi*=a lăsa câte puțin să cadă, ca pic — picură).

Toți acești termeni (a *strigă*, a *țipă*, a *cântă*, a *ciripi*, a *fluera*, a *șuera*, a *țârâi*, a *turui*) sânt cunoscuți tuturor Dacoromânilor și au pătruns totodată și în limba literară. Unii dintre ei se aud mai des (a *țipă*, a *strigă*, a *cântă*, a *ciripi*, a *șuera*), alții mai rar (a *fluera*, a *țârâi*, a *turui*). De la ei s'au format felurite substantive și adjective ca: *strigăt*, *strigătură*, *strigător* (a *strigă*); *țipat*, *țipet*, *țipătură*, *țipător* (a *țipă*); *cântat*, *cântec*, *cântătură*, *cântători*, *cântător*, *cântăreț* (a *cântă*); *ciripit*, *ciripeală* (a *ciripi*); *țârâit*, *țârâială*, *țârâitură*, *țârâitor* (a *țârâi*); *turuit*, *turulală*, *turuitoră*, *turuitor* (a *turui*).

Trecem acuma la fiecare pasăre în special. Vom începe cu cele mai cunoscute Românilor.

§ 33. *Corbul* și *cioara*: *croncăesc* (*croncănesc*), *cârâesc*, *gârâesc*, *cloncănesc*, *corăesc*.

A *croncăi* (*croncăni*): Un nor de corbi fâlfâie pe deasupra *croncăind* (Odob. Op. compl. I 570). Stoluri mari de ciori se roteau prin văzduh *croncănind*. (Sandu-Aldea, A. mari 148). Corbul sau cioara *croncăne* (H IV 85; IX 406; XVII 232, 444), *croncănește* (H III 87; VIII¹ 76; X 538), *croncănește* și *croncăește* (H VIII² 34, 251, 260), *croncăește* (H XVI 226), *croncăește* (H VIII¹ 7), *crăncănește* (H XV 4). Strigătul corbului se numește *croncănit* (H XV 99). Corbul *croncănește* (H VIII¹ 315). Corbul *crocănește* (H VIII¹ 98). Cf. Mar. Orn. II 9, 15, 30, 31.

În limba populară se întrebuițează acest termen mai ales despre corb pe când despre cioară se întrebuițează termenul a *cârâi*: Corbul *croncăește*, cioara *cârâe* (H VIII² 34, 251, 260; X 538). În literatură însă termenul a *croncă(n)i* și-a cucerit un loc mai mare, căci se întrebuițează fără deosebire atât despre corb cât și despre cioară:

Corbē, corbe, frăţioare,
Ce tot *croncăneşti* la soare (Alecs. P. pop.).

Câteva cioare se lasă din zbor şi... *croncănesc* vesele. (Ciocârlan, Pe plaiu 29). A *croncă(n)î* este cunoscut tuturor Românilor, cu deosebirea că forma cu *n* în tulpină o întâlnim în Muntenia şi Banat, forma fără *n* în Moldova şi Bucovina. Cuvântul *croncă(n)î* e onomatopee derivată din interjecţiunea *cronc-cronc* sau *croanc-croanc*. Aceiaşi onomatopee o aflăm şi în limbile slavice (cf. Cihac, Dict.: ceh. *krakati*, *krokati*, rut. *karkate*). Derivate: *croncă(n)it*, *croncă(n)eală*, *croncă(n)itură*, *croncă(n)itor*, *croncan*: Strigătul corbului se numeşte *croncănit* (H XV 99, Căbeşti Tutova). De pe mirişti se ridicau, din când în când, stoluri de ciori, care-şi amestecau ţipetele şi *croncăniturile* în văzduh liniştit. (Sad. Pov. 229). — O altă variantă este a *crăoni* (H IX 406: cioara *crăone*).

A *cârâi*: ... văzură înaintea lor o mogâldeaţă neagră, întinsă jos în mijlocul drumului şi un stol de cioare *cârâiau* şi zburau împrejurul ei. („I. Cr.“ III 206). Cioara *cârâe* (H II 273; III 429; VI 215; VIII¹ 98; VIII² 251, 282; X 4, 208, 538; XII 301, 366; XIII 67, 116, 151; XIV 416; XV 4, 353; XVII 94), *cârâeşte* (H I 22; VIII² 34, 55, 269; XVII 232), Cioarele *cârâesc* (H I 61). Cioara *cârâe* (H VIII¹ 7; XVII 310; XVIII 304). Cioara *cârâeşte* (H VI 30; VIII² 260), *cărie* (H VIII¹ 215, 275), *carâe* (H XVI 329). Totdeauna se zice despre cioară, niciodată însă despre corb. Cuvântul e uzitat în toată Moldova, Bucovina şi Ardeal; însemnează un strigăt mai deschis şi mai ascuţit decât al corbului, pe care îl produc cioarele când zboară în stoluri mari pe deasupra grădinelor şi țărinelor. Uzitată este şi interjecţiunea *cârri* sau *carr* (H XII 288: cioarele zic *car*, *car!* H XIV 416: cioara face *carr*), cu care hărăţesc țăranii noştri pe țigani, arătându-le prin aceasta că sânt negri ca cioarele. Se zice că e singura batjocură de care se supără țiganul. Acest termen îl aflăm şi la alte pasări, bună-oară la găină (§ 24), mai rar la cristel: În ierburile umede de la marginea poienii porneşte *cârăitul* înnăbuşit al unul cristel. (Sad. Pov. 50). Despre etimologie şi derivate vezi § 24.

A *gârâi* e uzitat numai în Muntenia şi numai despre cioară ca şi a *cârâi* în Moldova; e acelaşi cuvânt cu a *cârâi*. Ex.: Ori unde te vei afla şi dacă *gârâe* cioara, e semn că ți se va întâmplă

ceva rău. („I. Cr.“ III). Cioara *gârăe* (H XII 171), *gărăe* (H V 16; XIV 59, 209), *gărăește* (H VII 29), *gărăe* (H IX 6). Verbul e derivat din interjecțiunea *gârrr*, care e o variantă a lui *cârrr*. Cf. §§ 8, 26, 29.

A *cloncăi* (*cloncăni*): În unele părți ale Munteniei și Banatului se zice în special despre corb că *cloncăne* (H IX 123). Corbul *cloncaneste* (H X 208). Cioara și corbul *cloncănesc* (H XVIII 140). Cuvântul e luat din terminologia găinei (cloștei), fiindcă strigătul corbului seamănă întru câtva cu cel al cloștei. Etimologia § 24.

Paralel cu „corbul *croncăne*“ în Muntenia, întâlnim în Moldova și Bucovina „corbul *corăe*“: Corbul și cioara *corăesc* (H VIII¹ 76); asemenea și în o parte a Banatului: Corbii *coroesc* (H XVIII 74). În Bucovina e uzitat mai ales pentru strigătul cel cu mult mai puternic și mai înăbușit al corbului. — În unele locuri se aude și termenul a *ciorăi* (*cioroi*), care este identic cu a *cârâi* și e format din substantivul „cioară“ supt influența verbului a *ciorăi* (pârăul *ciorăe*), care este egal cu a *picură*, a *curge cu zgomot*; cioara *ciorăește* (H IV 85). Cioarele *cioroesc* (H XVIII 74). Cf. §§ 1, 28, 45: Buhaiul *buhăește*, curca *curcăește*, buha *buhăește*. — În Banat aflăm și termenul a *găi*: Cioarele și coțofanele *găesc* (H XVIII 296).

Am ajuns deci la următorul rezultat: a *croncă(n)i* se zice atât în Moldova cât și în Muntenia și despre cioară și despre corb. Paralel cu a *croncă(n)i* avem pentru corb, îndeosebi în Moldova, a *corăi*, în Muntenia a *cloncă(n)i*; pentru cioară, îndeosebi în Moldova, a *cârâi*. De multe ori nu se potrivește această regulă și se zice bună-oară „corbul și cioara *corăesc*“ (H VIII¹ 76).

De clasa cioarei se țin coțofana (țarca) și gaița: Coțofana *bate* (H VIII¹ 215, 251, 260; XII 301). Când țarca *bate*, îți vor veni musafiri. (Șez. II 65/27); cf. § 6 și Dicț. Acad. Țarca *cântă* (H XVII 310; XVIII 304), *cătăe* (H IX 123), *cătăește* (H VI 215), *găește* (H XVIII 296); cf. mai sus, cioara.

Gaița *miorlăe* (cf. § 7), *nechează* (cf. § 2), *cucue* (cf. § 44), *zbiară* (cf. §§ 1, 3, 4, 5), *gâlgăe* (H IV 85); gaia *strigă* (H XV 344).

Auzii *zbierând* o gaie

E nădejde s'avem ploaie (Mar. Orn. I 169).

§ 34. *Vrabia*: ciripește (ciricăe), țărăe etc.

A *ciripi*: O mulțime de vrăbii veniră la dânsul și zburând împrejurul lui începură a *ciripi* și a *strigă* (Mar. Orn. I. 407). *Vrabia ciripește* (H I 22, 35; II 207; III 38, 325, 386; IV 85, 144, 223, 251, 276; V 274; VII 29, 50, 262, 389, 421; VIII¹ 76, 169, 215; X 107, 368, 413, 478; XI 395, 401; XII 171, 326, 552; XIII 67, 151, 249, 448; XV 148, 192; XVI 226; XVII 232, 391). Strigătul vrăbiei se numește *ciripit* (H XV 99). *Vrabia ciripe* (H IX 406), *ciripie* (H IX 6), *țiripește* (H XVI 329). Acest termen este singurul pentru strigătul vrăbiei, care a aflat primire pe întreg teritoriul dacoromân; îl întâlnim și în literatură. Interjecțiunea e *cirip-cirip*. Ce privește originea cuvântului și derivatele lui, cf. c.) Nota introductivă. — O variantă de la a *ciripi* e a *ciricăi*: *Vrabia ciricăe* (H V 447). Vrăbiile *ciricăesc* (H V 417; XVIII 296). De tot rar se aude forma a *ciripă* (conj. I.), de la care derivă substantivul *ciripat*.

A *țârâi*: *Vrabia țărăe* (H VIII¹ 327; VIII² 55, 269), *țărăește* (H VI 215; VIII¹ 138), *țărăe* (H VI 30), *țărăește* (H X 208), *țărăe* (H VIII² 260), *țirăe* (H VIII¹ 7). Vrăbiile *țărăesc* (H X 538), *țirăesc* (H VIII¹ 150; VIII² 282). Termenul acesta îl aflăm în Moldova; îl întâlnim și în terminologia greerului (cf. § 53 și § 5 N. I.). Coloarea poetică a lui *ciripesc* s'a șters prin aplicarea lui și la alte pasări; din cauza aceasta cuvântul nou *țărăesc* pătrunde ușor în limbă. — Termeni mai puțin uzitați: *Vrabia țârțăe* (H VIII¹ 318; XIV 350), *piscue* (H XV 148), *piue* (H VII 505); prin aceștia se exprimă sunetul ascuțit și supărător al pasări; cf. § 32.

În sens figurat se aude, mai ales în limba artistică, „vrăbiile se *gâlcevesc*“ și „vrăbiile se *sfădesc*“, după zgomotul cel mare pe care-l fac ele, când sânt multe la un loc:

Vrăbiile se *gâlcevesc*:

Pentru meiul omenesc (Mar. Orn. I 413)

sau: Vrăbiile când se adună

Pe garduri și se *sfădesc* (Mar. Orn. I 411)

§ 35. *Rândunica*: ciripește, cântă, scârțăește.

Înlăuntrul (în cuibul rândunelei) se auză un *ciripit* ușurel, tainic... (N. N. Beld. Taina 35). *Rândunica ciripește* (H IV 251; VIII¹ 169; XI 401; XIII 151; XV 192); cf. § 3 N. I., — *cântă* (H VIII² 269; IX 406; XVII 232, 444); cf. § 2 N. I. — *scârțăește* (H XII 171).

§ 36. *Pițigoiiul*: ciripește, cântă. (Cf. §§ 2, 3 N. 1)

Pițigoiiul ciripește (H XII 326).

Pițigoiiul cântă (H IV 251). Se zice că pițigoiiul... începe a zbură împrejurul caselor, unde se află femeii lenișe și a cântă (Mar. Orn. II 149).

§ 37. *Stiglețul cântă* (H VIII¹ 76, 169; VIII² 269; XVI 226; XVIII 44) — *Bot-grosul ciripește* (H XII 326); cf. § 3 N. 1.

§ 38. *Scatiul cântă* (H VIII¹ 169). In rumeneala asfințitului, scatiul lui Mihăiță cântă (N. N. Beld. Taina 81); cf. § 2 N. 1.

§ 39. *Presura*: ciripește, țirăe. (Cf. § 3 N. 1.) *Presura ciripește* (H I 22; XII 326). Când imblă (presurile) cu neastâmpăr... zburând și țirăind (Mar. Orn. I 38); cf. § 5 N. 1.

§ 40. *Ciocârlia și ciocârlanul*: ciripesc, cântă, ciuruesc. (Cf. §§ 2, 3 N. 1. și 3 Introd.)

Ciocârlia ciripește (H I 22; VI 133; XIII 12). *Ciocârlia cântă* (H VIII¹ 76, 179). *Ciocârlia cântătoare*, Se tot urcă cătră soare (Alecs. Poezii).

Ciocârlanul cântă (H VIII² 269). *Ciocârlanul ciuruește* (H III 325).

§ 41. *Cristeiul (cristelul)*: pârăe, cârăe. *Cristeiul pârăe* (H XV 344)... la marginea poenii pornește cârăitul innăbușit al unui cristel. (Sad. Pov. 50. Cf. §§ 24 33.

§ 42. *Turturica*: turue, inturăe, curue, gurue.

Turturica turue (H XIII 67; XIV 209), *turuește* (H III 325; VIII¹ 120; XV 264), Cf. § 5 N. 1. și §§ 28, 29, *turăește* (H VIII¹ 169), *inturăe* (H XVI 383). Cf. § 29, *curue* (H XV 344), *gurue* (H XVIII 44). Cf. §§ 8, 13, 29.

De obicei înșă toate aceste pasări cântă și ciripesc; cf. §§ 2, 3 N. 1.

§ 43. *Privighitoarea, mierla, gangurul, sturzul*: cântă, șueră, flueră. Cf. §§ 2, 4 N. 1.

A cântă:

1. Pasăre privighitoare,

Ce cântă noaptea pe răcoare? (La Mar. Orn. I 252).

Privighitoarea cântă (H II 167; III 325; VI 215; VIII¹ 76, 98, 169; XIII 67; XVI 132, 226; XVIII 44).

2. *Cânt'o mierlă pe teleagă*

Și de mine se tot leagă (P. pop.)

Mierla *cântă* (H III 325; IV 251; VIII¹ 76, 169; VIII² 269; IX 406; X 368; XV 148; XVI 226; XVIII 44).

3. Gangurul *cântă* (H IV 251; VIII¹ 76).4. Sturzul *cântă* (H VIII¹ 169; XVIII 44).

A *șueră*:

1. Privighitoarea *șueră* (H III 325; XII 326; XVI 132 .

2. Când aud cucucul cântând

Și mierlița *șuerând* . . . (P. pop.)

Mierla *șueră* (H IV 85; VI 133, 215; VIII¹ 98, 275; VIII² 260; X 21, 68, 96, 119, 538; XII 326; XIII 12, 67, 390; XIV 209; XV 148, 264, 329, 336, 408; XVI 132, 329).

3. Gangurul *șueră* (H III 325; VI 30; VIII¹ 98; X 119).4. Sturzul *șueră* (H IV 85; VIII¹ 98; X 119, 368).

A *flueră*:

1). —

2. De afară din livada înflorită . . . venea, prin lumina strălucită un *fluerat* de mierlă (N. N. Beld. Taina, 24). Mierla *flueră* (H II 289; IX 406, 451; X 107; XVII 444).

3. Gangurul *flueră* (H X 107; XVIII 44).4. Sturzul *flueră* (H X 21, 68, 107; XVII 444).

În Bucovina întâlnim aceiași termeni și pentru strigatul graurului.

§ 44. *Cucul: cântă* (cf. § 2 N. 1.)

Cucul este pasărea cea mai legendară la Români: ea răscolește amintirile trecutului și este mângâierea Românilor în dureri și în nevoi. De aceea în toate doinele și cântecele populare *cântă cucul*:

Pe coarnele plugului sau: Cucule, vai, nu-mi *cântă*

Cântă puiul cucului Că mă doare inima

Cucul *cântă* (H I 22, 35; III 325; IV 251; V 447; VI 30; VIII¹ 76, 169; VIII² 269; IX 406; X 31, 45; XII 552; XIV 8; XVI 81, 132; XVII 444). Când voim să precizăm mai bine cântarea cucului, atunci întrebuițăm expresiile: „Cucul *cântă cu-cu*“ (H VI 172; XII 326; XIV 209; XV 264), „Cucul *zice cu-cu*“ (H III 87), „cucul *strigă cu-cu*“ (Marian, Orn. I 6-17). — De la interjecțiunea *cu-cu* s'a format și numele pasării, pe care l-am

moştenit din limba latină: cucu[lu]s. Ca românescul „cuc“, şi germanul *Kuckuck* e o onomatopee.

§ 45. *Buha (bufnița)*: cântă, strigă, bufăește, buhăe, buhue. Buha *cântă* (H IX 55; X 368; XI 268); cf. § 2 N. I.

Strigă buha în pădure

Că n'are unde se pune (Mar. Orn. I 212); cf. § 1 N. I.

Buha *bufăește* (H III 325, Moscu Covuruluiu; formațiune onomatopee supt influența cuvântului „bufniță“. (Cf. § 33: cioara ciorăește, § 28: curca curcăește, § 1 buhaiul buhăește).

Buha *buhaește* (H XVI 281) și *buhue* (H VII 389; XVII 232). Amândouă sânt onomatopee formate supt influența cuvântului „buhă“.

Cuvintele „buhă“ și „bufniță“ par să fie la origine onomatopee. Buha e cuvânt latin, căci îl aflăm în limbile române (vezi Pușcariu, Etym. Wörtb. I: lat. *bufo* > *buho* span., *bufo* port.); în limba turcească avem *buhâc*. Al doilea cuvânt „bufniță“ îl aflăm și în limba bulgară (*bufnitza*); cf. Hiecke, Die Neubldg. d. r. T. in Anuarul XII al lui Weigand.

§ 46. *Cucovica (cuco-deica, cucuvaia, prigoarea)*: cântă, se vaetă, țivlește.

Când *cântă* cucuvaia pe casă, se zice că se va imbolnăvi sau va muri cineva din neam („I. Cr.“ III 309).

Cucoveica *cântă* (H VIII¹ 98, 275; VIII² 60, 165, 213; IX 6, 55; XI 268). Cf. § 2 N. I.

Cucoveica *se vaetă* (H III 325). Prigoarea *se vaetă* (H IX 6). Strigătul cucoveicii se numește *vaetat* (H XII 194). Cf. § 3 în Introd.

Cucoveaua *țivlește* (H XVI 281).

Substantivul „cucoveică“ e la origine onomatopee; trupina lui se află și la alte popoare balcanice (Greci, Bulgari, Albanezi).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

§ 47. *Huhurezul (ciurezul, ciuhurezul)*: cântă, huhurează huhue.

Ciuhurezul *cântă* (H IX 6; Baja de aramă); cf. § 2 N. I.

Huhurezul *huhurează* (Mar. Orn. I 221).

Huhurezul *huhue* (H VIII² 165).

Ciurezul *ureză* (H XVIII 140).

Atât verbul „a huhură“ cât și substantivul „huhurez“ sânt derivate din interjecțiunea *hu-hu-hu*, deci sânt onomatopee. Hiecke în lucrarea sa din Anuarul XII al lui Weigand spune că forma „buhurez“ ar fi o contaminare din *buhă* + *ciuhurez* ca și *uligae* (*uliu* + *gae*). Este însă mai plauzibil că e o contaminare din *buhă* + *huhurez* sau o simplă analogie a cuvântului *huhurez* după *buhă*, ceea ce s'a putut întâmpla ușor, deoarece huhurezul și buha se numără la aceiași familie de pasări.

§ 48. *Pupăza*: cântă, pupăe, pupue, face (cântă) pu-pu-pu.

Pupăza cântă (H I 170); cf. § 2 N. I.

Pupăza pupăe (Mar. Orn. I 13).

Pupăza pupuește (H III 325, Moscu Covurluiu).

A *pupăi* și a *pupu* sânt onomatopee derivate din interjecțiunea *pu pu-pu* (*hup-hup-hup*): Vine adecă o pupăză și punându-se pe o rămurea de copaciu, ... începă a cântă în felul ei: *hup! hup! ... upupupu! hup!* (Mar. Orn. II 167). De aici vine apoi și expresia „pupăza cântă (face) pu-pu-pu... și cum îmi spuneau ei îngrijiți, numai ce și auzim (pupăza) cântând întâiu pu-pu-pu... (Cr. Op. compl. 47). *Pupăza cântă up-up* (H XIV 209). *Pupăza face pu-pu-pu* (H VII 29; XIV 416). Strigătul pupzei se deosebește de cel al cucului printr'aceea, că ea rostește de trei ori silaba, pe când cucul numai de două ori și cu mult mai trăgănat decât pupăza. — Cuvântul „pupăză“ pare să fie la origine o onomatopee.

§ 49. *Prepelița*: cântă, strigă, (face, cântă) pitpalac, pătpăduchește, zice „prind păduchi“.

Prepelița cântă (H I 170, Cotulung Brăila); cf. § 2 N. I. *Strigătul* înăbușit (al prepeliței): *pitpalac! pitpalac!* abea se auză (Sad. La noi în Viișoară 19). *Prepelița pătpăduchește* (H XV 344, Ibănești Tutova). A *pătpăduchi* e onomatopee. În Bucovina se spune că ea strigă «prind păduchi». Este cunoscut că prepelița are două strigăte; strigătul al doilea, care e ceva mai închis și mai încet decât cel dintâiu, îl aud Români ca „*mă lau, mă lau*“. Deci prepelița strigă mai întâi „*prind păduchi, prind păduchi*“, apoi «*mă lau, mă lau*». Acesta e un exemplu despre modul, cât de tare diferă uneori onomatopea de strigătul adevărat, produs de pasăre; dacă strigătul se apropie de un cuvânt existent în limbă atunci onomatopea ia forma cuvântului

respectiv. Prepeşiţa se mai numeşte după strigăful ei şi *pitpalac*. Hiecke în lucrarea sa din Anuarul XII al lui Weigand, pg. 133 crede că noi am primit acest cuvânt din limba bulgară sau din cea ungurească (*pitty-pallaty*). Îmi pare însă prea riscat a căuta originea unei astfel de onomatopei în limbi străine, ca şi când limba română nu şi-ar putea forma nici un cuvânt, nici chiar o onomatopee, fără ajutorul altei limbi.

§ 50. *Cocostârcul* se numeşte în Muntenia *barză*. La cocostârc nu avem propriu zis de a face cu un strigăt produs cu organele de respiraţie ci cu un sunet, pe care îl face cu elitrele clonţului. Acesta se aude ca un fel de *tocănit* sau *clămpănit*, de aceea se şi zice: *tocăneşte, toacă, clămpă(n)este, clepăeşte, păcăneşte*.

Cocostârcii infipţi într'un picior,

Dau gâtul peste aripi, *tocând* din ciocul lor. (Alecs. Pastele).

Cocostârcul *toacă* (H III 17; V 447; VI 30; VII 336, 389, 421; VIII¹ 21; VIII² 260; XIII 67; XIV 8, 105).

Cocostârcul *tocăne* (H V 417; VII 29; XVI 383), *tocăneşte* (H VI 177; VII 441).

Cocostârcul *tacăneşte* (H VII 389, 421; XIV 350).

Cocostârcul *clămpăeşte* (H I 22), *clămpăneşte* (H XIII 406), *clampaneşte* (H XIII 249).

Cocostârcul *clăpăneşte* (H I 120; XIII 12; XV 148, 353, 408).

Cocostârcul *clepăeşte* (H VIII¹ 21).

Cocostârcul *păcăneşte* (H VII 50; XII 171).

Toţi termenii sânt onomatopee formate din interjecţiunile corespunzătoare.

§ 51. *Cucorul (cucoara) curueşte* (H VII 29, Borăneşti Ialomiţa; cf. § 42).

Cucoarele *coraesc* (H XIII 67, Corodu Tecuci); cf. §§ 24, 33.

A *cloncăi* (cf. S. Nădejde I 29: cucoarele cu *cloncătul* lor jalnic); cf. §§ 24, 33.

Toţi termenii sânt onomatopee şi se pare că şi însuşi numele pasărei e tot onomatopee.

§ 52. *Liliacul ţipă* şi *scârţâe* (H VII 441, Reviga Ialomiţa).

Insectele.

§ 53. *Greerul (grierele)*: cântă, ţârâe, ţârâe. Cf. §§ 2, 5, N. I.

S'au shimbat în greeruş *cântând* şi până în ziua de azi pe la vatra focului, batjocurind şi acum copiii oamenilor cu *gri*,

gri, gri, gri... — (Mar. Ins. 529). Greerul *cântă* (H III 429; IV 251; XV 344; XVII 444). — Grierii *țârâe* monoton (Sad. Pov, 52). Undeva prin întuneric prinde a *țârâi* un greer (N. N. Beld. Taina 172). Greerul *țârâe* (H XIII 12; XV 148, 408). — Greerul *târâe* (H XV 116, 344); *târae* (H XIV 209). — A *cântă* este luat din sfera de acțiuni a omului (cf. § 2 N. I.); a *țârâi* și a *târâi* sânt onomatopee (cf. § 5 N. I.) din interecțiunile *țârrr* și *târrr*. Sânt sunete vibratoare cunoscute foarte bine în literatura mai nouă. Sfera lor de întrebuintare e cu mult mai mare (cf. § 5 N. I. și § 34: vrabia țârâe. Amândouă cuvintele sânt de natură cu totul nouă și nu stau în legătură cu omonimele a *țârâi* (țârâesc făină, pulbere, etc.) și a *târâi* (târâesc ceva după mine), a căror tulpină se află și în limbile slave (cf. Cihac, D. d.-rom.). Înrudirea poate să constea numai într'atâta, că onomatopeele să se fi format supt influența acestor din urmă.

§ 54. *Albina, musca, bondarul, țânțarul, cosașul*: bâzâe, zbârâe, bânâe, bornâe, ninie, sfârâe, etc.

A *bâzâi* (*bânzâi*) se zice mai ales despre albină și muscă (gâză), apoi despre bondar și în general despre orice insectă, care produce un sunet cu aripele. Ex.: Albina făcû așa... și se ridică *bâzâind* de unde s'a fost pus (Mar. Ins. 142). Albina *bâzâe* (H VI 44; VII 421; IX 401; XIII 12, 67; XIV 209; XV 425). Albinele *bâzâe* (H I 61). Albina *bâzie* (H VI 133; XII 552; XV 116). — Gâzele... o *bâzâit* (Mar. Desc. pop. rom. 196). Musca *bâzâe* (H I 137; IV 144; VI 44; XII 301, 309; XIII 67; XV 248), *bâzâe* (H III 227) *bâzie* (H X 4; XII 552; XV 425). Acest termen e o onomatopee și s'a format din interjecțiunea *bzz* (*bz, bâz, bâzzz*), care deasemenea e uzitată în limbă: *Bâz* în sus, *bâz* în jos (Pamf. Joc. de c. II 15). Țânțariul: *bâzzz! bâzzz!* pe lângă Sf. Petru (Mar. Ins. 316); cf. Dicț. Acad. Interjecțiunea se întrebuintează ca și verbul despre sunetul muștelor și se găsește mai ales în graiul copiilor. De la acest prototip (de la interjecțiune) s'au format apoi prin verb substantivele și adjectivele corespunzătoare: *bâzâit* (*bâziit*), *bâzâială*, *bâzâitură*, *bâzâitor bâzâitoare*, etc. Ex.: Auzind unul dintre farisei *bâzâitul* albinei... (Mar. Ins. 143). *Bâziit* ca de albine (Emin. P. 195). Numai iată că aude o *bâzâitură* înădușită... Un roi de albine se învârteau în zbor pe deasupra capului său. (Cr. Pov. 238). Cf. și Mar-

Ins. 370. Tot din interjecţiune s'a format şi numele insectei, *bâză* sau *biză*, cum se numeşte ea în Moldova şi în Banat; tot aşă forma *bânzar* (=bondar), care e derivată din *bânzâi* cu sufixul *-ar*. Cf. Dicţ. Acad. În sens figurat se întrebuinţează toate aceste cuvinte despre oameni şi despre obiecte: Duminecile *bâzâiam* la strană (Cr. Op. compl. 9). Interesantă pentru trecerea de sens e următoarea propoziţie: Şi *bâzâitul* goarnei mi se părea glasul unui bondar (N. N. Beld, Taina 96). Un sunet înăbuşit şi tremurător se numeşte aşadară *bâzâit*. Mai bine scoate la iveală sunetul înăbuşit nazală *n*, de aceea avem şi dublete cu *n*: *bânzâi* şi *zbârâi* pe lângă *bâzâi* şi *zbârâi*. — Aceiaşi tulpină onomatopoeică aflăm şi în alte limbi romanice şi slave. (Cf. Dicţ. Acad. şi Cihac, Dicţ. d.-rom.). A *zbârâi* (*zbârâi*) aparţine iarăşi albinei şi tuturor insectelor zburătoare (v. H XVII 140, 394: *zbârnae*). A *zbârâi* se zice însă şi despre sunetul pe care îl produc pasările cu aripele. Ex.: Albina i-a zburat de pe cap şi a început a *zbârâi* încolo şi încoace prin casă. (Mar. Ins. 142). Zburând acuma albina ca să ducă D-lui răspunsul acesta şi prinzând a *zbârâi*, stăpânul nopţii cunoscă că ea şeză pe capul lui... (Mar. Ins. 131).

Par'că gârâesc găştele

Şi *zbârâesc* muştele (Pann, Pov. verb.)

Albina *zbârâe* (H XIV 59). Bondarul *zbârâe* (H I 137). Musca *zbârâe* (H VII 421; XI 504; XV 425). Muştele *zbârâe* (H I 61). Muştele *zbârâesc* (H IV 276). Musca *zbârâe* (H VII 389). — Interjecţiunea corespunzătoare de la a *zbârâi* e *zbrn* (*zbâr*) şi de la a *zbârâi* e *zbr* (*zbâr*): Albina cum auzi ceea ce spuse el nevestei sale, *zbrnn* de unde eră ascunsă, şi zboară ţintă la D-zeu... (Mar. Ins. 125). *Zbâr*, se făcū o albină după ce ajunse acolo, *zbâr!* în sus, *zbâr!* în jos. (Isp. Leg. rom.) Albina cum auzi aceasta, făcū odată *zbr* şi zbură cătră D-zeu... (Mar. Ins. 126). — Interjecţiunea se întrebuinţează adese în locul verbului spre a arăta iuteala cu care a zburat insecta (pasărea), în istorisire de multe ori spre a redă o acţiune mai vie. Ex.: Pupăza *zbr* pe o dugheană, şi după ce se mai odihneşte puţin... (Cr. Op. compl. 46. Derivate de la această interjecţiune (sau de la verb) avem substantivele: *zbârâit*, *zbârâială*, *zbârâitură*, *zbârâitoare*, etc.: Din când în când se desluşeă şi un glas de bărbat, ce părea ca un *zbârâit* de bondar într'un zumzet de

albine (Sandu-Ald. A. mari 138). . . ci să poate face și morișcă sau *zbârnăitoare* din ei . . . (Mar. Ins. 23). Atât interjecțiunea cât și toate derivatele se întrebuițează apoi despre orice sunet tremurător și închis, bună-oară sunetul pe care îl produce o piatră sau o săgeată aruncată: *Zbârnăe* săgeată'n vânt (N. Alecs. Alt. măn. Putna). Automobilul zbură *zbârnâind* pe dinaintea lui (Sandu-Ald. Ape mari, 166). — A *zbârnâi* și a *zbârâi* sânt formațiuni onomatopice românești.

Pe lângă aceste două numiri generale ale sunetelor insectelor întâlnim mai rar și altele; căci fiecare om își formează cuvântul, după cum percepe sunetul cu urechea proprie. Cele mai uzitate dintre acestea, care se întrebuițează pentru sunetul mai multor insecte, sânt: a *bîmăi*, a *bârnăi*, a *bonzăi*, a *bornăi*, a *zâzâi* și a *zuzăi* cu toate derivatele lor, ca *bândit*, *bârnăit*, *bonzăit*, *bornăit*, *bonzar*, *zumzet*, *zuzăit*, etc.: . . . mornăește tare, adevă *bânăe*, produce un fel de sunet *bânnn!* (Mar. Ins. 313). Insectele *bonzăesc* (H X 368). Românii . . . când aud pe timpul adunării fânului *bânăind* mornițele . . . (Mar. Ins. 318). . . zboară o țobacă pe deasupra capului său și zărindu-l prinde a *bânăi* și a i se pune pe nas (Mar. Ins. 322). *Bonzarii* . . . când zboară, *bonzăesc*, adevă produc un sunet răsunător, care se aude ca *bânzz* sau *bonzz*. (Mar. Ins. 351). Musca *bornăe* (H XVII 232, 444). Insectele *zâzăesc* (H XVI 391). Albina *zuzae* (H XVII 444). Pe când hangul moale al cobzei străbatea ca un *zumzet* somnoros de albină (N. N. Beld. Taina 31). Cf. și Dicț. Acad. Mulți însă din acești termeni nu sânt sinonimi cu a *bâzâi* și a *zbârnâi*, ci exprimă felurite nuanțări ale sunetelor; așa bună-oară a *bornăi* se zice despre o insectă care produce un sunet cu mult mai puternic și mai înnăbușit decât *bâzâitul*. (cf. și Mar. Ins. 367).

Sânt apoi mulți termeni, care aparțin numai unor insecte. Așa de ex. a *ninii* se zice numai despre țânțar: Țânțarul *ninie* (H IV 144); țânțarul *niniește* (H I 137). Cuvântul e format din interjecțiunea *ni-ni* caracteristică sonului țânțarului, sau *zi-zi*, cum o aflăm la Marian, Ins. 314 (Țânțarii nu umblă decât numai noaptea, când nu-i vede soarele, cântând și acuma pe deasupra fântânelor: *zi, zi, zi*). Termenul a *ninii* e cu totul nou și puțin întrebuițat. De altfel se zice „țânțarul *bâzâe*“ (H VI 44). — Despre coșași se zice că *sfârâesc*: Coșașii *sfârâiau* uscat în

verdeață (Sad. Pov. 88); sau și despre insectele cele de tot mici: Musculițele ce *sfârâiau* ca o apă în fierbere (Sandu-Ald. A. mari, 158). — Despre bondar se zice că *bombăne*, *bombăe*, *bumbune* (vezi Mar. Ins 367); tot așa despre albină mai ales în Ardeal și Banat: Albina *bombănește* (H XVII 232, Orlatu lângă Sibiiu; tot acolo: *bombăește*). Albina *bombonează* (H XVII 413, în jurul Devei, Făgăraș). Cf. Dicț. Acad. — Ce privește deosebirea cea mare în terminologia sunetelor produse de insecte este de remarcat, că la insecte nu avem a face cu o voce sau cu un strigăt produs cu aparatul de respirație, ci cu sunetul aripelor, când se află în vibrație. Sunetul acesta este mai greu de prins cu urechea decât strigătul puternic și clar al celorlalte animale; unuia i se prezintă același sunet într'un fel, altuia în alt fel. De aceea și onomatopeele acestea diferă nu numai în diferite regiuni, ci și la diferiți indivizi. Ele se vor stabili numai prin uz. Interesant e că toți termenii care exprimă sunetele insectelor sânt onomatopee și formațiuni nouă, proprii ale limbii române.

Lista comunelor în Chestionarul lui Hasdeu

Vol. I. Argeș

2. Curtea-de-Argeș — 3-4. Grăblești — 5-11. Slobozia.

Botoșani

13-14. Brăteni — 15-30. Brihuești — 31-40. Călinești — 41-49. Cocorăni — 50-81. Cristești — 82-89. Poiana-lungă — 90-93. Fântânelele — 94-113. Rânghilești.

Brăila

115-124. Cazasu — 125-164. Ceacâru — 165-184. Cotu-lung — 185-198. Filipești — 199-230. Lacul-Rezi — 231-250. Latinu, plasa Vădeni — 251-257. Naziru, plasa Vădeni — 258-265. Rușețu, plasa Balta — 266-281. Slujitorii-Albotești, plasa Balta — 282-292. Slugitorii-Albotești, plasa Balta — 292-311. Stăncuța-Stanca, plasa Balta — 312-321. Surdila-Greci — 322-337. Suțești, plasa Vădeni — 338-357. Tătaru, plasa Balta — 358-377. Tichilești, plasa Vădeni — 378-399. Viziru, plasa Balta — 400-409. Învățătorul N. Călinescu — 410-445. (Din spre baltă).

Vol II. Buzău.

2-7. Beceni — 8-19. Blăjani, plaiul Slănic — 20-23. Boldești — 24-47. Chiojdu-Bâasca, plaiul Buzău — 48-53. Cilibia, plasa Câmpul — 54-75. Fundeni, plaiul Slănic — 76-85. Găvănești, plasa Câmpul — 86-95. Găvănești, plasa Câmpul — 96-113. Gherăseni, plasa Câmpul — 114-123. Glodeanu-Siliștea, plasa Tohani — 124-129. Lipia — 130-137. Macsenu, plasa Câmpul — 138-163. Mărăcineni — 164-173. Pietroasa, plasa Tohani — 174-183. Pagoane — 184-187. Săgeata — 188-201. Sărulești — 202-205. — Scurtești — 206-211. Stâlpul, plasa Sărata — 212-215. Tăbărăști — 216-237. Zărnești-Călnău, plaiul Slănic.

Constanța.

238-240. Aliman, plasa Silistra-nouă — 241-248. Beilicu, plasa Silistra-nouă — 249-260. Ciobanul, plasa Hârșova — 261-268. Dăeni, plasa Hârșova — 269-278. Gârliciu, plasa Hârșova — 279-284. Mârleanu, plasa Silistra-nouă — 285-286. Oltina — 287-294. Parachioi, plasa Silistra-nouă — 295-306. Rasova, plasa Megidia — 307-318. Satu-nou, plasa Silistra-nouă — 319-320. Topal, plasa Hârșova — 321-326. Urum-bei, plasa Hârșova.

Vol. III. Covurluiu.

2-7. Băleni, plasa Siret — 8-27. Bălințești — 28-35. Băneasa — 36-41. Băneasa, plasa Horincea — 42-60. Berești, plasa Horincea — 61-82. Branîștea — 83-92. Cuca, plasa Siret — 93-99. Cuca (Oasele), plasa Siret — 100-105. Cudalbi, plasa Siret — 106-113. Cavadinești, plasa Horincea — 114-125. Rogojeni (Chirilești), plasa Horincea — 126-137. Rogojeni (Chirilești), plasa Horincea — 138-141. Deocheți-Drăgușeni, plasa Horincea — 142-147. Fârțanești, plasa Prut — 148-161. Foltești, plasa Prut — 162-189. Foltești plasa Prut — 190-203. Frumușița, plasa Prut — 204-223. Galați — 224-237. Gănești — 238-253. Jorăști, plasa Horincea — 254-277. Lupești, plasa Horincea — 278-283. Măcișeni, plasa Siret — 284-297. Mălușteni — 298-301. Mânjina — 302-321. Mastacani, plasa Prut — 322-339. Moscu, plasa Prut — 340-355. Oancea, plasa Prut — 356-375. Piscu, plasa Siret — 376-381. Prodănești — 382-395. Șivița, plasa Prut — 396-405. Slobozia-Conache — 406-435. Smuți, plasa

Siret — 436-445. Târgul-Berești — 446-459. Târgul-Bujor — 460-467. Tulucești (Odaia) — 468-483. Țuțcani, plasa Horincea — 484-493. Vârlezi — 494-509. Vlădești, plasa Prut.

Vol. IV. Dâmbovița.

2-19. Bălenii-sârbi, plasa Ialomița — 20-41. Bălenii-români, plasa Ialomița — 42-49. Bela, plaiul Ialomița — 50-71. Bilciurești, plasa Ialomița — 72-79. Bogați, plasa Dâmbovița — 80-95. Cobia, plasa Cobia — 96-101. Corbișori, plaiurile unite Nucșoara-Dâmbovița — 102-111. Cucuteni, plaiul Dâmbovița — 112-129. Finta, plasa Ialomița — 130-137. Izvoarele, plaiul Dâmbovița-Ialomița — 138-141. Mănești, plasa Dâmbovița — 142-147. Petroaia, plasa Cobia — 148-171. Pietroșița, plaiul Ialomița — 172-187. Poiana-de-sus, (dă vorbirea din Banat-Comloș) — 188-215. Raci, plasa Dealul — 216-237. Runcul, plaiul Ialomița 238-261. Săcuieni plasa Dealul — 262-309. Sărdanu, plasa Bolintin — 310-315. Slobozia-Moara — 316-331. Titu, plasa Bolintin.

Vol. V. Dolj.

2-7. Adunații-de-Geormane, plasa Jiul-de-jos (și Leul, jud. Romanați) — 8-13. Argetoaia, plasa Jiul-de-sus — 14-26. Băilești, plasa Balta — 27-30. Bârca, plasa Balta — 31-44. Bodăești, plasa Amaradia — 45-68. Boteni, plasa Râuri-Argeșelu, (din jud. Muscel) — 69-78. Breasta, plasa Ocolu — 79-86. Bucovăț — 87-96. Bulzești, plasa Amaradia — 97-98. Calopăru — 99-110. Căpreni, plasa Amaradia — 111-114. Catanele, plasa Balta — 115-118. Cetatea, plasa Câmpul — 119-128. Cioroiașu, plasa Balta — 129-130. Ciuperceni, plasa Câmpul — 131-132. Ciutura — 133-136. Comoșteni, plasa Jiul-de-jos — 137-138. Coțofenii-din-dos, plasa Jiul-de-sus — 139-140. Coțofenii-din-față, plasa Jiul-de-sus — 141-142. Craiova — 143-156. Secuiul, plasa Ocolul-Amaradia — 157-162. Dobridor, plasa Câmpul — 163-168. Drănicu, plasa Jiul-de-jos — 169-172. Fântâna-Banului și cătunul Moreni, plasa Câmpul — 173-178. Filiași, plasa Jiul-de-sus — 179-204. Florești, plasa Jiul-de-jos — 205-218. Galiciuca, plasa Câmpul — 219-232. Gânglova, plasa Jiul-de-jos — 233-244. Ghercești, plasa Ocolul — 245-254. Goești, plasa Amaradia — 255-264. Gogoșul, plasa Dumbrava — 265-266. Goicea-mare, plasa Balta — 267-270. Goicea-mică, plasa Balta

— 271-276. Grindeni — 277-283. Gubancea, plasa Jiul-de-sus — 285-292. Ișalnița, plasa Ocolul — 293-294. Locușteni, plasa Jiul-de-jos — 295-300. Măceșul-de-jos, plasa Balta — 301-310. Maglavit — 311-316. Mălăești, plasa Amaradia — 317-322. Melinești — 323-328. Murgașu, plasa Amaradia — 329-348. Negoești, plasa Amaradia — 349-364. Pelești, plasa Ocolul — 365-372. Piscu, plasa Câmpul — 373-378. Plenița, plasa Câmpul — 379-384. Plosca, plasa Balta — 385-388. Poiana-de-sus — 389-390. Poiana, plasa Câmpul — 391-400. Risipiți, plasa Câmpul — 401-402. Salcia, plasa Jiul-de-sus — 403-405, Sălcuța — 406-411. Scăești, plasa Jiul-de-sus — 412-426. Seaca-de-câmp, plasa Balta — 427-432. Seaca-de-pădure, plasa Dumbrava — 433-440. Secuiul — 441-444. Seliște-Crucii, plasa Balta — 445-452. Simnicu, plasa Ocolul — 453-470. Tâlpășul, Mierea, Amărăști și Zăicoiu, plasa Amaradia — 471-476. Tencăneu, plasa Dumbrava — 477-480. Țânțăreni, plasa Jiul-de-sus — 481-486. Vela, plasa Dumbrava.

Vol. VI. Dorohoiu.

2-5. Sârbi, plasa Bașeu — 6-13. Târnauca, parohia Proboțești.

Fă'ciiu.

15-18. Albești — 19-42. Băsești, plasa Mijlocul-Prutul — 43-46. Bohotin, plasa Podoleni — 47-54. Boțești, plasa Crasna — 55-58. Bunești, plasa Crasna — 59-72. Covasna — 73-76. Cosmești, plasa Podoleni — 77-88. Deleni, plasa Mijlocul — 89-108. Dodești, plasa Mijlocul-Prutul — 109-110. Dolhești — 111-122. Iepureni, plasa Prutul-Mijlocul — 123-127. Găgești, plasa Prutul-Mijlocul — 128-139. Grumezoaia, plasa Prutul-Mijlocul — 140-147. Hurduci, plasa Mijlocul — 148-169. Ivănești — 170-175. Mălăești, plasa Mijlocul-Prutul — 176-179. Moșna, plasa Podoleni — 180-185. Oltenești, plasa Crasna — 186-195. Păhuești, plasa Podoleni — 196-203, Roșiești, plasa Crasna — 204-213. Șiscani, plasa Mijlocul — 214-218. Stălinești, plasa Prutul — 218-225. Stoeșești, plasa Mijlocul-Prutul — 226-229. Zberoaia, plasa Podoleni.

Gorj.

231-232. Bălta, plaiul Vulcan — 233-234. Părâu, plaiul Vulcan — 235-238. Mănăstirea Polovragi.

Vol. VII. Ialomița.

2-21. Alexeni, plasa Câmpul — 22-45. Borânești, plasa Câmpul — 46-65. Brăštenii-noi, plasa Câmpul — 66-73. Căcoameanca (Mănucu), plasa Borcea — 74-79. Ceacu, plasa Borcea — 80-93. Cegani, plasa Balta — 94-101. Chioara, plasa Balta — 102-109. Ciochina, plasa Ialomița — 110-117. Cocargea, plasa Borcea — 118-125. Copuzu, plasa Ialomița — 126-141. Cosâmbești, plasa Ialomița — 142-167. Coșereni, plasa Câmpul — 168-179. Dudești, plasa Balta — 180-201. Gârbovi — 202-217. Grindu, plasa Câmpul — 218-241. Iazu — 242-249. Larga, plasa Ialomița — 250-301. Lupșanu, plasa Borcea — 302-309. Malu — 310-323. Mărculești, plasa Balta — 324-331. Ograda, plasa Balta — 332-351. Perieți, plasa Ialomița — 352-366. Petroiu, plasa Borcea — 367-378. Piua-Petreei, plasa Balta — 379-402. Poiana, plasa Ialomița — 403-410. Poiana, plasa Ialomița — 411-432. Pribegi, plasa Ialomița — 433-474. Răviga, plasa Ialomița — 475-478. Slobozia, plasa Ialomița — 479-500. Șocariciu, plasa Borcea — 501-517. Țândărei, plasa Balta.

Vol. VIII (1). Iași.

2-3. Andrieșeni-Iepureni, com. Iepureni, plasa Turia — 4-13. Aroneanu, com. Copou — 14-31. Aroneanu, com. Copou — 32-65. Bădeni, plasa Bahluiu — 66-93. Bădeni — 94-105. Băiceni, plasa Bahluiu — 106-115. Belcești, plasa Bahluiu — 116-123. Bivolari, plasa Turia — 124-131. Bivolari, plasa Turia — 132-135. Cătunele Blândeștii-Raiu, Căminărești și Târgu-Țigănești, com. Cărniceeni, plasa Turia — 136-139. Bosia, plasa Braniște — 140-147. Buciumi, plasa Codru — 148-149. Cătunele Bârlești, Ierbiceni, Spinoasa, com. Bârlești, plasa Bahluiu — 150-153. Bulbucani, com. Gropnița — 154-161. Biserica Bărnova, com. Buciumi, plasa Codru — 162-179. Cârjoaia, plasa Bahluiu — 180-198. Chișcăreni, com. Șipotetele, plasa Bahluiu — 199-202. Ciurea, plasa Codru — 203-210. Comarna-de-sus și -de-jos, com. Poieni, plasa Codru — 211-222. Copou, plasa Copou-Turia — 223-230. Cornești, com. Miroslava — 231-234. Costuleni, plasa Braniște — 235-240. Crucea, com. Sirca, plasa Cărligătura — 241-248. Cucuteni, plasa Stavnicu — 249-250. Cucuteni, com. Băiceni, plasa Bahluiu — 251-270. Cucuteni, plasa Stavnicu — 271-280. Cucuteni, com. Băiceni, plasa Bahluiu

— 281-285. Dădești, com. Băiceni, plasa Bahluiu — 286-292. Galata, plasa Codru — 293-304. Găureni, com. Miroslava, plasa Stavnicu — 305-308. Golăești, plasa Braniște — 309-312. Golăești, plasa Braniște — 313-316. Goroni, com. Tomești — 317-324. Gropnița, plasa Copou — 325-336. Gropnița, plasa Copou — 337-346. Gropnița, plasa Copou — 347-352. Hodora, com. Cotnari, plasa Bahluiu — 353-362. Horlești, com. Cucuteni, plasa Stavnicu.

Vol. VIII (2). Iași

2-5. Icușeni, com. Stânca, plasa Braniște — 6-9. Lungani, com. Sârca, plasa Cârligătura — 10-13. Măcărești, com. Costuleni, plasa Braniște — 14-19. Macărești, com. Costuleni, plasa Braniște — 20-23. Mânjești, com. Mogoșești, plasa Stavnicu. — 24-49. Miroslava, plasa Stavnicu — 50-53. Mogoșești, plasa Stavnicu — 54-57. Moreni, com. Prisacani, plasa Braniște — 58-63. Movileni, plasa Copou-Turia — 64-71. Cătuna Osoiu, com. Tomești, plasa Codru — 72-77. Perieni, com. Cărnicieni, plasa Turia — 78-88. Podul-Iloaei — 89-94. Poieni, plasa Codru, 95-106. Popești, plasa Cârligătura — 107-112. Popești, plasa Cârligătura — 113-116. Podul-Iloaei — 117-118. Prisacani, plasa Braniște — 119-120. Prisacani, plasa Braniște — 121-136. Rediului-Tatar, com. Tăutești — 137-138. Rediului-Tatar, plasa Copou — 139-148. Românești, com. Movileni, plasa Copou — 149-158. Rădeni, com. Roșcani, plasa Turia-Copou — 159-162. Roșcani, plasa Turia — 163-170. Sculeni — 171-174. Sinești, plasa Cârligătura — 175-176. Sinești, plasa Cârligătura — 177-198. Șipote, plasa Bahluiu — 199-202. Sârca, plasa Cârligătura — 203-210. Stânca, plasa Braniște — 212-216. Stornești, com. Sinești, plasa Cârligătura — 217-232. Târgul-Frumos — 233-242. Tomești, plasa Codru — 243-246. Țuțora — 247-248. Valea-adâncă, com. Galata, plasa Codru — 249-262. Voinești plasa Stavnicu — 263-272. Vorovești, com. Miroslava, plasa Stavnicu — 273-294. Zaboloteni, comuna Hermezeu, plasa Turia — 295-299. Zahorna și Horlești, com. Tăutești — 299-304. Zahorna, com. Tăutești, plasa Copou.

Vol. IX. Mehedinți

2-15. Baia-de-aramă, Tismana — 16-21. Bistrița, plasa Ocolul — 22-33. Braniște, plasa Câmpul — 34-37. Cătunele,

plasa Motru-de-sus — 38-47. Cleșnești, com. Glogova, plasa Motru-de-sus — 48-53. Comănești, plaiul Cloșani — 54-57. Cosovețu, plasa Dumbrava — 58-65. Isverna, plaiul Cloșani — 66-79. Prunișor, plasa Ocolul — 80-111. Rudina, plaiul Cloșani — 112-119. Șișeștii-de-jos, plasa Ocolul — 120-134. Vânjul-mare, plasa Blahnița — 135-136. Plasa Dumbrava.

Mușcel

138-149. Albești — 150-161. Băiești, plasa Râuri-Argeșel. 164-185. Bălilești, plasa Râurile — 186-191. Bălilești, plasa Râurile — 192-197. Cetățenii-din-deal, plaiul Dâmbovița — 198-209. Ciumești, plasa Râuri-Argeșel — 210-217. Cotești, plaiul Nucșoara — 218-227. Davidești, plasa Râuri-Argeșel — 228-239. Glâmbocel, plasa Podgoria — 240-261. Godeni, plaiul Nucșoara — 262-275. Hârtiești, plasa Râuri-Argeșel — 276-300. Mățau, plasa Dâmbovița-Nucșoara — 301-358. Micloșani, plaiul Dâmbovița — 359-370. Mihăești, plasa Râuri-Argeșel — 371-380. Schitul-Golești, plaiul Nucșoara — 381-392. Poienari, plasa Râuri-Argeșel — 393-402. Rădești, plasa Râuri-Argeșel — 403-412. Slănic, plaiul Nucșoara-Dâmbovița — 413-426. Stâlpeni, plaiul Râuri — 427-432. Țițești, plasa Râuri — 433-444. Valea-mare, plaiul Dâmbovița — 445-463. Valea-mare, plasa Podgoria — 464-469. Văleni, plaiul Dâmbovița — 470-479. Văleni, plasa Podgoria — 480-489. Vlădești, plasa Râuri-Argeșel — 490-505. Voinești, plaiul Dâmbovița — 506-507. Vulturești, plasa Argeșel-Râurile.

Vol. X. Neamțu

2-13. Bălțatești, plasa De-sus-Mijlocul, — 14-17. Bărgăoani, plasa Mijlocul, — 18-27. Bistricioara-Grințieș, plasa Piatra-Muntele, — 28-41. Bistricioara, plasa Piatra-Muntele, — 42-63. Gura-Bistricioarei, plasa Piatra-Muntele, — 64-75. Bistricioara-Grințieș, plasa Piatra-Muntele, — 76-79. Bodeștii-Precistei, — 80-83. Petricani-Boiștea, — 84-89. Bozieni, plasa De-sus-Mijlocul — 90-93. Budești-Ghicăi, plasa Mijlocul, — 94-101. Buhalnița, — 102-127. Buhuș, — 128-139. Cârligi, plasa Piatra-Muntele — 140-145. Costișa, plasa Bistrița — 146-196. Cracaoani, plasa Piatra-Muntele — 197-200. Davidești, com. Păstrăveni — 201-242. Doamna-Mănăstirea Bisrița, plasa Piatra-Muntele — 243-250.

Dragomirești — 251-256. Filioara — 257-272. Frumoasa și Bălcani, comuna Tazlău, plasa Bistrița, 273-286. Galu, plasa Piatra-Muntele — 287-302. Gărcina, plasa Piatra-Muntele — 303-312. Grumăzești, plasa De-sus-Mijlocul — 313-322. Hangu — 323-328. Humulești — 329-330. Lunca, com. Vânătorii-Neamțului — 331-344. Margine — 345-348. Târgul-Neamțu — 349-364. Negrești, com. Dobreni — 365-370. Pângărați, plasa Piatra-Muntele — 371-381. Petricani, plasa De-sus-Mijlocul — 382-385. Grași, comuna Petricani — 386-393. Târpești, comuna Petricani — 394-397. Boiște, comuna Petricani — 398-408. Petricani — 409-414. Preutești, com. Timișești — 415-434. Schitul Râpciune, com. Hangu, plasa Piatra-Muntele — 435-438. Roznov — 339-462. Ghigoești, com. Șerbești, plasa Piatra — 463-488. Siliște, plasa Bistrița — 489-492. Talpa, plasa De-sus-Mijlocul — 493-504. Tazlău, plasa Bistrița — 505-508. Timișești, plasa De-sus-Mijlocul — 509-510. Topolița, com. Humulești — 511-514. Urecheni, plasa De-sus — 515-530. Uscați, plasa Mijlocul — 531-552. Uscați, plasa Mijlocul — 553-564. Valea-albă, comuna Uscați, plasa De-sus-Mijlocul — 565-575. Vânători-Dumbrava-roșie, plasa Piatra — 576-577. Vânătorii-Neamțului — 578-593. Zenești, plasa Bistrița.

Vol. XI. Olt

2-13. Alimănești-Isvoarele — 14-23. Bălănești — 24-35. Chilia, plasa Oltul — 36-43. Constantinești — 44-49. Crăciuneii-de-sus, plasa Șerbănești — 50-53. Cucuieți, plasa Vedea — 54-69. Gura-Boului, plasa Oltul — 70-83. Ibănești, plasa Vedea 84-85. Mereni, plasa Vedea — 86-91. Mogoșești, plasa Vedea 92-105. Negrești, plasa Vedea — 106-111. Oțeștii-de-sus, plasa Oltul — 112-123. Potcova — 124-127. Rădești, plasa Vedea — 128-141. Râjlețul-Govora, plasa Oltul — 142-162. Râjlețul-Vieroșu, plasa Vedea — 163-173. Scornicești, plasa Vedea — 174-185. Segarcea-din-vale — 186-209. Spineni, plasa Vedea — 210-213. Tempeni, plasa Mijlocul — 214-217. Urluiasca, plasa Oltul 218-225. Valea-Merilor, plasa Mijlocul — 226-243. Vața, plasa Oltul — 244-257. Viișoara-Mărunței, plasa Șerbănești — 258-263. Vlaicu, plasa Vedea.

Prahova

265-270. Băicoiu, plasa Filipești — 271-309. Brebu, plaiul Prahova — 310-315. Călinești, plasa Filipești — 316-331. Drajna-

de-sus, plasa Teleajen — 332-348. Măgureni, plasa Filipești — 349-354. Mălăești, plasa Podgoria-Cricov — 355-358. Mănești, plasa Filipești — 359-370. Mărginenii-de-sus, plasa Filipești — 371-376. Nedelea, plasa Filipești — 377-386. Ploeștiori, plasa Târgșor — 387-392. Provița de jos — 393-398. Râncezi, plasa Teleajen — 399-406. Scăeni, Plasa Podgoria — 407-414. Sinaia, plaiul Prahova — 415-224. Stari-Chiojd, plaiul Teleajen

Putna

426-431. Făurei, plasa Gârlele-Biliești — 432-465. Găuri, plasa Vrancea — 466-481. Irești, plasa Gârlele — 482-497. Năruja, plasa Vrancea — 498-514. Palten, plasa Vrancea — 515-520. Răcoasa, plasa Zăbrăuți.

Vol. XII. Râmnicul-Sărat.

2-11. Bălăceanu, plasa Râmnicul-de-sus — 12-89. Bogza, plasa Marginea de-sus — 90-103. Buda, plaiul Râmnicul — 104-107. Budești — 108-131. Corbu, plasa Marginea-de-jos — 132-146. Dediulești, plasa Râmnicul-de-sus — 147-152. Domnița, plasa Grădiștea — 153-164. Jirău, plasa Grădiștea — 165-190. Obilești, plasa Marginea-de-jos — 191-199. Răcoasa și Pădureni, plasa Răcăciuni (jud. Putna) — 200-211. Sgârciți, plasa Râmnicul-de-sus — 212-222. Slobozia, cătunul Coroteni — 223-232. Tâmboești, plasa Marginea-de-sus — 233-252. Vișani, plasa Grădiștea.

Romanați

254-256. Cilieni — 257-267. Rusăneștii-de-jos — 268-269. Gostavățul, plasa Ocolul — 270-271. Leu, plasa Ocolul.

Suceava

273-280. Baia, plasa Moldova — 281-283. Bogdănești — 284-297. Borca — 298-314. Broșteni, plasa Muntele — 315-318. Brusturi, com. Drăgănești — 319-338. Dolhasca, plasa Siret — 339-348. Dolhești — 349-352. Dorna-Gura-Negrii, plasa Muntele — 353-360. Farcașa, plasa Muntele — 361-362. Forăști, plasa Moldova-Șomuz — 363-369. Găinești, com. Mălini — 370-383. Giurgești — 384-389. Horodniceni și Rotopănești, plasa Șomuz-Moldova — 390-397. Lămășeni, plasa Șomuz — 398-399

Lămășeni — 400-407. Lespezi — 408-425. Liteni — 426-449. Mălini, plasa Muntele — 450-460. Miroslăvești, plasa Siret — 461-470. Pașcani-Stolniceni — 471-494. Preuteștii-uniți, plasa Șomuzul — 495-502. Mănăstirea Probota, com. Dolhasca — 503-544. Rădășeni — 545-566. Ruginoasa și Vascani — 567-575. Ruginoasa, plasa Siret — 576-581. Șaru-Dornei, plasa Muntele 582-595. Tătărăuși, plasa Șomuz-Moldova — 596-605. Țolești, plasa Șomuz-Moldova — 606-613. Valea-Gloduului.

Vol. XIII. Tecuciu

2-5. Barcea, plasa Bârlad — 6-19. Boghești, plasa Zeletin — 20-21. Orașul Bârlad — 22-31. Brăhășești — 32-39. Buda, plasa Zeletin — 40-45. Corbasca — 46-58. Matca, plasa Bârlad, și Corbița, plasa Zeletin — 59-94. Corodu, plasa Bârlad — 95-110. Cosmești, plasa Nicorești-Bârlad — 111-122. Crăești, plasa Zeletin — 123-140. Fundeni, plasa Bârlad — 141-186. Găiceana, plasa Berheciu — 187-190. Giurgiana — 191-194. Glăvănești, com. Muncelu — 195-203. Godinești, plasa Berheciu — 204-212. Homocea, plasa Nicorești — 213-224. Huruești, plasa Berheciu — 225-241. Ionășești, plasa Nicorești-Bârlad 242-245. Ivești — 246-253, Lespezi, com. Homocea — 254-261. Motoșeni, plasa Zeletin — 262-283. Movileni, plasa Nicorești-Bârlad — 284-285. Muncelu, plasa Zeletin — 286-299. Nărtești, plasa Zeletin — 300-321. Negulești — 322-341. Nicorești — 342-357. Ocheni, com. Condrăchești, plasa Berheciu — 358-367. Onceștii-noi, plasa Berheciu — 368-385. Onceștii-vechi 386-397. Poiana, plasa Nicorești-Bârlad — 398-413. Răchitoasa, plasa Zeletin — 414-419. Șendrești, plasa Pereschivu — 420-433. Șerbănești, comuna Liești — 434-441. Miesta, comuna Spriea, plasa Zeletin — 442-459. Stănișești, plasa Zeletin — 460-465. Puțeni, plasa Bârlad — 466-477. Țepu, plasa Nicorești-Bârlad — 478-485. Țigănești, plasa Bârlad — 486-488. Torcești, plasa Bârlad — 489-493. Tudor-Vladimirescu, plasa Bârlad — 494-499. Umbrărești, plasa Bârlad — 500-505. Valea-rea, plasa Zeletin — 506-511. Vizurești-Hânțești, plasa Nicorești — 512-517. Vulturenii, plasa Bârlad.

Vol. XIV. Teleorman.

2-15. Bălțați, plasa Târgul — 16-19. Băneasa, plasa Căl-mățui — 20-25. Brânceni, plasa Marginea — 26-57. Caravanetu,

plasa Călmăţuiu — 58-61. Cioceşti-Mândra, plasa Teleorman — 62-70. Cioara, plasa Călmăţuiu-Marginea — 71-74. Crângeni, plasa Călmăţuiu — 75-78. Cucueţi, plasa Târgul — 79-92. Dracea, plasa Călmăţuiu — 93-98. Malu, plasa Teleorman — 99-144. Odaia, plasa Călmăţuiu — 145-155. Papa — 156-169. Pielea, plasa Marginea — 170-182. Pârlita, plasa Târgul — 183-192. Râioasa, plasa Călmăţuiu-Marginea — 193-205. Scioştea, plasa Târgul — 206-218. Socetu, plasa Târgului — 219-232. Spătaru, plasa Marginea — 233-238. Traian, plasa Marginea — 239-278. Tufeni, plasa Teleorman — 279-280. Urlueni, plasa Teleorman — 281-292. Vişoara — 293-332. Voivoda, plasa Marginea.

Tulcea

334-337. Caraman-chioi, plasa Babadag — 338-339. Cârjelari — 340-341. Enisala, plasa Babadag — 342-351. Garvănu — 352-357. Greci — 358-361. Hagi-ghiol — 362-369. Isaccea — 370-389. Luncaviţa — 390-391. Moru-ghiol, plasa Tulcea — 392-412. Niculiţel, plasa Tulcea — 413-424. — Peceneaga — 425-428. Sari-ghiol, plasa Tulcea — 429-431. Sari-nasuf — 432-441. Satu-nou, plasa Sulina — 442-451. Somova, plasa Tulcea — 452-459. Turcoaia plasa Măcin — 460-470. Văcăreni, plasa Măcin — 471-504. (Lângă comuna Congazu).

Vol. XV. Tutova.

2-7. Avrămeşti, plasa Tutova — 8-13. Bacani, plasa Simila-Târgu — 14-21. Bălăbăneşti, plasa Corodu — 22-47. Oraşul Bârlad — 48-59. Blăgeşti, plasa Târgu — 60-62. Bogdana, plasa Simila — 63-78. Bogdăniţa, plasa Simila — 79-86. Bogeşti, plasa Tutova — 87-96. Brădeşti — 97-104. Căbeşti, plasa Pereschivu — 105-126. Lăleşti-Călimăneşti, plasa Tutova — 127-134. Cărăpceşti, plasa Corodu — 135-190. Cârjaoani, plasa Tutova — 191-196. Cărlomăneşti, plasa Corodu — 197-210. Chileni, plasa Pereschivu — 211-228. Corodeşti, plasa Tutova — 229-238. Costeşti, plasa Simila-Târgu — 239-260. Docani, plasa Târgu — 261-270. Dragomireşti, plasa Tutova — 271-294. Iepureni, plasa Târgu — 295-302. Floreşti, plasa Simila-Târgu — 303-312. Frunţişeni, plasa Târgul — 313-324. Gâlţeşti, com. târgul Pueşti, plasa Tutova — 325-340. Grăjdeni, com. Frunţişeni, plasa Târgu

— 341-350: Ibănești, plasa Simila — 351-356. Ivești, plasa Pereschivu — 357-366. Lungești, plasa Corodu — 367-374. Mânzați, plasa Simila-Târgu — 375-388. Micești, plasa Tutova — 389-396. Obârșeni, plasa Târgul — 397-404. Odaia-Bursucani — 405-422. Perieni, com. Bogești, plasa Tutova — 423-431. Plopana, plasa Tutova — 432-449. Pogonești, plasa Corodu-Pereschivu — 450-453. Prisecani, plasa Pereschivu — 454-469. Puești, plasa Tutova — 470-479. Puntîșeni, plasa Simila-Târgu — 480-488. Rădăești — 489-494. Șendrești — 495-500. Stâncășeni, com. Corodești — 501-504. Stănuești, plasa Pereschivu — 505-510. Bogdănești, plasa Târgu-Simila — 511-530. Vinderei, plasa Târgu.

Vol. XVI. Vâlcea.

2-7. Crăpăturile, plasa Oltețului — 8-27. Recea, plaiul Horezu — 20-27 Văideni, Slătioara, Fometești și Racovița — 28-33. Suțești, plasa Oltul — 34-61. Zăvoieni, plasa Otăsău.

Vasluiu

63-72. Bârzești — 73-92. Bereasa, plasa Mijlocul — 93-100. Bodești, plasa Mijlocul — 101-110. Borești — 111-114. Buda-Rafaila — 115-122. Buhăești, plasa Stemnicul — 123-126. Ciorțești, plasa Crasna — 127-140. Codăești, plasa Mijlocul — 141-144. Cosmești, plasa Stemnicul — 145-148. Dănești, plasa Mijlocul — 149-156. Deleni, plasa Crasna — 157-166. Doagele, plasa Racova — 167-186. Dumeștei, plasa Fundurile — 187-192. Ferești, plasa Mijlocul — 193-204. Gărceni, plasa Racova — 205-214. Gărceni, plasa Racova — 215-220. Ipatele, plasa Fundurile — 221-230. Ivănești, plasa Racova — 231-234. Laza, plasa Racova — 235-244. Lipova, plasa Racova — 245-254. Lipovățu — 255-264. Mânjești, plasa Crasna — 265-268. Miclești, plasa Crasna-Mijlocul — 269-276. Mîrcești, plasa Mijlocul — 277-284. Muntenii-de-jos, plasa Crasna — 285-292. Negrești, plasa Fundurile — 293-298. Poienești plasa Racova — 299-302. Șcheia, plasa Fundurile — 303-306. Știoborăni — 307-318. Tangujei, plasa Fundurile — 319-324. Telejna, plasa Mijlocu — 325-334. Țibănești, plasa Fundurile — 335-342. Valea-Rea, plasa Mijlocul — 343-366. Zăpodeni, plasa Mijlocul.

Localități fără indicații precise

368-369. — 370-377. — 378-393. Gogoșul, (jud. Dolj) — 394-399. Dirmănești — 400-401. Vânu-Mare, jud. Mehedinți — 402-403. (Moldova) — 404-409. (Din Moldova) — 410-417. (Din Moldova) 418-441. Din Muntenia) — 442-449. (Din Moldova).

Vol. XVII. Ardeal

2-5. Blaj (și alte regiuni) — 6-11. Clopotiva, cercul Hațeg — 12-45. Copăcelu, comitatul Făgărașului — 46-53. Cugieru — 54-113. Hațeg — 114-131. Lisa (și alte sate), comitatul Făgărașului — 132-137. Lodroman — 138-147. Mărgineni, comitatul Făgărașului — 148-161. Ohaba, comitatul Făgărașului — 162-248. Orlat, comitatul Sibiiului — 249-252. Ostvorul-maré, comitatul Huniedoarei — 253-260. Păucenești, comitatul Huniedoarei — 261-265. Râu-de-mori-Suseni, Ostrovel-Gureni, Valea-Dilsii-Sibișel — 266-267. Sâncel — 268-295. Năsăud-Sângeorgiu — 296-301. Scorei, comitatul Făgărașului — 302-326. Cugieru — 327-342. Jina (scris Sina), comitatul Sibiiului — 243-246. Spini, comitatul Huniedoarei — 347-356. Țânțari, comitatul Făgărașului — 357-384. Tohanul-vechiu, com. Făgărașului — 385-404. Vaidarecea, com. Făgărașului — 405-408. Veștem, comitatul Sibiiului — 409-420. Vețelu, Herepea, Vulcez și Caoniu, comitatul Huniedoarei — 421-430. Vistea-de-jos, com. Făgărașului 431-464. Voila com. Făgărașului.

Vol. XVIII. Banat, Crișana și Maramureș.

2-9. Bănat-Comloș, comitatul Torontal — 10-23. Bărseul-de-jos Sălagiu — 24-31. Borlova, lângă Caransebeș — 32-37. Bouțariul-de-jos și de-sus — 38-57. Bucova — 58-64. (Mai ales) Orăștie — 65-84. Făget — 85-101. Gârceiu, comitatul Sălagiu — 102-107. Grădiște, cercul Hațeg — 108-133. Lipova, Banat — 134-221. Maidan, comit. Caraș-Severin — 222-237. Șugatag, comitatul Maramureș — 238-255. Nevrincea, comitatul Caraș-Severin — 256-257. Oravița — 258-265. Orșova și Mehadia — 266-273. Srediștea-mică, lângă Vârșeț, Banat — 274-281. Timișoara — 282-286. Teregova, Comitatul Caraș-Severin — 287-292. Tincova, com. Caraș-Severin — 293-296. Vermeș, comit. Caraș-Severin — 297-318. Vișagu, comitatul Caraș-Severin, Bobâlna și Baia-de-Criș, amândouă în comit. Huniedoarei.

Indice:

Alatră: cânele, vulpea

Bânâe: *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul

bânzâe: *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul

bârâe: *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul

bate: cânele, coșofana, lupul, vulpea

baună(-e): boul, cânele, lupul

bâzâe (bâzâe, bazie): *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul

becăcăe(-ște): capra, țapul

becăe(-ște): capra, țapul

beește: capra, oaie

behăe(-ște) (behăește, behaește): *capra*, *oaia*

behee(-ște): oaia

behăhăe(-ște): capra, oaia

behehăește: capra, oaia

behehește (behoește, behohoește): *capra*, *oaia*

blecăe: oaia

boară: oaia

bolborosește (bolborăsește, borborosește): *curca*, *curcanul*

bombă(n)e, bombă(n)ește: *albina*, bondarul, *musca*, ursul

bombone: ursul

boncă(n)e: *bivolul*, *boul*, *buhaiul*, *vaca*

boncăluește (buncăluește): *bivolul*, *boul*, *buhaiul*, *vaca*

bonzâe: *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul

borăe(-ște): *bivolul*, *boul*, *buhaiul*, ursul, *vaca*

borișcăese: *bivolul*, *boul*, *buhaiul*

bornăe(-ște): *albina*, bondarul, cosașul, *musca*, țânțarul, ursul

brăhnește (brăhnește): cânele, căprioara

brehăește: capra, oaia, vulpea

brehnește: cânele, căprioara

brohoe: porumbul

brumăe: ursul

bufăește: buha

buhăește (buhaește): bivolul, boul, buha, *buhaiul*, vaca
 buhăluște: bivolul, boul, *buhaiul*, vaca
 buhue: buha
 bumbu'n e: albina, bôndarul, ursul
 buncăluște: boul, buhaiul, vaca
 burue: porcul.

Cântă: broasca, buraticul, *cucoșul*, *găina*, greerul, etc. toate pa-
 [sările cântătoare; cf. § 2 N. I.

căoe-ște): curca

căone: vulpea

cârăe (cârăe, carăe, cărăe, carae, cărie)-ște: cioara, cristelul, cu-
 [coșul, curca, găina

cârcăe (cârcăe, cărcăe, cărcăe, carcae)-ște: găina

cârcârăește: găina

cârcârigește: cucoșul

cățăe(-ște): coțofana, dihorul

câtcădăește (câtcădățește): găina

câtcăește: cucoșul, găina

câtcârăe: cucoșul, găina

câtcârăește (câtcârăește): cucoșul, găina

câtcârigește: cucoșul

căulește se: cănele

cău(n)e: cănele, curca, lupul

caută se: porcul

ceaună: mîța

cheamă: cucoșul, găina

chefă(n)e: cănele, copoul

chefnește: copoul

chenește: copoul, vulpea

chelacăe: cănele

chelălăe: *cănele*

chențăe: vulpea

chercă(n)e -ște: cucoșul, curca, găina, pichirea

cherlăe: cănele

cheune: curca

chiarăe: curca

chihăește (chihăinește): vulpea

chilălăe(-ște): *cănele*, vulpea

- chioncânește: curca
 chiorăe (chiorăe, chiorae)-ște: *cucoșul*, *curca*, *găina*
 chiorcă(n)e (chiorcăe)-ște: *cucoșul*, *curca*, *găina*, pichirea
 chirăe (cherăe): pichirea
 chiscue(-ește): curca, *puiul*, vrabia
 chițacă: șoarecele
 chițae (chițae)-ște: cârțița, dihorul, șoarecele, bursucul
 chitcâește: guzganul
 chițene: șoarecele
 chiție: șoarecele
 chiue(-ște): curca, pichirea, *puiul*, vrabia
 chiunește: curca
 chiurăe: curca
 chiurue: curca
 ciorăe(-ște); cioara, curca
 cirică -ște): vrabia și pasările cântătoare, cf. § 3 N. I.
 ciripește (-pe, -pie): *vrabia* și pasările cântătoare, cf. § 3 N. I.
 ciuruește: ciocârlanul
 clămpă(n)ește (clămpânește, clampanește): cocostârcul
 clăpânește: cocostârcul
 clepăește: cocostârcul
 cloncă(n)e (cloncane)-ște: *corbul*, *cucoara*, *curca*, *găina*, porumbul
 clorăește: curca
 codocește: găina
 coică (coicăe) se: porcul
 colcuește: curcanul
 corăe(-ște): *corbul*, *cucoara*, porumbul
 cotcodăcește (cotcodăcește, cotcodocește): *cucoșul*, *găina*
 cotcorează: *cucoșul*, găina
 cotcorozește (cotcorezește, cotcorezează): *cucoșul*, găina
 cotcozește: *găina*
 covățaește: porcul
 coviță(-țe, -ție): *porcul*, *purcelul*
 covițae (covițae, covițee)-ște: *porcul*, *purcelul*
 crăncânește: cioara, *corbul*
 crăone: cioara, *corbul*
 croncă(n)e-ște): *cioara*, cocostârcul, *corbul*
 cronconește: cioara, *corbul*
 cucue: gaița

cucurezește (cucurezează): cucușul, găina
 cudcurugește: găina
 curcăește: curca
 curcudățește: găina
 curue(-ște): cucoara, turturica
 cutcudăcește (cutcudățește): găina
 cutcudățează (cutcudețează, cutcudețește): găina
 cutcuește: curca, găina
 cutcure(a)ză (cutcurezează): găina
 cutcurugește: găina
 cuviță: porcul, purcelul
 cuvi(i)este: porcul, purcelul

Dârlăe(-ște): gânsacul
 dăulește se: oaia
 duruește: porumbul

Fâsăe (fâsie): gânsacul, gâsca, șarpele
 fifie (fifăe, fâfăe): bobocul
 flioncănește: curca
 flueră: gangurul, graurul, privighitoarea, șarpele, sturzul
 forăe(-ște): calul
 forcăe (forcoe)-ște: ariciul, bursucul, iepurele, șarpele
 forcotește: ariciul, bursucul
 fornăe(-ște): calul

Găește: cioara, coțofana
 găgăe (găgăe, găgăe, gagăe, găgae, gagae)-ște: gâsca, rața
 gagatește (gagește, găgoe): gâsca
 gâlcevesc se: vrăbiile
 gălgăe: gaița
 gângurește: porumbul
 gârăe (gârăe, gârăe, garae, gârie)-ște: cioara, gâsca, porcul, porumbul
 gărgăe (gărgăe)-ște; gâsca
 gârtoane: porcul
 garuește: porcul
 găsăe: gânsacul
 glugăește: curcanul
 gluglue: curcanul

goică : porcul
 gorăe (goroe, gorue)-ște : porcul, găasca
 grângâne(-ște) : găasca
 grăone : porcul
 groește : porcul
 grofă(n,e (-ște)) : *porcul*, bursucul
 grohă(n)e (-ște) : *porcul*, bursucul
 grohăește : porcul
 grohoe (-ște) : *porcul*, porumbul
 grohone (-ște) : porcul
 grohote (-ște) : *porcul*
 grohuește; porcul
 gronește : porcul
 grongă(n)ește : porcul
 grongoește : porumbul
 gronhănește : porcul
 groocește : porcul
 grooe (-ște) : porcul
 groone (-ște) : porcul
 grugune : porcul
 gruhăe : porcul
 gruhoește : porcul
 gruhue (-ște) : porcul
 grunește : porumbul
 grungă(n)ește : porumbul, porcul
 grungune (-ște) : porumbul, porcul
 grungură : porumbul
 grungurește : porumbul
 gugăe (gugăe) : găasca, porumbul
 gugue (-ște) : găasca, porumbul
 gugulește : porumbul
 gugurește : porumbul
 guice (guicie)-ște : porcul
 guiță : ariciul, bursucul, iepurele, *porcul*, șoarecele
 gungănește : porumbul
 gungură (gungurește) : porumbul
 gurgunește : porumbul
 gurlue (-ște) : ariciul, *porcul*, porumbul
 gurue (-ște) : bursucul, porcul, porumbul, turturica
 guviță : porcul.

Hăcăește (hăcaește, hacăește, hacaește): *rața*
 hămăe (-ște): *cânele*, vulpea
 hămuește: *cânele*
 hârăe (hârăe, hârae, harăe)-ște: *cânele*, lupul
 hăule (-ște) (se hăule): *cânele*, lupul
 hăune (-ște): *cânele*, lupul, vulpea
 hirăe: pichirea
 hohănește (hohonește): calul
 hoheește: capra
 hohotește: calul
 horcăne: calul
 hrohăește: porcul
 huește: porcul
 huhue: huhurezul
 huhurează: huhurezul
 hurue (-ște): curcanul, porumbul

Îmboroșcăe se: bivolul, boul, buhaiul, vaca
 înechează: calul
 îngurlue: porcul
 îngurue: porumbul
 înturăe: porumbul, turturica

Latră: *cânele*, lupul, nevăstuica, vulpea

Măcăcăește (macăcaește): *rața*
 măcă(n)e (măcă(n)e, macă(n)ește, măca(n)ește, macă(n)ește)
 [broasca, găasca, iepurele, *rața*]
 mârăe (mărăe, mârăe) -ște: *cânele*, lupul, ursul
 marmăește: ursul
 marmone: ursul
 mearlăe: mâră
 meaună(e), se meaună: *mâră*, păunul, iedul
 mecăcăe (-ște): capra
 mecă(n)e, mecă(n)ește: broasca, iepurele
 mehecăește: capra
 mecherează: capra
 mecherează (mecherezește): capra
 mehăe (-ște): bivolul, boul, *capra*, *oia*, vaca
 mehăhăește: capra, *oia*
 mehehește: capra, *oia*

- meune : mîța
micăește : capra
michichirează : capra
mieună (mieone, mioe) : mîța
miercă(n)e (-ște) : iepurele
mierlăe (mierloe) : mîța, bursucul
mihoe (-ște) : *calul*
mihohoe (-ște) : *calul*
mihohotește : calul
mihotește : calul
mionă : mîța
mione (-ște) : mîța
miorcăe (-ște) : broasca, iepurele
miorlăe (miorlăe, miorlae, miorloe) -ște : gaița, *mîța, motanul*,
[ursul, veverița
miorluește : mîța
miră se : cucoșul
mirloae (mârloae) : mîța, motanul
morăe (morăe, morae) -ște : *cânele, mîța, ursul*
mormăcă : ursul
mormăe (mormăe, mormae, mormăne, -ște : *cânele, ursul*
mormoe (-ște) : ursul
mornăe (mornăe, mornae) -ște : *cânele, mîța, ursul*
morue (moroe) : ursul
mucucurează : capra, oaia
mugește : *bivolul, boul, buhaiul, măgarul, vaca, vițelul*
murăe : ursul
murgește : vaca
murmăe : ursul
murmue : ursul
- Nechează (-e) : calul, măgarul*
necheză (nechiză) : calul
necheață (neghetață) : calul
nenchează : calul
nichează : calul
nimchează : calul
ninchează : calul
ninie (-ște) : țânțarul

Ocăcăe (ocăcae, ocăcâe, ocacae) -ște: *broasca*, rața

ocăește (ocăește, ocaește): *broasca*, rața

ogăgăe: gâsca

orăcâe (-ște): bivolul, boul, buhaiul, broasca, capra, măgarul, vaca,
[ursul, oaia, rața

orăcaește (oracăește): broasca

orocăește: broasca.

Păcâe (*păcâe*): cocostârcul, curca, pichirea

păcâne (-ște): cocostârcul, curca, pichirea

pârâe: cristeiul

pătpăduchește: prepelița

pichește: pichirea

pichinește: pichirea

pichirește: pichirea

pierțâne: șoarecele

piercânește: curca

pione (-ște): curca, găina; păunul

pircăește: curca

pircoe: curca

piscue (-ște) v. chiscue

piună (-e): puiul, curca

piue (-ște) v. chiue

prisnește: capra

pufnește: ariciul, curcanul, iepurele

pupăe (pupue): pupăza.

Răcâe (răcâe răcâe, răcâe), -ște: rața

răcnește (răcnește, răgnește): bivolul, boul, măgarul, ursul

rage (răgește): *bivolul*, *boul*, *buhaiul*, *măgarul*, oaia, ursul, *vaca*,
[vițelul

râncăe (-ște): *bivolul*, *boul*, *buhaiul*

râncăluște (râncăluște): *bivolul*, *boul*, *buhaiul*

râncează (râncează, rânchează, ranchează): *calul*

renchează (rânchezește, rinchează, rincheză): *calul*

rocăcâește: broasca

roncâe: bivolul, buhaiul

Săsâe: gâsca, gânsacul

scălălăe (-ște): cânele

scâncește (scâncește, scâincește): cânele, lupul, vulpea

scârțâe (ște): liliacul, rândunica
 schelâe (schelâlâe) -ște: *cânele*, vulpea
 schelâluește: *cânele*
 schercănește: *cânele*, lupul
 schiaună: *cânele*, lupul
 schilâlâe (schilâlâe) -ște: *cânele*
 schințește (schincește): *cânele*
 schionă (-e): *cânele*
 schiorlâe: *cânele*
 schirlâe: *cânele*
 scohiță (scoviță) se: porcul
 scui pă (stupește): mîța
 sfădesc se: vrăbiile
 sfârâe: coșaii, mîța, musca, musculițele
 sfôrâe (sforoe) -ște: bursucul, calul, mîța
 smercă(n)e: iepurele
 strănută: calul
 strigă: porcul, mîța, pasările
 șueră: *gangurul*, *graurul*, *mierla*, *privighitoarea*, *șarpele*, *sturzul*
 suflă: șarpele
 suspină: vulpea

Tăcănește: cocostârcul

țahăește: vulpea

țâlțâe: șoarecele

târâe: grēerul, veverița

țârâe (țârâe, țărăe) -ște: *greerul*, presura, *vrabia*

tărărăește: pichirea

țârțâe: *vrabia*

țâțâe (țâțâe, țățâe, țâție) -ște: peștele, *șoarecele*

țehaește: vulpea

țehuește (țihuește, țâhuește, țâhuește): *cânele*, copoul, vulpea

țilțâe: șoarecele

țipă (țâpă, țâpue, se țâpă): calul, *cânele*, capra, dihorul, găina,

[iepurele, păunul, porcul, șoarecele, vulpea etc. cf. § 1 N. I.

țirâe: *vrabia*

țiripește: *vrabia*

țiție (țiție = țățâe): *șoarecele*

țivlește: cucoveica

toacă: cocostârcul

toarce: mîța

tocăne (-ște): cocostârcul

turăește: turturica

turue (-ște): curca, porumbul, turturica

Uică se: porcul

unește: porumbul

urlă: bursucul, *cânele*, *lupul*, măgarul, ursul

uruește: porumbul

Vacăe: rața

vaetă se: cucoveica, vulpea

văunește: vulpea

ițae (viție, vițue) -ște: porcul

Zăzae: albina, musca

zăpăește: *cânele*

zbârăe (zbârăe): *albina*, *bondarul*, *cosașul*, *musca*, *țânțarul*, vrabia

zbârănăe (zbârănăe): *albina*, *bondarul*, *cosașul*, *musca*, *țânțarul*

zbiară: bivolul, bou, buhaiul, capra, căprioara, gaița, iepurele
[măgarul, oaia, ursul, vaca, vițelul]

zmiară: oaia, capra

zmeură se: capra

zuzăe: albina, bondarul, cosașul, musca, țânțarul.

Serghe Șutu

Probleme vechi și nouă.

(Iarăși *mente* și *minte* — legi fonetice — *e* neaccentuat > *i* — *frasin*, *buvons*, *dumică* — *-as*, *-es* > *-i* — evoluții acustice etc.)

S'a făcut până acuma tot felul de încercări de a explica dubletele atât de frecvente în textele noastre vechi ca *mente* — *minte*, *me-Ńre* — *mi-Ńre* etc. Chestiunea lui *e* accentuat în poziție nazală a fost reluată în Dacoromania I, 340—343 de Vivian G. Starkey în articolul *Evoluția lui en în după labiale* și de dl Pușcariu în recensia făcută lucrării dlui Jordan, *Diftonizarea lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*. Autorii aceștia informându-ne și asupra principalelor lucrări în legătură cu problema aceasta, cred că mă pot dispensa de a-i face întreg istoricul.